

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยไม่มุ่งศึกษาถึงความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียน และสภาพที่เป็นจริงของโรงเรียนอนุบาลเอกชน แต่เนื่องจากการจัดการศึกษาระดับอนุบาล มีขอบเขตที่กว้างขวางมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาระดับนี้ของประเทศไทยมีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบ แต่การวิจัยในครั้งนี้จะศึกษาถึงการจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชน การเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จึงมีลำดับดังนี้ ความสำคัญของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของเด็กปฐมวัยและความคาดหวังของผู้ปกครองแนวคิดต่าง ๆ ในการจัดอนุบาลศึกษาที่นำมาใช้ในประเทศไทยลักษณะพัฒนาการของเด็กวัย 3-6 ขวบ ความพร้อมทางการเรียน หน่วยงานที่รับผิดชอบ ประวัติความเป็นมาของสำนักงานการศึกษาเอกชน นโยบายของการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียน เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนอนุบาลเอกชนของประเทศไทย การจัดดำเนินงานในโรงเรียนอนุบาล หลักการจัดอนุบาลศึกษาที่ดี ปัญหาที่พบในโรงเรียนอนุบาล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กระดับอนุบาลศึกษา

เด็กคืออนาคตของประเทศชาติ เด็กจึงจำเป็นต้องรับการอบรมเลี้ยงดู และการเรียนรู้ อย่างถูกต้อง เพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรงมีจิตใจมั่นคง อารมณ์แจ่มใส สติปัญญาเฉลียวฉลาด และมีความสามารถปรับตัวได้ดีในสังคม หน้าที่รับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดู และการเรียนรู้ของเด็ก ระดับอนุบาล จึงเป็นของ พ่อ แม่ ครู และทุกคน ดังที่ เบญจมา เสงมณี (2518) ได้กล่าวไว้ว่า ทุกบุคคลทุกสมัยเด็กเล็ก ๆ จะได้รับการเลี้ยงดูอย่างทะนุถนอมเสมอมา โดยที่ผู้ใหญ่จะเข้าใจหลักการการศึกษาหรือไม่ก็ตาม สิ่งผู้ใหญ่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย บรรดาญาติพี่น้องทุกคนก็ปรารถนาจะให้เขาเติบโตเป็นคนดี มีเงินทองทั้งลาภยศ สรรเสริญ แต่สิ่งที่จะให้เด็กถึงจุดบรรณาณของผู้ใหญ่นั้น ไม่ใช่สิ่งที่จะกระทำได้ง่ายนัก การปลูกฝังอบรมเด็กนั้นจะต้องประกอบด้วยขั้นตอน หลักการที่

ละเยี่ยก่อนสามารถเข้าถึงจิตใจของเด็ก เอกรวิทย์ ๓ กลาง (2520) กล่าวไว้ว่าการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อน 6 ขวบ หรือก่อนการศึกษาภาคบังคับมีความสำคัญต่อชาติ กล่าวคือ ถ้าจัดการศึกษาให้เด็กก่อน 6 ขวบได้สำเร็จจะเป็นเครื่องประกันพื้นฐานที่ดีในการจัดการศึกษาช่วงต่อ ๆ มา

คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา (2521) ได้กล่าวถึงความสำคัญและจำเป็นของการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กก่อน 6 ขวบ การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กก่อน 6 ขวบเป็นรากฐานอันจำเป็นและสำคัญยิ่งในการพัฒนาบุคคลและสังคม เพราะกระบวนการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ เป็นกระบวนการสืบเนื่องกัน เป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เป็นการศึกษาตลอดชีวิตของแต่ละบุคคล และมีอิทธิพลต่อการปรับตัวในสังคม เด็กเป็นทรัพยากรซึ่งยังประโยชน์ให้แก่ชาติอันสูงสุด เพื่อจัดความไม่เสมอภาคในฐานะของบุคคลและ เพื่อสร้างความ เป็นธรรมให้แก่เด็กทุกคนไม่ว่าปกติหรือผิดปกติไม่ว่าอยู่ถิ่นฐานใดไม่ว่า เชื้อชาติ ศาสนา และฐานะในระดับใดในสังคม ควรถือเป็นนโยบายที่จะส่งเสริมให้มีการดำเนินการจัดประสบการณ์และการศึกษาแก่เด็กวัยอนุบาลอย่างกว้างขวางและรีบด่วน ทั้งกำหนดเป้าหมายไว้อย่างชัดเจน โดยไม่ถือการศึกษาของเด็กในระดับนี้ว่าเป็นเพียงการแก้ปัญหาสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น

เบอร์ตัน (Berton, 1959) ได้เปรียบเทียบให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยเรียนให้แก่เด็กนับว่าเป็นการให้ความคุ้มครองป้องกันในด้านสังคม จิตใจ และสติปัญญาแก่เด็กในอนาคต เปรียบได้กับวัคซีนที่สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ร่างกายเพื่อไม่ให้พ้นจากโรคไข้เจ็บและช่วยส่งเสริมสร้างร่างกายให้แข็งแรง

ในเดือนพฤษภาคม 1966 EPC (Educational Politics Commission) ของสหรัฐอเมริกาได้แถลงการณ์เกี่ยวกับการศึกษาสำหรับเด็กอนุบาลและมีใจความตอนหนึ่งกล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาสำหรับเด็กอนุบาลไว้ว่า หัวใจสำคัญของการศึกษาในระยะเริ่มแรกก็คือ การที่จะช่วยให้สติปัญญาของเด็กได้รับการพัฒนา เพราะเด็กที่เพิ่งได้รู้จักกับโลกภายนอก ทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวของเขาจะกลายเป็นสิ่งใหม่ที่เด็กได้เรียนรู้ เช่น โลกของธรรมชาติ โลกของการเล่น โลกของตัวเอง และโลกของเด็กอื่น ๆ ที่จริงก่อนที่เด็กจะเข้ามาอยู่ในโรงเรียนนั้น เด็กได้รับสิ่งต่างๆ เหล่านี้มาบ้างแล้วแต่โรงเรียนจะช่วยทำให้ประสบการณ์ของเด็กขยายกว้างออกไปอีก นอกจากการ

พัฒนาทางด้านสติปัญญาแล้ว ประสบการณ์ที่เด็กจะได้รับในช่วงอนุบาลนี้ จะช่วยพัฒนาทางด้านอารมณ์ของเด็กแต่ละคนด้วย กล่าวคือจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกที่มั่นคงปลอดภัยรู้จักการยกย่องนับถือตนเอง และที่สำคัญก็คือ ทำให้เด็กมีความรู้สึกว่าเขาได้ประสบความสำเร็จบางอย่าง เมื่อเข้ามาอยู่ในโรงเรียน นั่นคือการที่เขาสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองและช่วยผู้อื่น เขาจะเกิดความรู้สึกว่าตัวเองเป็นที่ยอมรับและมีความค่า ดังนั้นการศึกษาระดับนี้จึงนับว่ามีความสำคัญยิ่งและควรจะเป็นส่วนหนึ่งของวัยเด็ก เพราะว่าสิ่งที่เด็กได้รับในช่วงแรกจนถึง 6 ปี จะมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็กเป็นอย่างมากและเป็นรากฐานสำคัญต่อการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น (Frost, 1977)

แฮมมอนด์ และคณะ (Hammond et al, 1963) เน้นถึงความสำคัญของการศึกษาระดับนี้ว่า ความรับผิดชอบอันใหญ่หลวงที่โรงเรียนควรมีต่อเด็กนั้น ย่อมนำไปสู่ความหวังในอนาคตพัฒนา ชัยพงษ์ (2532) ได้กล่าวย้ำให้เห็นความสำคัญของเด็กวัยอนุบาลไว้ดีกว่าวัยของเด็กที่เรียนในระดับอนุบาล อายุ 3-6 ขวบนั้น เป็นช่วงระยะ ที่สำคัญของชีวิต ทั้งนี้เพราะ 70-80 เปอร์เซ็นต์ของเซลล์สมองของมนุษย์จะเจริญเติบโตและพัฒนาในวัยนี้ ฉะนั้นการได้รับการศึกษาที่ถูกต้องจึงนับได้ว่าเป็นการกระตุ้นอันจะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กได้เจริญเติบโตเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เด็กวัยอนุบาลศึกษาเป็นวัยที่สำคัญที่สุดต่อการเรียนรู้และการพัฒนาทุกด้านของเด็ก เพราะเป็นที่ยอมรับทางด้านวิชาการแล้วว่า วัยนี้เป็นวัยที่เหมาะสมกับการวางพื้นฐานของการพัฒนาทุกด้านให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล ซึ่งพื้นฐานดังกล่าวจะครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา ฉะนั้นเด็กที่ไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูและมีประสบการณ์ที่เหมาะสม จึงเป็นเด็กที่ค้อยโอกาสและมีผลทำให้การเรียนรู้ในระยะต่อไปไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา จึงควรมุ่งเน้นให้เด็กได้มีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์จิตใจ และสติปัญญา ครูจะต้องเข้าใจว่าพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน และมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่ว่า การส่งเสริมหรือสกัดกั้นพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่ง ย่อมทำให้เกิดผลดี หรือผลกระทบท่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ ด้วย

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กปฐมวัย และความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อ
โรงเรียนก่อนประถมศึกษา

ในปี พ.ศ. 2498 องค์การสหประชาชาติได้ร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของเด็กขึ้นอันเป็นผลให้นานาประเทศทั่วโลก พากันตื่นตัวหันมาให้ความสนใจแก่วัยเด็กยิ่งขึ้น ข้อความที่ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กนั้นกล่าวไว้ว่า เด็กคือมนุษย์ที่ยังอ่อนอยู่ทั้งร่างกายและจิตใจ ฉะนั้นจำเป็นต้องได้รับการพิทักษ์รักษาและดูแลเป็นพิเศษตลอดไปจนถึงการคุ้มครองจากกฎหมายทั้งก่อนและหลังกำเนิด (คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเด็กแห่งชาติ ประจำปี 2509)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของเด็กและเยาวชน เกิดขึ้นบนรากฐานที่ยอมรับความสำคัญและคุณค่าของเด็กต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง จึงกำหนดสิทธิขั้นมูลฐาน เพื่อเป็นแนวทางให้ชาติต่างๆ ได้วางแผนพัฒนาเด็กให้ถูกต้องและเหมาะสมตามสิทธิที่เด็กพึงได้รับ ซึ่งมีโดยสรุป 10 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ความรักความอบอุ่น และความเข้าใจ
2. การบำรุงเลี้ยงและการดูแลเอาใจใส่
3. ความมีอิสระในการเรียนรู้ และสิทธิที่จะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. โอกาสในการเล่น และการสันทนาการต่างๆ อย่างเต็มที่
5. การตั้งชื่อและสัญชาติแต่กำเนิด
6. การพิทักษ์ และการคุ้มครองพิเศษในกรณีพิพาท
7. ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ก่อนผู้อื่น ในยามที่ตกอยู่ในภาวะอันตราย
8. การฝึกฝนเรียนรู้ เพื่อเป็นสมาชิกที่บำเพ็ญตนให้ประโยชน์
9. การอบรมให้มีจิตใจรักสันติ และรักเพื่อนมนุษย์ทุกคนจันทที่พี่น้อง
10. การคุ้มครองให้พ้นจากการกระทำที่แสดงถึงการกีดกัน แบ่งแยกไม่ว่าทาง

เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ถิ่นกำเนิด หรือสถานะทางสังคม (เอกสารพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อ้างถึงใน ปราณีต อัมพรสินธุ์, 2523)

นักคิดที่ยิ่งใหญ่ตั้งแต่สมัยของพลาโต (Plato) ถึงลอจ (Lodge) ช่างซึ่งถึงความสำคัญของวัยเด็กทั้งสิ้นและในศตวรรษที่ 20 นักจิตวิทยาตลอดจนนักการศึกษาก็ได้ให้ความสนใจให้แก่เด็กในวัยก่อนเข้าเรียนเป็นอย่างมาก อีเบล (Ebel, 1960) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัยเด็กไว้ว่า เด็กเป็นผู้ครอบครองความสำคัญแห่งโลกปัจจุบัน ความผาสุกทางด้าน

ร่างกายและ จิตใจของเด็กเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองตลอดจนสังคมจะต้องให้ความสำคัญก่อนสิ่งอื่นใด คำทำนายซึ่งกล่าวไว้เมื่อ 60 ปีก่อน โดยมอนเตสซอร์รี่ที่ว่าศตวรรษนี้จะเป็นศตวรรษของเด็กนั้น ได้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

ชียงศ์ พรหมวงศ์ (2521) ได้อ้างถึงพลาโต (Plato) นักปราชญ์ชาวกรีกซึ่งได้ ให้ความสำคัญของวัยเด็กว่า การเริ่มต้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของงานทุกชนิด การเริ่มต้นงานชีวิตก็ เช่นเดียวกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเริ่มงานชีวิตของเด็กเล็กซึ่งเป็นระยะที่จะเพาะอุปนิสัยของเด็ก

ประมวล คิดค้นสัน (2520) ได้อ้างถึงคากสาวของ พรอยด์ ที่เน้นให้เห็นถึงความสำคัญ ของวัยเด็กว่า วัยเด็กเป็นวัยที่ก่อสร้างบุคลิกภาพของคนเราและเป็นวัยหลักของชีวิต จิตใจ พรอยด์ เชื่อว่าบุคลิกภาพของผู้ใหญ่จะก่อตัวขึ้นมาในช่วง 5 ปีแรกของชีวิต และพบว่าสาเหตุแห่งอาการป่วย ทางจิตทั้งหลายเริ่มมาตั้งแต่วัยเด็ก

ฮอล (Hall, 1968) ได้อ้างถึง แอดเลอร์ (Adler) ในหนังสือที่เขาเขียนขึ้นว่า เด็กแต่ละคนจะมีเอกลักษณ์ของตนเองในด้านอุปนิสัยใจคอ การประพฤติปฏิบัติและแต่ละคนจะพัฒนา วิธีชีวิต (life-style) ของตนเอง

เอกรวิทย์ ๗ ถกลาง (2520) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัยเด็กในการบรรยายพิเศษ ณ ศูนย์วัสดุการศึกษากระทรวงศึกษาธิการว่า นักจิตวิทยา กล่าวว่าเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ขวบ นั้นถือว่าเป็น Most Information Year เป็นช่วงอายุที่สำคัญที่สุดของชีวิต ถ้าช่วงนี้ได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีถูกสุขลักษณะได้รับการกล่อมเกลานิสัยเบื้องต้นให้ถูกทางจะเป็นการเตรียมความพร้อมมาให้ เป็นคนเก่งกล้ามากขึ้น

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2519) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัยเด็กและอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่า ในช่วงชีวิตที่มนุษย์กำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว นั้น สังคมและสภาพแวดล้อมมีอิทธิพล

ต่อจิตใจของมนุษย์เป็นอย่างมาก ในอันที่จะเพาะนิสัยบุคลิกภาพและทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ฉะนั้นในช่วงอายุ 1 ขวบถึง 3 ขวบซึ่งเป็นเวลาที่ทารกกำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วที่สุดนั้น สภาพและผู้แวดล้อมขณะที่บุคคลเป็นทารก ย่อมจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาลักษณะจิตใจของบุคคล และอาจมีผลที่คงทนไปตลอดชีวิตของบุคคลนั้น

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521) ได้ให้ความสำคัญของวัยเด็กไว้ว่านักจิตวิทยาพัฒนาการยอมรับกันว่าเด็กอายุ 0-6 ขวบเป็นช่วงอายุที่เด็กเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุดในชีวิตมนุษย์ การเรียนรู้เหล่านั้นจะมีอิทธิพลต่อชีวิตภายหลังของเด็กเป็นอย่างดี

แนวคิดต่าง ๆ ในการจัดอนุบาลศึกษาที่นำมาใช้ในประเทศไทย

แนวคิดของนักการศึกษาต่างประเทศเกี่ยวกับการจัดอนุบาลศึกษาอันส่งผลกระทบต่อมาถึงแนวคิดของนักการศึกษาไทย ซึ่ง อาร์ สัตถทวี (2529) ได้สรุปไว้ว่า

รูสโซ (Rousseau) ในวงการการศึกษาถือว่ารูสโซเป็นคนแรกที่จุดไฟความคิดให้แก่ทุก ๆ คนว่า เด็กต้องเป็นเด็ก เด็กไม่ใช่ผู้ใหญ่ตัวเล็ก ๆ แล้วโบสอนเขาโดยคิดว่าเป็นผู้ใหญ่ เด็กจะต้องได้รับการปฏิบัติในฐานะของเด็กคนหนึ่ง จะต้องได้รับการศึกษาแบบธรรมชาติ เรียนรู้ตามธรรมชาติ โดยใช้ประสาทสัมผัสโดยผ่านเครื่องมือสำคัญในตัวคือ ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส แต่ รูสโซ ก็เพียงแค่เผยแพร่ความคิดโดยยังไม่ได้ลงมือปฏิบัติแต่อย่างใด

เปสตาลอซซี (Pestalozzi) ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากรูสโซจึงดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูและเปิดโรงเรียนสาธิตวิทยาลัยครูเป็นคนแรก เขาเสนอแนวคิดที่ว่า การสอนในบ้านเป็นสิ่งสำคัญที่สุด สำหรับการสอนในโรงเรียนควรมีวิธีการสอนเหมือนในบ้าน แต่ขยายวงใหญ่ขึ้น เขาเน้นมากเรื่องให้เด็กได้เรียนรู้จากผู้ใหญ่ โดยผู้ใหญ่ทำตัวให้เป็นแบบฉบับที่ดีให้เด็กเห็นบ่อย ๆ

เฟรอเบล (Froebel) ถือได้ว่าเป็นบิดาของโรงเรียนอนุบาล เฟรอเบล เคยได้ทำงานกับ เปสตาลอซซี แล้วจึงมาตั้งโรงเรียนอนุบาลของตนเอง เขาคิดว่าวัยเด็กเป็นวัยที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีและน่าจะเอาความอยู่สบายและความสนใจของเด็กที่มีอยู่มากมายนั้น

มาใช้ให้เป็นประโยชน์ โรงเรียนของเขาจึงเน้นการเล่นมากและให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ จากการเล่นนั่นเอง การเล่นของเขาแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. ของเล่นประเภทได้สัมผัส โยน พับ คัด ซึ่งเป็นการเล่นนอกเหนือจากการเล่นตามธรรมชาติ เพื่อเด็กจะได้รับการเตรียมความพร้อมไปด้วย เช่น การฝึกพับ ปั้น เป็นการเตรียมทางด้านกล้ามเนื้อ และประสาทสัมผัสระหว่าง ตากับมือ เพื่อการเขียนต่อไป
2. ให้เด็กใกล้ชิดธรรมชาติ ทาสวน เลี้ยงสัตว์ เพื่อจะได้มีจิตใจอ่อนโยน เมตตา รักสัตว์ รักต้นไม้
3. ให้เด็กได้เล่นกีฬา ร้องเพลง เพื่อให้ได้มีความสุข สนุกสนาน ระบายอารมณ์ความรู้สึกภายในออกมา ทั้งได้ฝึกพัฒนาอวัยวะทุกส่วนของร่างกาย

หลังจากนั้นแนวคิดของ เพรอเบล ได้เผยแพร่จากเยอรมัน ไปยังสหรัฐอเมริกาและยุโรป และมายังประเทศไทย แต่ไม่แพร่หลายโดยตรง ไทยเราได้รับความคิดนี้จากการที่ได้มีนักศึกษาไทยไปดูงานในประเทศญี่ปุ่นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และเอาแบบมาจากญี่ปุ่น ซึ่งญี่ปุ่นก็ได้มาจาก การไปดูงานในยุโรปและอเมริกา อีกต่อหนึ่งเช่นกัน

มอนเตสซอรี (Montessori) ได้เน้นแนวคิด การใช้อุปกรณ์หลักสำคัญในการเรียนการสอนเพราะ คร. มอนเตสซอรี ได้ทดลองนำอุปกรณ์ต่างๆ ไปสอนเด็กปัญญาอ่อนปรากฏว่าเด็กเหล่านั้นพัฒนาสติปัญญาขึ้นมาก แต่อย่างไรก็ตามการใช้อุปกรณ์ของเล่นสอนเด็กให้เกิดการเรียนรู้อย่างเดียวไม่พอต้องมีการพยายามสร้างความสนใจ มีการจัดกิจกรรมให้มากและส่งเสริมให้เด็กเกิดความอยากรู้อยากเรียน และการอุปกรณ์ของเล่นต่างๆ ของ มอนเตสซอรี ก็ถือตามหลักการของเปรอเบลนั่นเอง

ดังนั้นหลักการของเปรอเบล และมอนเตสซอรี จึงเป็นที่แพร่หลายมากทั้งในยุโรปอเมริกา และญี่ปุ่น รวมทั้งไทยด้วย สำหรับประเทศไทยได้หลอมรวมแนวคิดทั้งสองแนวคิดนี้มาเป็นหลักการจัดการอนุบาลศึกษาของไทย

เปียเจท์ (Piaget) มีแนวคิดที่ว่าเด็กตั้งแต่เกิดมาก็จะเริ่มเรียนรู้ เด็กในวัย 0-2 ปี จะเรียนรู้โดยประสาทสัมผัสทั้งห้าและจากการเคลื่อนไหว เด็กอายุ 2-7 ปี จะเรียนรู้จากภาษา การเลียนแบบเด็กอายุ 7-11 ปี จะเรียนรู้จากของจริง เรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมจากการปฏิบัติ และอายุ 11 ปีขึ้นไปจะคิดเป็นนามธรรมได้

ในระยะแรกที่เปียเจท์เสนอแนวคิดนี้ ยังไม่เป็นที่ยอมรับกันนัก เพิ่งจะมายอมรับในระยะ
หลังคือในระยะที่มหานาถมีการแข่งขันสร้างอิทธิพลอย่างสูงและรัสเซียส่งยานอวกาศขึ้นไปได้เป็น
ชาติแรก อเมริกาทกใจมาก และอยากจะทำให้พลเมืองของตนเก่งกว่ารัสเซีย จึงเริ่มมองย้อนกลับไป
ในเรื่องการพัฒนาบุคคล และที่สุกก็ไปเริ่มตั้งต้นที่เด็ก โดยสอนเด็กให้มีคุณภาพตั้งแต่วัยอนุบาล แต่
ก็ยังคงเป็นการทดลองวิจัยเท่านั้น ไม่มีกฎหมายรองรับ ประเทศที่เริ่มเรื่องการพัฒนาคุณภาพของคน
ตั้งแต่ยังเล็ก ๆ หรือตั้งแต่อยู่ในครรภ์เลยก็คือ อิสราเอล อิสราเอลต้องการสร้างชาติใหม่หลัง
สงครามโลกโดยได้ออกกฎหมายฉบับแรกคือ กฎหมายการศึกษา และเป็นชาติแรกที่เปิด
การศึกษาระดับอนุบาลศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับในกลุ่มประเทศเสรีประชาธิปไตย โดยมาจาก
ข้อสรุปของเขาที่ว่า การพัฒนาคนในชาติให้มีคุณภาพได้ ต้องพัฒนากันตั้งแต่เด็ก ๆ และการจะให้
คนมีคุณภาพ ก็จะต้องให้สิ่งเร้ากันตั้งแต่อยู่ในครรภ์เลยทีเดียว

ลักษณะพัฒนาการที่สำคัญของเด็กอายุ 3-6 ขวบ

กรณี สุรรัตน์ (2529) ได้สรุปลักษณะที่สำคัญของเด็กอายุ 3 ขวบ ไว้ดังนี้

ลักษณะของเด็กวัย 3 ขวบ

1. ลักษณะทางด้านร่างกาย เด็กในวัยนี้ น้ำหนักประมาณ 15 กิโลกรัม ความสูง
ประมาณ 90 เซนติเมตร สามารถวิ่ง กระโดด เตะบอลหัวแม่เท้า ปีนป่ายและแกว่งตัวได้ โยนลูก
บอลได้ ฝึกจักรยานสามล้อได้ ต่อรับสื่อคบบตามรูปแบบที่เขาต้องการ เช่น พยายามทำให้มี
รูปเหมือนสะพาน สามารถที่จะขีดเขียนโดยใช้สีลาก หรือวาดเป็นรูปหน้า หรือสี่เหลี่ยม แต่โดยทั่วไป
แล้วจะยังไม่วาดร่างกาย เริ่มปั้นดินเหนียว ใช้กรรไกรตัดกระดาษได้ ถือด้วยขมวดได้โดยไม่หก
ล้างมือเองได้ ตัดกระดาษเองได้ แต่ต้องไม่ให้กระดาษเลื้อยเม็ดเล็ก ๆ สามารถแต่งตัวเองได้
หลังจากเข้าห้องน้ำแล้ว
2. ลักษณะทางด้านสติปัญญา มีการฟังเหตุผล สามารถที่จะฟังคำแนะนำจากผู้ใหญ่ จะ
เสียแบบทำทางของผู้ใหญ่ สามารถใช้คำได้ประมาณ 900 คำ สามารถพูดคุยกับคนอื่นได้คล่อง
จะใช้ภาษาที่ขึ้นต้นด้วยอะไร ที่ไหน ใคร ชอบเล่นตามเรื่องราวไปตามความนึกฝันไปเอง

3. ลักษณะทางด้านสังคม จะมีความรู้สึกร่วมมือกับคนอื่นได้ ต้องการความรักและการยอมรับจากผู้ใหญ่ มีความรู้สึกสนุกที่จะเล่นกับเด็กคนอื่น ๆ หลาย ๆ คน บางครั้งก็ใช้ประสบการณ์ของตนเอง เพื่อจะเล่นกับของเล่นหรือตุ๊กตา เมื่อมีอายุเกือบ 4 ขวบ อาจวิตกกังวลในบางสิ่งบางอย่าง จะสังเกตได้จากความรู้สึกอายและประหม่าในบางครั้ง

4. ลักษณะทางด้านอารมณ์ ต้องการมีเพื่อนหรือเป็นเพื่อนแก่เด็กคนอื่น ๆ ต้องการให้กำลังใจ และต้องการเล่นกับผู้ใหญ่ที่มีความมั่นคงในอารมณ์ ต้องการความมีอิสระ ต้องการของเล่นประเภทเสื้อผ้าที่จะใช้แต่งตัว ชอบการวาดรูป การระบายสี การปั้น การต่อไม้บล็อก มีความรู้สึกอิสระที่จะเล่นอย่างรุนแรงมากกว่าเดิม ชอบการเล่นกับทราย น้ำ ชอบฟังนิทานต่าง ๆ ชอบการดูภาพจากหนังสือ และชอบเล่นกับนิ้วมือประกอบเพลงต่าง ๆ

ประภาพรรณ เขียมสุภาภิต (2528) ได้สรุปลักษณะของเด็กอายุ 4-6 ขวบ ไว้ดังนี้

ลักษณะของเด็กวัย 4 ขวบ

เด็กวัย 4 ขวบ นี้เป็นวัยที่มีความกระตือรือร้น รักที่จะมีเพื่อน มีความเป็นอิสระจากผู้ใหญ่มากกว่าเด็กวัย 3 ขวบ สามารถทำหลายสิ่งหลายอย่างได้ด้วยตัวเอง สติปัญญาและร่างกายพัฒนาไปอย่างมาก โรงเรียนเริ่มมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของเด็กเป็นอย่างมาก จึงเป็นที่ลี้ภัยหายอย่างมาก ในการที่จะจัดประสบการณ์ให้แก่เขา เด็กวัย 4 ขวบนี้ มีลักษณะในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ลักษณะทางด้านร่างกาย เด็กวัยนี้มีความกระฉับกระเฉงมากและเริ่มเข้าซึกกล้ามเนื้อใหญ่ในการเขย่ง กระโดด ปีนป่าย และวิ่งได้เร็วขึ้นและเริ่มควบคุมการทรงตัว เด็กในวัยนี้ชอบแสดงความสามารถใช้ทักษะทางด้านร่างกายที่แปลกใหม่อยู่เสมอ ชอบการเล่นประเภทที่ต้องใช้กำลังทางร่างกายและกล้าที่จะแสดงออก เด็กวัยนี้สามารถแต่งตัวได้เอง สำหรับกล้าเนื้อเล็กของเด็กวัยนี้ได้พัฒนาเพียงพอที่จะใช้ในการหยิบจับเครื่องมือเครื่องใช้ง่าย ๆ ได้ เช่น จับดินสอ จับพู่กันใหญ่ ๆ

2. ลักษณะทางด้านสติปัญญา เด็กวัย 4 ขวบนี้ได้เริ่มพัฒนาความสามารถทางด้านนามธรรมสรุปพาดพิงไปถึงสิ่งอื่น และเริ่มต้นที่จะใช้เหตุผล แต่การคิดและการตีความนั้นยังไม่ถูกต้องนัก เด็กในวัยนี้รักที่จะเรียนรู้ค่าใหม่ ชอบเล่นกับคำและเสียง และมักจะมีอารมณ์ขัน เด็กวัยนี้ยังชอบซักถามคาคถามและมีช่วงความสนใจสั้น เป็นคนชอบสงสัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องของคน ประสบการณ์ใหม่ ๆ สถานที่ เหตุการณ์ วิทยาศาสตร์และโลก แต่เด็กวัยนี้ยังไม่สามารถที่จะแยกแยะความจริงออกจากจินตนาการได้ สำหรับผลงานทางด้านศิลปะของเด็กจะแสดงออกถึง

ชีวิตความเป็นอยู่ของเขา สิ่งที่จะทำให้เด็กควรจะเป็นรูปธรรม การรับรู้ และประสบการณ์ตรง
เด็กในวัยนี้ต้องการที่จะมีโอกาสในการสำรวจ ตรวจสอบ และพูดคุย

3. ลักษณะทางสังคม เด็กในวัย 4 ขวบจะสนใจเด็กที่อยู่ในวัยเดียวกับเขามากและ
ชอบเล่นเป็นกลุ่มมากขึ้น อีกทั้งชอบเล่นกับเพื่อนต่างเพศด้วย เด็กผู้ชายส่วนมากจะชอบเล่นกับเด็ก
เพศเดียวกันมากกว่าเด็กผู้หญิง เด็กวัยนี้จะสนุกสนานกับการเล่นละคร หรือการเล่นบทบาทสมมติ
ถ้าเราสังเกตหรือได้ทำงานในสถานศึกษาปฐมวัย เรามักจะพบสภาพที่ที่เด็กเล่นละครหรือแสดง
บทบาทสมมติ มักจะเกี่ยวข้องกับตัวของเด็กเอง เช่น เด็กที่มีพ่อเป็นหมอ ก็จะชอบแสดงบทบาทของ
หมอ เป็นต้น เด็กในวัย 4 ขวบ เวลาเล่นด้วยกันมักจะให้ความร่วมมือกันมากขึ้น และเริ่มต้นที่จะ
ใช้การชกต่อยเมื่อเกิดขัดแย้งกัน และมักที่จะไม่ระมัดระวังทางด้านร่างกายมากนัก เด็กในวัยนี้ชอบ
ทำตัวเป็นเจ้านาย มักแสดงความไม่สุภาพ แต่ในขณะเดียวกันเด็กวัยนี้ก็สามารถที่จะให้ความร่วมมือ
เป็นมิตร และเกิดความสบายใจที่จะทำงานด้วยกัน เด็กวัย 4 ขวบ ส่วนใหญ่สามารถที่จะยอมรับใน
การรอคอย การผลัดเปลี่ยน การแข่งขันและการยอมรับกฎเกณฑ์ แต่อย่างไรก็ตามผู้ใหญ่ก็ยังคงจะ
ต้องคอยตักเตือนอยู่ด้วยเสมอ

4. ลักษณะทางอารมณ์ เด็กวัย 4 ขวบ เริ่มมีความมั่นใจตนเองมากขึ้น และเมื่อจะต้อง
ตกเตียงกัน ก็มักที่จะชอบกล่าวถึงตนเองและเรื่องราวของครอบครัว บ่อยครั้งที่เด็กขาดความ
อดกลั้น และเป็นการยากที่จะให้เด็กพวกนี้รอคอย อารมณ์ของเด็กในวัยนี้เปลี่ยนแปลงมาเสมอ อาจจะ
เห็นดีด้วยในระยะตอนต้นพออีกไม่กี่นาทีต่อมา ก็เริ่มทะเลาะ หรือไม่เห็นด้วยขึ้นมา ซึ่งความจริงแล้ว
เด็กวัยนี้ต้องการความเข้าใจ การรับรู้ทางอารมณ์ และความเมตตาจากผู้ใหญ่ ซึ่งเด็ก
วัย 4 ขวบส่วนใหญ่ มักมีความมั่นใจในตนเองและมั่นใจในโลกของเขา เด็กในวัยนี้เริ่มที่จะพัฒนา
ความกลัว ความวิตกกังวลบางอย่าง ซึ่งบางอย่างก็เกิดจากจินตนาการ เด็กต้องการความมั่นคง
และการรับรู้ของผู้ใหญ่ เพื่อที่จะขจัดความวิตกกังวล

ลักษณะของเด็กวัย 5 ขวบ

เด็กวัย 5 ขวบนี้ เป็นเด็กที่มีความร่าเริงมีลักษณะเป็นคนใจเย็นขึ้น และดูเหมือน
ว่าจะมีวุฒิภาวะสูงกว่าเด็กที่โตกว่า บางทีอาจจะเป็นเพราะว่าเด็กพยายามอย่างมากที่จะเลือก
ทำสิ่งถูกต้อง และทำให้ผู้อื่นเกิดความพอใจ เด็กวัยนี้ยอมรับความจริงมากขึ้นแม้ว่าเขาจะยังสนุก
สนุกสนานกับการเล่นบทบาทสมมติอยู่ แต่อย่างไรก็ตามเด็กวัยนี้ยังชอบโลกแห่งความเป็นจริงมากกว่า
ลักษณะในด้านต่าง ๆ มีดังนี้

1. ลักษณะทางด้านร่างกาย กล้ามเนื้อเล็กและาหุของเด็กในวัยนี้เริ่มที่จะประสานงานกันมากขึ้น ซึ่งช่วยทำให้เด็กมีความสามารถทำหลายสิ่งหลายอย่างได้ด้วยตัวของเขาเอง เด็กวัยนี้ชอบการเคลื่อนไหว ส่งเสียง และสนุกสนานกับการเล่นเกมต่าง ๆ นอกจากนี้ยังสามารถใช้เวลาเล่นกับเครื่องเขียนเป็นระยะเวลายาวนานขึ้น ดูเหมือนว่าเด็กในวัยนี้มีความภูมิใจในทักษะใหม่ ๆ ของเขา จะเรียนรู้ในการเคลื่อนไหวของการทำงานของส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้มากขึ้น เขามีการทรงตัวได้ดีขึ้น ทำให้สามารถเตะลูกบอลได้ เดินเป็นเส้นตรง สนใจการเล่นสเก็ต การกระโดด และการขี่จักรยาน

2. ลักษณะทางสติปัญญา ช่วงเวลาของความสนใจของเด็กในวัย 5 ขวบนี้ เพิ่มขึ้นกว่าเด็กวัย 4 ขวบ แต่ทว่าก็ยังเรียกว่ามีความสนใจเป็นช่วงสั้นอยู่ดี เด็กวัยนี้มักเป็นเด็กช่างพูด สามารถพูดเป็นประโยคที่ยาวขึ้น ใช้ส่วนต่าง ๆ ของประโยคได้มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจของเด็กในวัยนี้ก็คือ เด็กเริ่มต้นที่จะตั้งคำถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการสนทนา แต่เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น เช่น เด็กอาจถามว่า "รากของผมหงอกทำไมเหมือนกับรากของพืชใหม่" การใช้คำถามการวิจารณ์ และการตอบคำถามของเด็กวัยนี้ มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์มากขึ้น เด็กในวัยนี้สามารถจดจำตัวอักษร ตัวเลข และคำได้ดีขึ้น และชอบสร้างทำเป็นอ่านและเขียนได้เหมือนกับผู้ใหญ่ เด็กวัยนี้มีความกระตือรือร้นที่จะได้รู้ความจริง และสามารถที่จะแยกแยะความจริงออกจากจินตนาการได้บ้างแล้ว เด็กวัย 5 ขวบสามารถที่จะแสดงออกถึงความรู้สึที่เปิดเผยมากขึ้น เช่น การสังเกตเห็นฝนตกหนักเด็กอาจพูดว่า "ฝนกำลังตกหนักเดี๋ยวน้ำก็จะท่วมอีกแล้ว" เด็กในวัยนี้จะรับรู้ เรื่องการจัดลำดับ สามารถที่จะแก้ปัญหาคำได้ดีขึ้น รู้จักคิดก่อนที่จะพูด ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กควรทำให้เด็กได้ทำงานอย่างง่าย ๆ และควรให้เขาได้มีโอกาสแสดงความรักนิชอบและมีโอกาสแก้ปัญหาคด้วยตนเอง เด็กในวัยนี้ยังคงชอบสนุกสนาน เช่นการเล่นตลก แต่ไม่สามารถที่จะหัวเราะเยาะตนเองได้ เด็กมักจะสามารถวาดภาพและระบายสีจากความคิดของตนเองได้และยังคงชอบฟังนิทาน ร้องเพลง และคำกลอน

3. ลักษณะทางสังคม เด็กในวัยนี้มักจะมีความเป็นมิตรให้ความร่วมมือและชอบกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ผู้อื่นพอใจและเริ่มที่จะชอบการมีเพื่อนฝูงเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ 2-5 คนและชอบมีเพื่อนสนิท สนุกสนานกับการแสดงบทบาทสมมติการแสดงละคร และการแสดงความขัดแย้งในกลุ่มลดน้อยลง เด็กวัยนี้เริ่มที่จะสนใจสิ่งต่าง ๆ และสนใจผู้อื่นมากกว่าที่จะสนใจตนเอง นั่นคือแสดงว่าเด็กเริ่มลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เป็นวัยยอมรับกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ซึ่งขณะเดียวกันก็จัดได้ว่า เป็นช่วงวิกฤติของเด็กบางคนที่อยู่ในกลุ่ม แต่ไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

4. ลักษณะทางอารมณ์ เด็กวัย 5 ขวบนี้มักจะมีบ้านเป็นศูนย์กลางและให้ความสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัวมาก ดังจะเห็นได้จากเมื่อเด็กไปอยู่ในสถานศึกษาเขามักจะเล่าเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวของเขาให้คุณครูและเพื่อน ๆ ฟัง นอกจากนี้เขาก็ชอบสนุกสนานกับการไปอยู่ที่โรงเรียนด้วย โดยเมื่อกลับมาบ้านก็จะนำเอาเรื่องที่โรงเรียนมาเล่าให้ผู้ปกครองฟัง เด็กเริ่มที่จะตระหนักเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของตนเองมากขึ้นและมักที่จะเกิดความละอายได้ง่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อทำความผิด มักจะไม่ชอบทำอะไรที่ซ้ำ ๆ เพราะเขาคิดว่าการทำซ้ำหมายถึงว่าเขาได้ทำความผิด เขาเริ่มตระหนักเกี่ยวกับความถูกต้องและความผิดมากขึ้น เด็กวัย 5 ขวบส่วนใหญ่รักความเป็นอิสระ มีใจตนเอง เชื่อฟังและวางใจได้ มีความสุขและภูมิใจในตนเองเด็กวัยนี้จะแสดงความผูกพันกับผู้ใหญ่มาก และพยายามอย่างมากที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจ เด็กวัยนี้จะมองครูเป็นผู้ที่มีความรู้มากที่สุดคนในโลก ครูเป็นผู้ที่มีความถูกต้องเสมอ และเด็กวัยนี้มักจะมี ความเชื่อถือในตัวผู้อื่นอย่างมาก และภูมิใจในผลงานของตนเอง สำหรับเรื่องอารมณ์โกรธมักจะแสดงออกโดยทางคำพูดมากกว่าการแสดงอาการก้าวร้าวทางร่างกาย

ลักษณะของเด็กวัย 6 ขวบ

เด็กวัย 6 ขวบนี้มักมีความกระตือรือร้นกล้าแสดงออก รักการผจญภัย มีน้ำใจ บรรณาชยชนะ และต้องการเป็นคนที่ดีที่สุด บางครั้งชอบการทำทนาย กระตือรือร้นที่จะพิสูจน์ความเป็นอิสระของตนเองมากขึ้น คือต้องการแสดงให้ผู้อื่นเห็นว่าเขาไม่ต้องพึ่งผู้อื่น มีความภูมิใจในความสามารถหรือทักษะใหม่ ๆ ของเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการอ่าน เด็กวัยนี้จะมีความก้าวร้าวมากกว่าเด็กวัย 5 ขวบ ด้วยเหตุที่เด็กต้องการเป็นอิสระ ทำให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เด็กต้องการที่จะเป็นนายของตนเอง และมักจะทำเหมือนว่าเขารู้ไปเสียทุกอย่าง ลักษณะในด้านต่าง ๆ ของเด็กวัย 6 ขวบ มีดังนี้

1. ลักษณะทางร่างกาย เด็กวัย 6 ขวบ ชอบการสำรวจ ผจญภัย เด็กวัยนี้จะเพลิดเพลินงานมหัศจรรย์ ชอบเล่นและส่งเสียงดัง ไม่ชอบการพักผ่อน มีนิสัยร่าเริง ชอบเล่นเหวี่ยงหอคะเมน กลิ้งโยนมา กระโดด เล่นฟุตบอล รัง ขี่จักรยาน และเล่นเกมต่าง ๆ เป็นต้น เด็กวัยนี้กล่อมเนื้อเล็กพัฒนาได้สูงขึ้นมาก ซึ่งช่วยทำให้การเคลื่อนไหวดีขึ้น และมักจะไม่ชอบเป็นผู้สังเกตการเล่น แต่จะชอบเป็นผู้เล่นที่กระตือรือร้น

2. ลักษณะทางสติปัญญา การรับรู้และความคิดของเด็กในวัยนี้ เริ่มที่จะเป็นนามธรรมมากขึ้น ความคิดซับซ้อนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ของเด็กยังคงจะต้องสอนด้วยรูปธรรม เด็กมีความจำดีขึ้น คอยเก่งขึ้น ถามคำถามมากขึ้น และเข้าใจความหมายของคำได้มากขึ้นด้วย ถ้าได้พาเด็กไปนอกสถานที่ เด็กมักจะชอบส่งเสียงดัง ชักถามปัญหาอยู่ตลอดเวลา เด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถตัดสินใจได้ แต่เด็กก็พยายามเรียนรู้ที่จะหาทางเลือกที่ดีที่สุดเขาต้องการที่จะได้รับโอกาสในการตัดสินใจ

3. ลักษณะทางสังคม เด็กในวัยนี้เริ่มที่จะมีการแลกเปลี่ยนของเล่น และทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ การเข้าร่วมเล่นกับเพื่อนในระยะนี้มักจะเล่นกับเพศเดียวกัน แต่เด็กในวัยนี้ยังจัดว่าเป็นเด็กที่ยังยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเขามักจะสนใจเกี่ยวกับตนเอง และสิ่งที่มีผู้อื่นทำกับเขา กิจกรรมกลุ่มเป็นกิจกรรมที่ได้รับการนิยมน้อยมากสำหรับเด็กในวัยนี้ เด็กต้องการได้รับการยอมรับจากเพื่อน และมักจะแบ่งปันสิ่งของไว้ให้เพื่อนอยู่เสมอ เด็กบางคนที่ต้องการยอมรับมากจะเอาขนมหรือสิ่งของ ๆ ตนเองให้เพื่อนจนหมด แต่มิตรภาพของเด็กในวัยนี้ไม่มั่นคงและเลื่อนไหลไปได้ง่าย นั่นก็คือเขาจะเปลี่ยนเพื่อนเล่นที่ดีที่สุดของเขาอยู่เรื่อย ๆ เด็กวัยนี้กล้าจะแสดงออกและเล่นอย่างรุนแรงพยายามที่จะแข่งขันอยู่เสมอ มีอยู่บ่อยครั้งที่เด็กต้องการที่จะเอาชนะมาก ๆ แต่อย่างไรก็ตาม เด็กวัยนี้ส่วนมากยังเคารพกฎเกณฑ์ของกลุ่ม สนุกสนานกับการเล่นละคร แสดงบทบาทสมมติ แต่ก็สนุกกับการเล่นบทบาทจริง ๆ ด้วยเช่นกัน

4. ลักษณะทางอารมณ์ เด็กวัยนี้ชอบคุยโวอวดซึ่งบางครั้งก็ดูมากเกินไปเพราะว่าเขารู้ไปเสียทุกอย่าง เขาชอบวิเคราะห์วิจารณ์ผู้อื่น มักจะตื่นแต่ตื่นง่าย และมักชอบแสดงออก เด็กวัยนี้จะเริ่มพัฒนาความกลัวมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นความกลัวที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของครอบครัวและโรงเรียน วุฒิภาวะทางอารมณ์ของเด็กไม่คงที่ ดูเหมือนว่ามีวุฒิภาวะที่โรงเรียนมากกว่าที่บ้าน หรือจะแสดงตามสนใจเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ เด็กวัยนี้ชอบการชมเชย และการยอมรับ แต่เนื่องจากลักษณะที่มั่นคงที่ของวุฒิภาวะทางอารมณ์ของเด็กจึงมักพบว่าบางขณะอาจจะมีความรักความผูกพัน ความอบอุ่นและความเป็นมิตร และในบางขณะเด็กอาจจะร้องไห้อย่างรุนแรงมีความคับข้องใจ มีความริษยา และมีความก้าวร้าวขึ้นมาได้ในทันที

ความพร้อมทางด้านการเรียน

ในการเรียนการสอนใด ๆ ก็ตาม เด็กจะเกิดการเรียนรู้ได้ก็ต่อเมื่อเด็กมีความสามารถที่จะเรียนสิ่งนั้น ๆ ได้ หรือเกิดความพร้อมที่จะเรียน ดังนั้น ระยะเวลาที่ครูจะเริ่มสอน จึงจำเป็นต้องสำรวจพื้นฐานหรือความพร้อมของเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถที่จะรับความรู้ที่ครูจะสอนได้ และควรระวังความแตกต่างระหว่างบุคคล (พิบูล ประเสริฐศรี, 2529)

ความหมายของความพร้อม

ได้มีผู้ให้ความหมายของความพร้อม (readiness) ไว้ดังต่อไปนี้

พรหม ฐักย์ (2513) กล่าวว่า ความพร้อมเป็นสภาวะของบุคคลที่จะเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างบังเกิดผล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ การได้รับการฝึกฝน การเตรียมตัว และความสนใจหรือแรงจูงใจ

เตือนใจ เศรษฐลักโก (2524) ให้ความหมายของความพร้อมว่า ความพร้อมหมายถึงสภาพแห่งความเจริญงอกงาม และพัฒนาการอย่างสูงสุดของเด็ก ทั้งทางกาย สมอง อารมณ์ และสังคม จนถึงระดับที่จะเรียนรู้ได้

องค์ประกอบของความพร้อม

ตามแนวคิด กาเย (Gagne อ้างถึงใน ประสาท อิศรปรีชา, 2521) นั้นถือว่าองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เกิดความพร้อมในการเรียน ได้แก่

1. ความสนใจและความเอาใจใส่ (attention set) ในปัจจุบันนักจิตวิทยาถือว่า เป็นลักษณะทางจิตใจที่มีความสืบเนื่องกันเป็นชุด มิได้มีลักษณะประการใดประการหนึ่งเพียงอย่างเดียว โดยประการแรกจะต้องมีสิ่งเร้ามาเร้าก่อนแล้วจึงเกิดการตอบสนอง ซึ่งจะเกิดขึ้นสืบเนื่องกันเป็นลูกโซ่ตลอดไป ในขณะที่มีความเอาใจใส่อยู่

2. แรงจูงใจที่จะเรียน (motivation) เป็นผลสืบเนื่องมาจากความเอาใจใส่ในการเรียน คือ เมื่อเอาใจใส่การเรียนมากขึ้นก็จะทำให้อยากเรียน หรือเกิดแรงจูงใจ โดยปกติ แรงจูงใจในการเรียนของเด็กนั้นจะมี 2 ลักษณะคือ แรงจูงใจที่จะได้รับผลสำเร็จจากการทำงาน (task motivation) และแรงจูงใจที่จะได้รับสัมฤทธิ์ผล (achievement motivation) ซึ่งเป็นความต้องการที่จะได้ประสบผลสำเร็จ

3. สภาพของพัฒนาการ (developmental status) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อ ระบบประสาท และสติปัญญา ซึ่งความพร้อมในการเรียนรู้ของเด็กขึ้นอยู่กับที่เด็กได้เรียนรู้สะสมหรือมีประสบการณ์เดิมมาก่อน ในปัจจุบันถือว่า การที่เด็กจะเรียนรู้อะไรมาก่อนเข้าโรงเรียนนั้น เป็นการช่วยสร้างผลสะสม (cumulative effect) ให้แก่เด็กจะทำให้เด็กสามารถรับรู้และคัดแปลงการเรียนรู้ของตนตามที่ได้เรียนรู้มาแล้วให้เข้ากับความรู้ใหม่ที่ได้รับอย่างต่อเนื่องกัน

บันลือ พุกษะวัน (2518) กล่าวว่า ความพร้อมที่จะเรียนมีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ความพร้อมทางร่างกาย ได้แก่ สุขภาพของเด็ก การใช้สายตา การฟัง การพูด ความสัมพันธ์ทางกล้ามเนื้อ (ตากับมือ) เป็นต้น
2. ความพร้อมทางสมอง ได้แก่ ความสามารถในการลำดับเหตุการณ์จากนิทานที่ตนได้ฟังหรือรูปภาพ ลำดับภาพได้ สติปัญญาดี จำได้แม่นยำ จะพูดหรือสิ่งอะไรก็เข้าใจง่าย เป็นต้น
3. ความพร้อมในด้านอารมณ์ ได้แก่ รู้จักควบคุมอารมณ์ สามารถทำงานเป็นหมู่ เล่นเป็นหมู่ ไม่แย่งหรือต่อสู้ของกัน ไม่ทะเลาะวิวาทกันบ่อยๆ ไม่เข้าแหย่กัน เป็นต้น
4. ความพร้อมในด้านจิตวิทยา ได้แก่ มีความสนใจในการอ่าน รู้จักฟังอย่างตั้งใจ ใช้ภาษาได้ดีพอสมควร เป็นต้น

พรณี ชูทัย (2513) ได้กล่าวถึงเรื่องความพร้อมไว้ว่า ในการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการสิ่งสำคัญที่ครูจะต้องคำนึง คือ ความพร้อมในช่วงของพัฒนาการจะมีจุดสูงสุดที่จะสอนสิ่งต่างๆ ให้แก่เด็ก เด็กจะเรียนทักษะหนึ่งได้อย่างรวดเร็วและบังเกิดผลดี จุกๆ นั้นเราเรียนว่า "ความพร้อม" ดังนั้น ถ้าเด็กโดนบังคับให้เรียนทักษะใดทักษะหนึ่งโดยที่ร่างกายยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอ จะทำให้เด็กเกิดความขงใจ และทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนทักษะนั้นๆ รวมทั้งต่อครูและโรงเรียนด้วย ในทางตรงกันข้าม หากเด็กพร้อมแล้วแต่ครูไม่ฉวยโอกาสที่เหมาะสมที่จะสอนก็จะทำให้เด็กไม่ได้รับผลประโยชน์เท่าที่ควร

เกี่ยวกับเรื่องความพร้อมนี้ นักจิตวิทยามีความเห็นแยกเป็น 2 พวก คือ

1. ความพร้อมเป็นเรื่องของธรรมชาติ (natural readiness approach) พวกนี้มีความเห็นว่าก่อนที่เด็กจะไปโรงเรียนจะต้องมีความพร้อมเสียก่อน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะวัดให้ได้ว่าใครพร้อมที่จะเรียน ถ้ายังไม่พร้อมก็ให้รอ

2. ความพร้อมเป็นเรื่องของการจัดประสบการณ์ (guided experience approach) กลุ่มนี้มองเห็นว่า ความพร้อมจะสามารถเร่งให้เกิดขึ้นโดยการจัดประสบการณ์ให้ ไม่จำเป็นต้องรอว่าเด็กพร้อมเพราะจะเป็นการเสียเวลา

วิธีตรวจสอบความพร้อมของเด็ก

1. ความสนใจของเด็กแต่ละคน เป็นเครื่องชี้ให้เห็นความปรารถนาของเด็กที่ใครจะได้รับการสอน หรือพยายามที่จะสอนตัวเอง เมื่อเด็กมีความสนใจ เด็กก็เกิดความพร้อมในตัว
2. เมื่อเด็กมีความพร้อมที่จะเรียนสิ่งใด แม้มีอุปสรรคบ้างก็จะไม่ละความสนใจจากสิ่งนั้นง่าย ๆ
3. เด็กที่ได้รับการฝึกฝนให้เรียนสิ่งใดแล้วไม่แสดงความก้าวหน้ำในการเรียนสิ่งนั้น ๆ เท่าที่ควร แสดงว่าเด็กยังไม่พร้อมที่จะเรียน

การเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กปฐมวัย

การเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กปฐมวัย ถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากที่สุด และเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้ เพราะจะช่วยให้เด็กเกิดการพัฒนาด้านทุก ๆ ด้านเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ขั้นต่อไปในระดับที่สูงขึ้นและช่วยให้เด็กเรียนหนังสือได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

นิพนธ์ จิตต์ภักดี (2518) ได้แบ่งการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กปฐมวัยออกเป็น 5 ประเภทคือ

1. ความพร้อมทางกาย ความพร้อมบางอย่างเราต้องคอยให้ถึงวัยก่อน แต่บางอย่างเราสามารถฝึกหัดได้ เช่น

1.1 ตา เราสามารถฝึกหัดได้ดังนี้

1.1.1 ฝึกหัดให้นักเรียนกวาดสายตาจากซ้ายไปขวา

1.1.2 เล่นเกมทายตัวอักษร

1.1.3 เล่นสัญลักษณ์โดยใช้ตัวอักษร

1.1.4 เล่นต่อภาพ

1.1.5 เล่นเกมทายคำ เป็นต้น

1.2 หู สมรรถภาพในการฟังขึ้นอยู่กับอายุและประสบการณ์ การฝึกให้เด็กสามารถแยกแยะเสียงที่ได้ยิน เช่นให้ฟังเสียงสัตว์ต่าง ๆ ร้อง แยกเสียงในการพูดหรือฟัง เสียงดนตรีตามวรรณยุกต์

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมือกับสายตา ในการอ่านและเขียนเด็กจะต้องใช้สายตาและมือให้สัมพันธ์กัน วิธีฝึกสายตากับมือให้ทำงานประสานกันนั้นฝึกได้ดังนี้

1.3.1 บันไดน้ำมัน ไม้กรรไกรตัดกระดาษ ร้อยลูกบิด ฯลฯ

1.3.2 เล่นเกมต่าง ๆ เช่น ต่อรูปภาพ เล่นเข้าเขาวงกต เป็นต้น

1.4 สุขภาพทั่วไป เด็กต้องมีสุขภาพที่สมบูรณ์จึงพร้อมที่จะเรียน

2. ความพร้อมทางสติปัญญา ดูว่าเด็กสามารถพูดได้คล่องชัดแจนนกต้อง เข้าใจความหมายที่ใช้ เห็นความแตกต่าง และความคล้ายคลึงของตัวอักษรและจดจำข้อความได้ การส่งเสริมความพร้อมด้านสติปัญญาของเด็กควรให้เด็กได้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับชื่อสิ่งของต่าง ๆ ได้เล่นมาก ๆ จะช่วยให้เด็กเกิดความพร้อมขึ้น

3. ความพร้อมทางด้านอารมณ์และสังคม สามารถดูได้จากสิ่งเหล่านี้

3.1 เด็กได้เล่นกับเพื่อนโดยไม่ทะเลาะวิวาท

3.2 เด็กรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3.3 เด็กตั้งใจฟังคนอื่นพูด

3.4 เด็กรับฟังคำโต้แย้งจากคนอื่น

ถ้าเด็กยังไม่พร้อมเราควรส่งเสริมดังนี้

3.4.1 ให้นักทำงานร่วมกัน

3.4.2 ร่วมมือกับรายปัญหาในชั้น

3.4.3 ครูเล่านิทานให้ฟัง

3.4.4 ให้นักเล่นละคร คนตรี ขับร้อง

3.4.5 ครูอ่านหนังสือให้ฟังและให้ดูรูปภาพประกอบ

4. ความพร้อมทางด้านจิตใจ ดูได้จากความสนใจของเด็ก เมื่อเด็กมีความพร้อมเด็กจะเริ่มรู้ว่าการอ่าน - เขียนนั้นมีคุณค่า คาบหมของพ่อแม่และครูก่อให้เกิดความสุขจิตที่ดี ทาให้เด็กรู้จักคุณค่าของตนเอง (self realization)

5. ความพร้อมด้านประสบการณ์พื้นฐาน เด็กที่มีประสบการณ์ที่ดีมากก่อนมาก ๆ จะช่วยให้เด็กอ่าน-เขียนได้เร็วขึ้น เพราะสามารถเข้าใจความหมายได้ง่ายขึ้น ดังนั้นครูจำเป็นต้องให้นักเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กให้มาก ๆ โดยพาไปดูสิ่งต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน หาของจำลองหรือภาพถ่ายมาให้ดูในห้องเรียน

หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาแก่เด็กระดับก่อนประถมศึกษาในประเทศไทย

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในประเทศไทย รัฐไม่ได้กำหนดให้เป็นการศึกษาภาคบังคับ ด้วยเหตุนี้รัฐจึงไม่ได้เข้ามาดำเนินการทั้งหมด รัฐจะจัดไว้เป็นตัวอย่างเพียงบางส่วนเท่านั้น แต่รัฐได้ส่งเสริมให้หน่วยงานต่าง ๆ และเอกชนแบ่งเบาภาระในการจัดการศึกษาระดับนี้ รัฐจึงไม่ได้กำหนดข้อบังคับให้เป็นระเบียบแบบแผนเดียวกัน รัฐได้ให้อิสระแก่หน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดอยู่มาก ดังนั้นจะเห็นว่า การจัดการศึกษาระดับนี้ได้จัดกันหลายรูปแบบได้แก่สถานบริการ สถานรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์เด็ก โรงเรียนอนุบาล ชั้นเด็กเล็ก เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของหน่วยงานที่จัด ซึ่งในเรื่องนี้ บุญชู สนั่นเสียง (2528) ได้รวบรวมสถานที่ให้การศึกษาแก่เด็กระดับก่อนประถมศึกษาดังกล่าว แล้วจัดแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1. ศูนย์เด็กปฐมวัย
2. โรงเรียนอนุบาล

ศูนย์เด็กปฐมวัย คือ สถานที่ซึ่งรับอบรมเลี้ยงดูเด็กระหว่างอายุ 3 ถึง 6 ขวบเป็นส่วนใหญ่ อาจมีบางแห่งรับเด็กต่ำกว่า 3 ขวบด้วย ศูนย์เด็กเหล่านี้มีอยู่ทั่วไป ทั้งในเมือง อาเภอและตำบล อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาล องค์กร และเอกชน จุดประสงค์ของการตั้งศูนย์ก็เพื่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโต แต่เนื่องจากผู้รับผิดชอบนี้มีหลายหน่วยงานจัดทำ จะเห็นจุดประสงค์ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กจึงแตกต่างกันไปตามหน้าที่ของหน่วยงานที่จัดศูนย์ขึ้น ปัจจุบันมีศูนย์เด็กของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้จัดตั้งและรวบรวมได้ดังนี้

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในความรับผิดชอบของกรมพัฒนาชุมชนจัดขึ้นทั่วไปในจังหวัดต่าง ๆ ทุกภาคของในประเทศ รับเด็กหญิง ชาย อายุ 3.5- 6 ขวบ เพื่ออบรมเลี้ยงดูเด็กให้ได้พัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และช่วยพ่อแม่ที่ออกไปทำงานนอกบ้าน ศูนย์เหล่านี้จัดขึ้นโดยชุมชนในท้องถิ่น มีคณะกรรมการเป็นผู้บริหาร มีผู้ดูแลเป็นผู้ปฏิบัติงาน
2. ศูนย์โภชนาการในความรับผิดชอบของกรมอนามัย จัดตั้งในบางจังหวัดรับเด็กหญิงชาย อายุ 2-6 ขวบ เพื่ออบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโตตามหลักโภชนาการ เจ้าหน้าที่ของกรมอนามัยเป็นผู้ดำเนินงาน ที่เลี้ยงเป็นผู้ปฏิบัติงาน
3. ศูนย์เด็กในความรับผิดชอบของกรมประชาสัมพันธ์ จัดตั้งกันมากในเมืองหลวงและจังหวัดที่มีโรงงานอุตสาหกรรม ศูนย์เหล่านี้เป็นของเอกชนจัดดำเนินงาน รับเด็กหญิงชายอายุ 2-6 ขวบ เพื่ออบรมเลี้ยงดูแทนบิดามารดาที่ออกไปทำงานนอกบ้าน มีที่เลี้ยงเป็นผู้ปฏิบัติงาน

4. ศูนย์เด็กของเทศบาล รับเด็กหญิงชาย อายุ 3-6 ขวบ เพื่ออบรมเลี้ยงดูให้พัฒนา ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาล มีพี่เลี้ยง เป็นผู้ปฏิบัติงาน
5. ศูนย์เด็กของศูนย์สาธารณสุข อยู่ในความรับผิดชอบของกรุงเทพมหานคร รับเด็กหญิง ชายอายุ 2-6 ขวบ เพื่ออบรมเลี้ยงดูให้ถูกหลักอนามัย และช่วยเหลือแม่ที่ออกไปประกอบอาชีพนอก บ้าน จัดขึ้นเฉพาะบางท้องที่ มีพี่เลี้ยง เป็นผู้ปฏิบัติงาน
6. ศูนย์เด็กขององค์การ หมายถึง ศูนย์ของมูลนิธิ สมาคมและบริษัท อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การนั้น ๆ เพื่อเผยแพร่ผลงานขององค์การและสงเคราะห์เด็กของสมาชิกในองค์การ นั้น รับเด็กหญิงชายอายุระหว่าง 3-6 ขวบ ค่าเงินการโดยคณะกรรมการขององค์การ มีพี่เลี้ยงเป็น ผู้ปฏิบัติงาน
7. ศูนย์เด็กในความรับผิดชอบของกรมการศาสนา ศูนย์เด็กเหล่านี้วัดเป็นผู้จัดตั้ง รับเด็ก หญิงชาย อายุ 3-6 ขวบ เพื่ออบรมเลี้ยงดูและกล่อมเกลานิธิย ทั้งช่วยเหลือบิดามารดาที่ทำงาน นอกบ้าน ผู้ดำเนินงานคือ เจ้าอาวาส พี่เลี้ยงเป็นผู้ปฏิบัติงาน กรมการศาสนาช่วยงบประมาณได้เพียง เล็กน้อย

โรงเรียนอนุบาล คือสถานอบรมเลี้ยงดูเด็กหญิงชายอายุ 3-6 ขวบ มีจุดประสงค์เพื่อ พัฒนาเด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และ สติปัญญาทั้งเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะศึกษาในชั้นต่อไป โรงเรียนอนุบาลเป็นสถานที่ซึ่งทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กแทนพ่อแม่ในเวลากลางวัน ช่วยเหลือแม่ที่มี บุตรต้องดูแลหลายคนหรือที่ออกไปทำงานนอกบ้าน ปัจจุบันนี้โรงเรียนอนุบาลมีความจำเป็นอย่างยี่ง ในสังคมเนื่องด้วยเศรษฐกิจของครอบครัว สมัยก่อนพ่อเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว แม่อยู่กับบ้านทำหน้าที่ ดูแลบ้านและลูกทุกคนในบ้าน เมื่อแม่จำเป็นต้องทำงานนอกบ้านหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูกจึงมอบให้โรงเรียน อนุบาล เด็กๆ ที่มาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลก็เป็นเด็กเล็กยังไม่ต้องการจากบ้าน ด้วยเหตุนี้เองโรงเรียน อนุบาลจึงควรจัดให้มีสภาพระหนึ่งบ้านและโรงเรียนรวมกัน เป็นสถานที่ซึ่งเด็กฯ หลายคนอยู่ร่วมกัน อย่างสุขสบายเช่นเดียวกับบ้าน และเป็นที่รวมเด็กที่มาจากครอบครัวต่างๆ ให้อยู่กันเป็นระเบียบ สามารถทำงานและเล่นกันได้อย่างสนุกสนาน

โรงเรียนอนุบาลของรัฐในประเทศไทยได้จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2483 เริ่มแรกจัดตั้งขึ้นใน กรุงเทพมหานครเป็นแห่งแรกคือ โรงเรียนอนุบาลละอออุทิศ และ ในปีต่อมาก็ได้ขยายไปตามจังหวัด ต่างๆ บรากรกว่าประชาชนสนใจส่งบุตรหลานอายุระหว่าง 3.5-6 ขวบเข้ามารับการอบรมเลี้ยงดู รัฐบาลไม่มีงบประมาณพอที่จะจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลได้เพียงพอกับจำนวนเด็กที่ต้องการเข้ามารับการ

อบรมเลี้ยงดู จึงสนับสนุนให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับเด็กก่อนเกณฑ์บังคับเรียน ด้วย
เหตุนี้โรงเรียนอนุบาลเอกชนจึงตั้งขึ้นหลายแห่งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใหญ่ๆ และโรงเรียน
อนุบาลของรัฐบาลทุกแห่งจึงทำหน้าที่จัดเพื่อเป็นตัวอย่างของการศึกษาระดับเด็กอนุบาลและเป็นพี่เลี้ยง
ด้านวิชาการให้แก่สถานศึกษาระดับนี้ที่ต้องการความช่วยเหลือ

โรงเรียนอนุบาลแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภทคือ

1. โรงเรียนอนุบาลของรัฐ

1.1 โรงเรียนอนุบาลของรัฐที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการส่วนใหญ่ที่
อยู่ในกรุงเทพมหานครและในทุกจังหวัดอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถม
ศึกษาแห่งชาติ แต่ส่วนที่จัดเป็นโรงเรียนสาธิตอนุบาลของวิทยาลัยครูนั้น อยู่ในความรับผิดชอบของ
กรมการฝึกหัดครู โรงเรียนอนุบาลเหล่านี้รับเด็กหญิงชายอายุ 4-6 ขวบ เข้ารับการอบรมเลี้ยงดู
เพื่อให้เด็กเจริญเติบโตพัฒนาทั้งกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาและเตรียมเด็กเพื่อการศึกษาใน
ขั้นที่สูงต่อไป

1.2 โรงเรียนอนุบาลของรัฐอยู่ในความดูแลของทบวงมหาวิทยาลัย หน่วยงานที่
รับผิดชอบก็คือ มหาวิทยาลัยซึ่งจัดโรงเรียนอนุบาลสาธิตขึ้น เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อใช้สำหรับทดลองวิธีการสอน
และวิจัยเกี่ยวกับเด็ก รับเด็กหญิงชายอายุ 3-6 ขวบเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูให้ถูกต้องตามหลัก
พัฒนาการ

2. โรงเรียนอนุบาลของเอกชน

โรงเรียนอนุบาลของเอกชน อยู่ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
เอกชน กระทรวงศึกษาธิการ เอกชนเป็นผู้รับผิดชอบรับเด็กหญิงชายอายุ 3-6 ขวบ เข้าเรียนเพื่อ
อบรมเลี้ยงดูให้พัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ประวัติความเป็นมาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

สุเทพ ทองมังกร (2529) ได้กล่าวถึงประวัติ ความเป็นมาของสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาเอกชนไว้ว่า ในบรรดาหน่วยงานต่างๆ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการศึกษานั้น สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาเอกชน เป็นหน่วยงานที่น่าสนใจและมีความสำคัญมากหน่วยงานหนึ่งซึ่งได้กำเนิด
ขึ้นมา เพื่อควบคุมดูแลโรงเรียนเอกชนโดยเฉพาะดังจะเห็นได้จากประวัติความเป็นมาของสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาเอกชนดังนี้

เดิมหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบการศึกษา เรียกว่า กรมศึกษาธิการ ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2430 ต่อมา พ.ศ. 2432 กรมศึกษาธิการได้ย้ายไปรวมอยู่กับกรมธรรมการ ซึ่งเป็นกรมเก่าที่มีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และในปี พ.ศ. 2484 จึงได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม และเปลี่ยนชื่อกระทรวงธรรมการ เป็น กระทรวงศึกษาธิการ

การควบคุมดูแลโรงเรียนเอกชนของกระทรวงศึกษาธิการอาจแบ่งได้เป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ยังไม่มีหน่วยงานดูแลโดยตรง และระยะที่มีหน่วยงานดูแลโดยตรง

ระยะที่ยังไม่มีหน่วยงานดูแลโดยตรง

ระยะนี้เมื่อ พ.ศ. 2435 กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งยังเรียกชื่อว่า กระทรวงธรรมการ เพียงแต่ออกพระราชกฤษฎีกาให้ โรงเรียนเอกชนจดทะเบียนขึ้นกับกระทรวงเท่านั้น และในปี พ.ศ. 2448 โรงเรียนเอกชนโรงเรียนแรกที่คนไทยเป็นเจ้าของชื่อ บำรุงวิทยา ได้จดทะเบียนขึ้นกับ กระทรวงศึกษาธิการ

ระยะที่มีหน่วยงานดูแลโดยตรง

พ.ศ. 2483 มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการสำนักงานและกรมในกระทรวงธรรมการ (ฉบับที่ 6) จัดให้มีแผนกโรงเรียนราษฎร์ ในกองโรงเรียนราษฎร์ และประชาบาล กรมสามัญศึกษา กระทรวงธรรมการ

พ.ศ. 2485 มีพระราชกฤษฎีกา จัดวางระเบียบราชการในกระทรวงศึกษาธิการ จัดให้มีกองโรงเรียนราษฎร์ ในกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มี 3 แผนก คือ แผนกโรงเรียน แผนกทะเบียน และแผนกตรวจ

พ.ศ. 2494 มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมสามัญศึกษา ในกระทรวงศึกษาธิการ จัดให้มีกองโรงเรียนราษฎร์ โดยแบ่งออกเป็น 4 แผนก คือ แผนกโรงเรียน แผนกตรวจและอบรม (เดิมเรียกว่าแผนกตรวจ) และแผนกอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ (เป็นแผนกที่ตั้งขึ้นใหม่)

พ.ศ. 2496 สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดตั้งแผนการโรงเรียนราษฎร์ ในฝ่ายวิทยกิจและสวัสดิการ มีหน้าที่สอดส่องดูแลทุกข์สุขของครูโรงเรียนราษฎร์ รับเรื่องร้องทุกข์ ตลอดจนประสานงานกับสมาคมว่าด้วยการโรงเรียนราษฎร์ต่างๆ และจัดให้มีการประชุมในเรื่องเกี่ยวกับครูและโรงเรียนของกิจการฝ่ายโรงเรียนราษฎร์ เพื่อนำเสนอคุรุสภาหรือกระทรวงศึกษาธิการต่อไป

พ.ศ. 2497 มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมวิสามัญศึกษา ในกระทรวงศึกษาธิการ จัดให้มีกองโรงเรียนราษฎร์ แบ่งออกเป็น 4 แผนกคือ แผนกโรงเรียน แผนกทะเบียน แผนกนิเทศและอบรม (เดิมเรียกว่า แผนกตรวจและอบรม) และแผนกส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์ (เดิมเรียกว่า แผนกอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์)

พ.ศ. 2518 ประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับที่ 2 โดยแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 ในบางเรื่อง ได้แก่ การเพิ่มอำนาจให้พนักงานและเจ้าหน้าที่โรงเรียนราษฎร์ ในการปฏิบัติหน้าที่ การอุดหนุนส่งเสริมและช่วยเหลือโรงเรียนและครู การคุ้มครองการทำงาน และการสงเคราะห์ครู การถอนใบอนุญาต และมาตรการพิเศษ และคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

พ.ศ. 2525 รัฐบาลประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ในพระราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 99 เมื่อ 19 สิงหาคม 2525 โดยให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 20 สิงหาคม 2525 เป็นต้นไป ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ เป็นการปรับปรุงกฎหมายของพระราชบัญญัติเดิม 2 ฉบับ คือ ปี พ.ศ. 2497 และพระราชบัญญัติ ปี พ.ศ. 2518 ให้มีเนื้อหาสาระเป็นฉบับที่สมบูรณ์ เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เช่น การให้มีคณะกรรมการอำนวยการโรงเรียนเพื่อทำหน้าที่ควบคุมดูแล และบริหารโรงเรียน การกำหนดคุณสมบัติความรู้ของผู้ได้รับใบอนุญาต (เจ้าของ), ผู้จัดการ, ครูใหญ่และครูแต่ละระดับ การกำหนดโทษของผู้รับใบอนุญาตที่ฝ่าฝืน เป็นต้น

โครงสร้างการบริหารของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

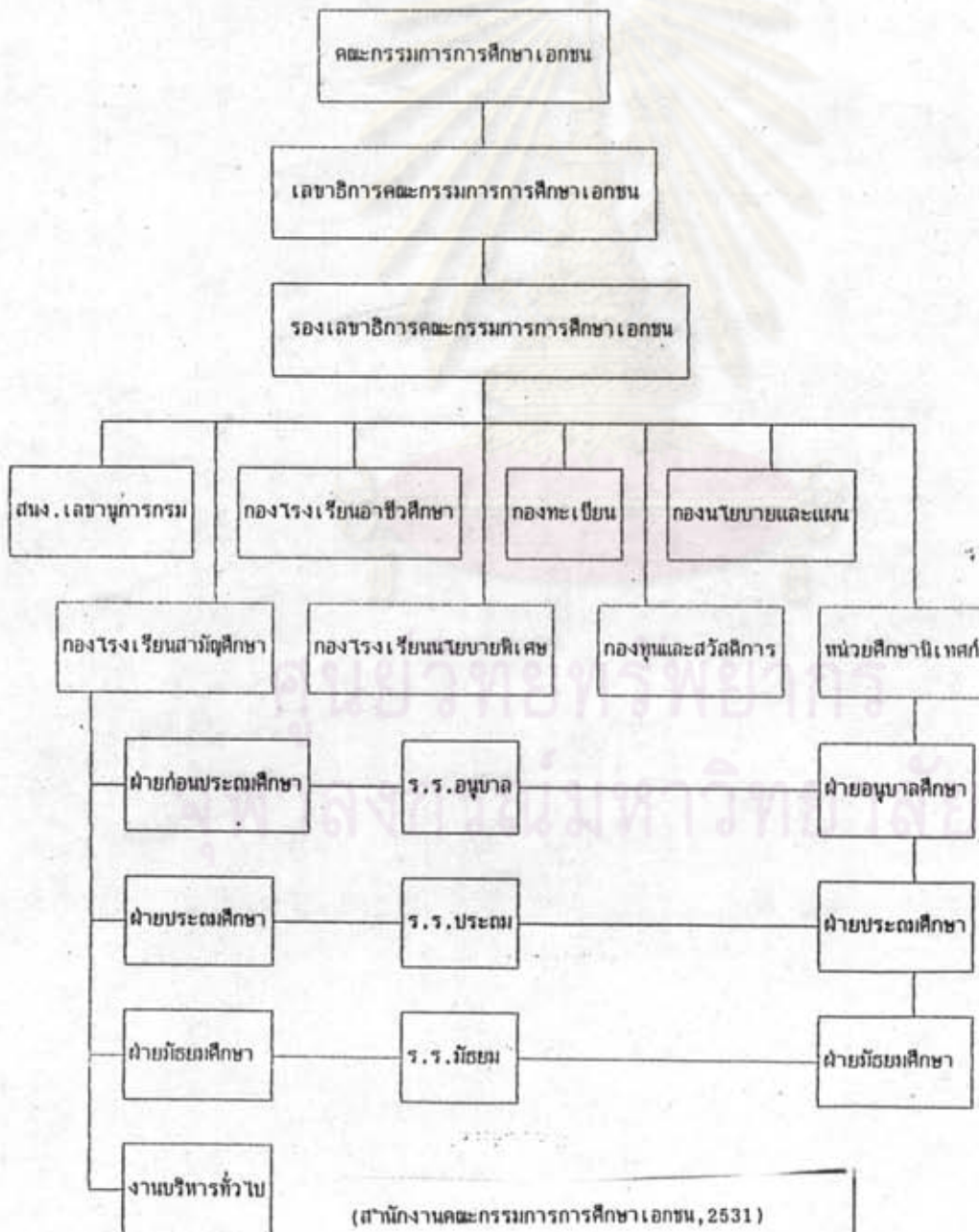
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เป็นหน่วยงานที่มีฐานะเป็นกรม มีการบริหารในรูปคณะกรรมการ เรียกว่า คณะกรรมการการศึกษาเอกชน และมีเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เป็นผู้ดำเนินการบริหาร มีการแบ่งส่วนราชการในปัจจุบัน ดังนี้

1. สำนักงานเลขาธิการกรม
2. กองโรงเรียนสามัญศึกษา
3. กองโรงเรียนอาชีวศึกษา
4. กองโรงเรียนนโยบายพิเศษ
5. กองทะเบียน

6. กองทุนและสวัสดิการ
7. กองนโยบายและแผน
8. หน่วยงานพิเศษ

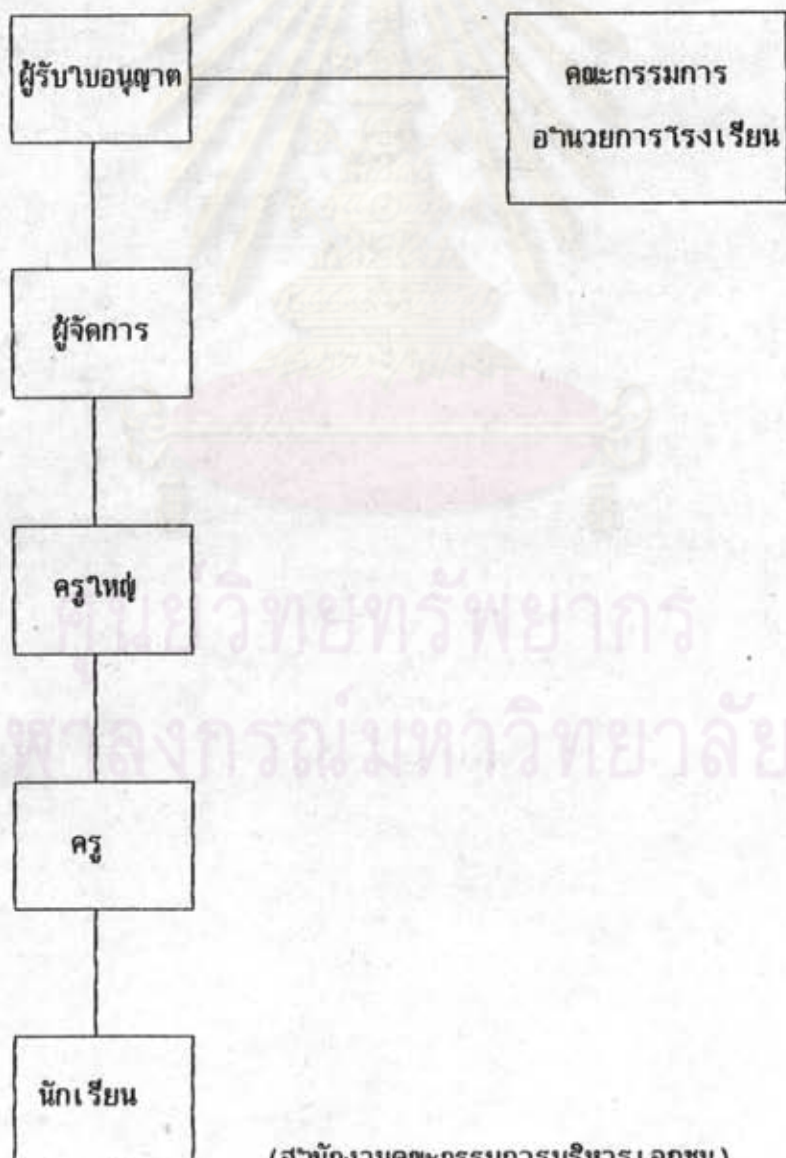
สำหรับโรงเรียนอนุบาลเอกชน อยู่ในความดูแลของฝ่ายก่อนประถมศึกษา กองโรงเรียน
สามัญศึกษา และยังมีฝ่ายอนุบาลศึกษา หน่วยงานพิเศษ ช่วยดูแลด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
ดังแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิต่างโครงสร้างการบริหาร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

โครงสร้างของโรงเรียนอนุบาล

โรงเรียนอนุบาลมีโครงสร้าง การบริการงานภายในโรงเรียนเช่นเดียวกับโรงเรียนเอกชนทั่วๆ ไปตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ซึ่งระบุว่าโรงเรียนผู้รับใบอนุญาตควบคุมดูแลการบริหารโรงเรียน เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดตั้งในการจัดตั้งโรงเรียนและให้ผู้รับใบอนุญาตจัดให้มีผู้จัดการเป็นผู้ทำหน้าที่ควบคุมดูแลรับผิดชอบกิจการทั่วไปของโรงเรียนควบคุมปกครอง ครูใหญ่ ครู และนักเรียนในโรงเรียน จัดให้มีครูใหญ่เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบด้านวิชาการของโรงเรียน และควบคุมครู นักเรียนของโรงเรียน โดยมีคณะกรรมการอำนวยการโรงเรียนเป็นผู้ควบคุมนโยบายบริหารโรงเรียนดังที่พอจะเขียนเป็นแผนภูมิดังนี้

นโยบายของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา

ใน พ.ศ. 2518 รัฐบาลได้ยอมรับหลักการในรายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ซึ่งกล่าวไว้ว่าการปฏิรูปการศึกษาจะต้องเริ่มต้นเชิงเห็นความสำคัญของเด็กวันนี้ และให้การอบรมเพื่อวางรากฐานก่อนที่จะไปจัดการศึกษาภาคบังคับต่อไป ฉะนั้นรัฐจึงต้องให้ความสำคัญแก่การพัฒนาเด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับ และระดมสรรพกำลังจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ทำงานประสานสัมพันธ์กันจนสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยนี้อย่างทั่วถึงทุกท้องถิ่น และในการจัดการศึกษานั้นจะต้องจัดให้ประสานงานกันทั้งทางด้านอนามัย สาธารณสุข ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านโภชนาการ ด้านงานอาสาสมัครและด้านการศึกษา โดยชุมชนหรือท้องถิ่นมีหน้าที่จัดการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยจัดบุคลากร และสิ่งทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการนี้ โดยมีรัฐเป็นผู้ส่งเสริมและช่วยเหลือเป็นบางส่วน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2518)

ปณิธานดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นต้นแบบของการกำหนดแนวนโยบายในการจัดการศึกษาระดับนี้ ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ซึ่งในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ได้กำหนดเป็นแนวนโยบายของรัฐไว้ดังนี้ "รัฐพึงเร่งจัดและสนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูเด็กในวัยก่อนประถมศึกษาโดยจะสนับสนุนให้ท้องถิ่นและภาคเอกชนจัดไว้มาก รัฐจะจัดทำเป็นตัวอย่างเพื่อการค้นคว้าและวิจัยเท่านั้น" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520)

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) ได้กำหนดไว้ว่า "เร่งรัดและสนับสนุนให้ชุมชนร่วมรับภาระกับหน่วยงานของรัฐในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนประถมศึกษา โดยมุ่งกระจายไปยังชนบท ท้องถิ่นห่างไกล และแหล่งเสื่อมโทรมก่อน สำหรับเด็กเล็กให้เน้นการจัดในท้องถิ่นที่นักเรียนพูดภาษาถิ่น ที่มีปัญหาต่อการเรียนให้ทั่วถึงทุกโรงเรียน ส่วนการอนุบาลศึกษารัฐจะทำเป็นตัวอย่างและการวิจัยเท่านั้น" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524)

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534) ได้กำหนดว่า "เร่งขยายการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เร่งปรับปรุงคุณภาพการเตรียมความพร้อม พัฒนาระบบการนิเทศติดตามและประเมินผล ให้มีการประสานงานและร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชน สนับสนุนให้ชุมชนและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับก่อนวัยเรียนมากยิ่งขึ้น" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530)

เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนอนุบาลเอกชนประเทศไทย

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกระเบียบ ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนอนุบาลเอกชน พ.ศ. 2531 ซึ่งประกาศ ณ วันที่ 23 มีนาคม 2531 ดังนี้

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 และมาตรา 17 (1) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการจัดวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2531 "

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนอนุบาลเอกชน พ.ศ. 2528

บรรดาระเบียบข้อบังคับหรือคำสั่งอื่นใด ในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือที่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 นโยบายในการจัดการศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนเอกชน

4.1 เพื่อเตรียมความพร้อมนักเรียนอายุ 3-5 ปี

4.2 เพื่อให้การเตรียมความพร้อมของนักเรียนมีการบูรณาการเหมาะสมกับวัยของนักเรียนทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา

4.3 เพื่อให้การพัฒนาการเตรียมความพร้อม ของนักเรียนได้รับการดูแลจากบุคลากรที่มีความรู้ ประสบการณ์ และผ่านการอบรมมาโดยเฉพาะ

4.4 เพื่อพัฒนาแนวการจัดการประสบการณ์ แผนการจัดการประสบการณ์ คู่มือครู สื่อการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน

ข้อ 5 ในระเบียบนี้

"โรงเรียน" หมายความว่า โรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษาที่เปิดสอนระดับอนุบาล มีเวลาเรียนต่อเนื่องกันเป็นเวลา 2 ปี หรือ 3 ปี

"นักเรียน" หมายความว่า เด็กที่เรียนในชั้นอนุบาล

"พี่เลี้ยง" หมายความว่า บุคคลผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือครูดูแลนักเรียน

"อนุบาล 3 ปี" หมายความว่า ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ปีที่ 2 ปีที่ 3

"อนุบาล 2 ปี" หมายความว่า ชั้นอนุบาลปีที่ 2 และปีที่ 3

ข้อ 6 ให้เลขาธิการสำนักคณะกรรมการการศึกษาเอกชนรักษาการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการตามระเบียบนี้

หมวด 1

นักเรียน

ข้อ 7 โรงเรียนจะรับนักเรียนเข้าเรียนได้ เมื่อนักเรียนอายุครบ 3 ปี สำหรับโรงเรียนที่เปิดหลักสูตร 3 ปี และเมื่อนักเรียนมีอายุครบ 4 ปี สำหรับโรงเรียนที่เปิดหลักสูตร 2 ปี นับถึงวันเปิดเรียน

การรับนักเรียนเข้าเรียน ให้โรงเรียนสามารถรับได้ในทุกภาคเรียน

ข้อ 8 นักเรียนที่โรงเรียนรับเข้าเรียน จะต้องผ่านการตรวจสอบสุขภาพ และเสริมภูมิคุ้มกันตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

ข้อ 9 นักเรียนที่สำเร็จชั้นอนุบาลปีที่ 3 จะต้องมีคุณลักษณะซึ่งแสดงว่าได้ผ่านการพัฒนาการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา ตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

หมวด 2

การจัดประสบการณ์เตรียมความพร้อม

ข้อ 10 ให้ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ ครูใหญ่และครู จัดประสบการณ์เตรียมความพร้อมตามแนวการจัดประสบการณ์ แผนการจัดประสบการณ์ คู่มือครู ตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

ข้อ 11 การจัดประสบการณ์เตรียมความพร้อม การพักผ่อน การรับประทานอาหาร จะต้องจัดให้สมดุลย์และเพียงพอแก่ความต้องการของเด็กแต่ละวัย

ข้อ 12 การประเมินผลการจัดประสบการณ์ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

หมวด 3

การบริหารโรงเรียน

ข้อ 13 นอกจากที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ ให้ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ และครูใหญ่จัดดำเนินการด้านวิชาการ กิจกรรมนักเรียน การเงินและธุรการ ตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการโรงเรียนอนุบาล จะต้องผ่านการอบรมตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

ข้อ 14 ผู้รับใบอนุญาตต้องจัดให้มีครูห้องเรียนละ 1 คนต่อนักเรียน 30 คน ด้านนักเรียนเกิน 30 คน ต้องมีพี่เลี้ยงอีก 1 คน

ในกรณีที่นักเรียนรวมกันทุกชั้นน้อยกว่า 30 คน โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยครูคนเดียวสอนนักเรียนหลายชั้นได้ แต่ต้องมีพี่เลี้ยง 1 คน

ข้อ 15 ผู้รับใบอนุญาตต้องจัดให้มีพี่เลี้ยง ซึ่งมีคุณสมบัติและหน้าที่ ดังนี้

15.1 พี่เลี้ยงจะต้องเป็นเพศหญิง มีความรู้ไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตร พ.ศ. 2521 หรือเทียบเท่า และได้ผ่านการอบรมตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด มีประสบการณ์และลักษณะนิสัยเหมาะสมที่จะดูแลเด็กเล็ก มีสุขภาพดี มีร่างกายสมบูรณ์ ไม่ติดยาเสพติด และไม่ เป็นโรคดังต่อไปนี้

15.1.1 โรคเรื้อรังหรือโรคผิวหนังเรื้อรังและติดเชื้อใด ๆ

15.1.2 วัณโรค

15.1.3 โรคพิษสุราเรื้อรัง

15.1.4 โรคเท้าช้าง

15.1.5 กามโรค

15.2 พี่เลี้ยงไม่มีหน้าที่สอน แต่มีหน้าที่ช่วยเหลือครูในการจัดกิจกรรมการเรียน ความพร้อม ดูแลความปลอดภัย ความเรียบร้อยของนักเรียน อำนวยความสะดวกและการให้บริการต่าง ๆ แก่นักเรียนในโรงเรียน

ข้อ 16 ผู้รับใบอนุญาตต้องจัดให้มีทะเบียนพี่เลี้ยงตามหลักเกณฑ์ตามสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

หมวด 4

โรงเรียน สถานที่และอาคาร

ข้อ 17 โรงเรียนอนุบาลที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ จะต้องอยู่ห่างจากโรงเรียนอนุบาลที่ตั้งอยู่เดิมไม่น้อยกว่า 300 เมตร บนเส้นทางคมนาคมทางบก

ข้อ 18 บริเวณโรงเรียน ต้องมีลักษณะดังนี้

18.1 มีที่ดินผืนเดียวติดต่อกัน มีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 90 ตารางวา ผู้รับใบอนุญาต

กิจกรรมกีฬาในที่ดินหรือสัญญาการเช่าไม่น้อยกว่า 3 ปี ตามกำหนดไว้ในกฎกระทรวง

18.2 พื้นที่ต้องไม่เป็นที่ลุ่ม และไม่มีสิ่งอันอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่นักเรียน หากมีบ่อน้ำหรือสระน้ำอยู่ภายในโรงเรียน จะต้องล้อมรั้วให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัย

18.3 มีรั้วแสดงบริเวณโรงเรียนที่เป็นสัดส่วน

18.4 สถานที่ตั้งของโรงเรียนต้องตั้งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่นักเรียน

18.5 ต้องมีพื้นที่สำหรับนักเรียนพักผ่อนอย่างเพียงพอ

ข้อ 19 ห้ามใช้บริเวณโรงเรียนและอาคารเรียนเป็นสถานรับเลี้ยงเด็ก หรือดำเนินกิจการอื่น หรือเป็นที่อยู่อาศัยของบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับกิจการในโรงเรียน ยกเว้นที่อยู่อาศัยผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ ครูใหญ่ ครูและพี่เลี้ยง แต่จะต้องจัดให้เป็นสัดส่วน

ข้อ 20 อาคารเรียน ต้องมีลักษณะ ดังนี้

20.1 สำหรับอาคารเรียนต้องเป็นไปตามกำหนดไว้ในกฎกระทรวง

20.2 สำหรับอาคารเรียนที่มีห้องเรียนเกินกว่า 2 ห้องติดต่อกัน ช่องทางเดินภายในอาคาร หรือระเบียงทางเดินต้องกว้างไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร หรือถ้ามีราวจับ ระเบียง ต้องกว้างไม่น้อยกว่า 1.75 เมตร อาคารตั้งแต่ชั้น 2 ขึ้นไป ต้องมีลูกกรงระเบียงสูงไม่น้อยกว่า 1.20 เมตร และช่องว่างลูกตั้งของลูกกรงไม่มากกว่า 15 เซนติเมตร

20.3 อาคารเรียนต้องมีฝ้าเพดานใต้หลังคา เว้นแต่หลังคาคาดฟ้าคอนกรีตเสริมเหล็ก ระยะความสูงจากพื้นถึงเพดานต้องไม่น้อยกว่า 2.40 เมตร

20.4 บันไดต้องแบ่งเป็นสองช่อง ช่วงหนึ่งสูงไม่เกิน 2.00 เมตร ความกว้างของบันไดลูกตั้งของบันไดต้องไม่สูงกว่า 17.5 เซนติเมตร ลูกนอนต้องกว้างไม่น้อยกว่า 24 เซนติเมตร บันไดทุกชั้นต้องมีราวและลูกกรงไม่ต่ำกว่า 90 เซนติเมตร ราวทั้งราวเดี่ยวสำหรับนักเรียนเกาะขึ้นบันได และระยะห่างของลูกกรงสูงไม่ต่ำกว่า 15 เซนติเมตร

ข้อ 21 ห้องเรียน ต้องมีลักษณะดังนี้

21.1 ห้องเรียนแต่ละห้องต้องมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 35 ตารางเมตร และต้องเป็นห้องโปร่งไม่มีเสาหรือสิ่งกีดขวาง ในกรณีที่มีห้องเรียนรูปสี่เหลี่ยม ความกว้างของห้องไม่น้อยกว่า 5.00 เมตร และในกรณีที่ห้องเรียนรูปอื่น ๆ ส่วนที่แคบที่สุดของห้องไม่น้อยกว่า 4.00 เมตร

21.2 ห้องเรียนอาจจะจัดเป็นห้องขนาดใหญ่ มีฝาประจันที่สามารถปรับเป็นห้องเรียนหรือห้องกิจกรรมขนาดต่าง ๆ ในเวลาเดียวกัน แต่พื้นที่ของห้องขนาดเล็กที่สุด ต้องมีไม่น้อยกว่าที่กำหนดไว้ใน 21.1

21.3 การระบายอากาศของห้องเรียนต้องถ่ายเทได้สะดวก โดยรวมเนื้อที่หน้าต่าง ประตู และช่องลมแล้วไม่น้อยกว่า 20% ของเนื้อที่ห้อง ยกเว้นห้องที่ใช้ระบบปรับอากาศ

21.4 แสงสว่างในห้องเรียน ต้องมีความเข้มไม่น้อยกว่า 200 ลักส์ โดยสม่ำเสมอทั้งห้อง ห้องเรียนที่ใช้แสงสว่างตามธรรมชาติ ความเข้มของแสงไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่ต้องติดตั้งโคมไฟฟ้าให้แสงสว่างเพิ่มในห้องนั้น ๆ

21.5 ห้องเรียนที่มีทางออก 2 ทาง แต่ละทางต้องกว้างไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร ในกรณีที่มีทางเข้าออกเพียงทางเดียว ต้องกว้างไม่น้อยกว่า 1.60 เมตร

21.6 สัดส่วนพื้นที่ห้องเรียนต่อนักเรียนต้องไม่น้อยกว่า 1.2 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน

21.7 การจัดห้องเรียนให้คำนึงถึงพื้นที่ต่อนักเรียน จำนวนรวมของนักเรียนแต่ละห้องต้องไม่เกิน 40 คน

21.8 ถ้าใช้อาคารซึ่งมีอยู่แล้วมาดัดแปลงเป็นอาคารเรียน จะต้องปรับปรุงอาคารเรียน ให้มีสภาพตามที่กำหนดใน 21.3, 21.4, 21.5

ข้อ 22 นอกจากห้องเรียนแล้ว โรงเรียนต้องจัดให้มี

22.1 ห้องบริหาร เว้นแต่โรงเรียนนั้น เป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับอื่น

22.2 ที่รับประทานอาหาร ต้องมีพื้นที่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน หรือจะใช้ห้องเรียนเป็นที่รับประทานอาหารก็ได้ แต่โรงเรียนจะต้องดูแลในเรื่องความสะอาดเป็นอย่างดี

22.3 ห้องเตรียมอาหารต้องถูกสุขลักษณะตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

22.4 ห้องพยาบาลหรือมุมพยาบาล

22.5 ห้องนอนสำหรับนักเรียน ต้องจัดให้มีห้องนอนโดยสัดส่วนพื้นที่ต่อนักเรียนไม่น้อยกว่า 1.2 ตารางเมตรต่อคน หรือจะใช้ห้องเรียนเป็นห้องนอนด้วยก็ได้ แต่ต้องจัดให้มีที่นอนและอุปกรณ์ตามข้อ 23.2.3

22.6 ห้องน้ำหรือที่อาบน้ำ ต้องจัดให้เหมาะสมเพียงพอกับจำนวนนักเรียน และต้องรักษาความสะอาดให้ถูกสุขลักษณะ

22.7 ห้องส้วมให้ถือเกณฑ์ ดังนี้

27.7.1 นักเรียน 1-100 คน มี 1 ที่ต่อนักเรียน 25 คน

นักเรียน 101-600 คน มี 1 ที่ต่อนักเรียน 50 คน

นักเรียน 601 คนขึ้นไป มี 1 ที่ต่อนักเรียน 75 คน

27.7.2 จะต้องรักษาให้สะอาดถูกสุขลักษณะมีบังตาหรือประตูส้วม โดยไม่มีกลิ่นประทุหรือกุดแฉิดที่ประตู และส้วมต้องอยู่ไม่ไกลจากห้องเรียน ถ้าส้วมอยู่นอกอาคารเรียน ทางเดินไปส้วมต้องมีหลังคากันแดด กันฝน

27.7.3 ในกรณีที่โรงเรียนมีอาคารมากกว่า 1 ชั้น จะต้องมีส้วมทุกชั้น

หมวด 5

ครุภัณฑ์และอุปกรณ์การเตรียมความพร้อม

ข้อ 23 โรงเรียนต้องจัดให้มีครุภัณฑ์เครื่องใช้ ดังต่อไปนี้

23.1 ครุภัณฑ์ประจำห้อง

23.1.1 โต๊ะนักเรียนสูงจากพื้นถึงขอบโต๊ะ 45-50 เซนติเมตร จะเป็นโต๊ะเดี่ยวหรือโต๊ะหมู่ก็ได้

23.1.2 เก้าอี้นักเรียนสูง 25-30 เซนติเมตร

23.1.3 กระดานสำหรับครู สูงจากพื้นถึงขอบกระดานช่วงล่าง 60 เซนติเมตร กว้าง-ยาว พอสมควรแล้วแต่ขนาดของห้อง

23.1.4 แผ่นป้ายติดผลงานนักเรียนที่นักเรียนใช้ได้สะดวก

23.1.5 ตู้หรือชั้นสำหรับนักเรียนเก็บอุปกรณ์การเรียน นักเรียนสามารถใช้ ได้สะดวก

23.1.6 ที่เก็บเครื่องใช้ประจำตัวนักเรียน

23.1.7 โต๊ะและเก้าอี้สำหรับครูทำงาน ให้มีความสูงใกล้เคียงกับของนักเรียน

23.1.8 ตู้หรือชั้นใส่เอกสาร อุปกรณ์ของโรงเรียน

23.2 เครื่องใช้ประจำห้องต่าง ๆ ที่มีดังต่อไปนี้

23.2.1 ที่รับประทานอาหาร ต้องมีโต๊ะสูงจากพื้นถึงขอบโต๊ะ 45-50 เซนติเมตร เก้าอี้หรือม้านั่งสูง 25-30 เซนติเมตร อุปกรณ์ในการรับประทานอาหารได้แก่ ถาดหลุม หรือจาน ชาม ช้อนช้อม แก้วน้ำ ผ้าเช็ดมือ และกรณีในห้องอาหารไม่มีผู้ล้าง ต้องมีภาชนะครอบอาหาร

23.2.2 ห้องพยาบาลหรือมุมพยาบาล ต้องมียาสามัญประจำบ้าน เครื่องชั่งน้ำหนัก ที่วัดส่วนสูง สายวัดครอบอก กระโถน ที่นอน ผ้าปูที่นอน หมอน บล็อกหมอน ผ้ายาง เครื่องเวชภัณฑ์ สำหรับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ได้แก่ ปากคีบ กรรไกร กระเป๋าน้ำร้อน และ ขามรูปไต รวมทั้งให้มีตู้ยา และตู้เก็บเครื่องเวชภัณฑ์ของโรงเรียน

23.2.3 ห้องนอน ถ้าพื้นห้องเป็นไม้ ให้ใช้เสื่อปูนอนได้ ถ้าพื้นห้องเป็นซีเมนต์ ให้มีที่รองนอน เช่น ที่นอน หรือผ้าห่ม หรือที่นอนฟองน้ำ และจัดให้มีหมอนแบนหรือผ้ารองศีรษะ

23.2.4 ห้องน้ำ ต้องมีที่วางสบู่ และขันน้ำ และราวแขวนผ้าเช็ดหน้า

23.2.5 เบ็ดเตล็ดโรงเรียนต้องจัดให้มีสัญญาณบอกเวลาของโรงเรียน เสาธง และธงชาติไทย รวมทั้งมีสิ่งสักการะทางศาสนา และพระบรมฉายาลักษณ์ ประติมากรรมไว้มุมที่อันสมควร

23.3 อุปกรณ์การเตรียมความพร้อม โรงเรียนต้องจัดให้มีดังต่อไปนี้

23.3.1 สื่อ วัสดุอุปกรณ์การเตรียมความพร้อม โรงเรียนต้องจัดให้มีตามบัญชีรายชื่อ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

23.3.2 อุปกรณ์ เครื่องเล่นหรือของเล่น ในห้องเรียนต้องจัดให้มีความบัญชีรายชื่ออุปกรณ์ เครื่องเล่นตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

23.3.3 เครื่องเล่นเพื่อพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ ต้องมีตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด

หมวด 6
บทเฉพาะกาล

ข้อ 24 โรงเรียนที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนอยู่แล้ว ก่อนวันชำระ เบี้ยปรับนี้ให้จัดโรงเรียนให้มีมาตรฐานตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ ภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ ยกเว้นกรณีเกี่ยวกับสถานที่ ซึ่งกำหนดไว้ในข้อ 18.1, 18.5, และอาคารเรียนซึ่งกำหนดไว้ในระเบียบนี้

ข้อ 25 สำหรับโรงเรียนที่จัดชั้นอนุบาลอยู่แล้ว ให้เทียบชั้น ดังนี้
ชั้นอนุบาลปีที่ 2 เดิม เท่ากับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ตามระเบียบนี้
ชั้นอนุบาลปีที่ 1 เดิม เท่ากับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ตามระเบียบนี้
ชั้นเด็กเล็ก ชั้นปฐมวัย หรือชั้นที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น ซึ่งรับนักเรียนอายุ 3 ปี ให้เทียบเป็นชั้นอนุบาลปีที่ 1 ตามระเบียบนี้

ข้อ 26 สำหรับที่เลี้ยงที่ยังไม่ผ่านการอบรมตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนด ผู้รับใบอนุญาตจะต้องจัดให้ได้รับการอบรมให้เสร็จสิ้นภายในปีการศึกษา 2532 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2531)

การจัดค่าเงินงานในโรงเรียนอนุบาล

การค่าเงินงานเพื่อจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาล เป็นเรื่องยากและละเอียดอ่อน เพราะเป็นการค่าเงินงานเพื่อจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่ยังช่วยตัวเองไม่ได้ แต่อยู่ในช่วงวัยทองของชีวิตที่กำลังเรียนรู้โลกกว้างและพร้อมที่จะซึมซาบประสบการณ์ทุกอย่างจากสิ่งแวดล้อมที่พบเห็น (เสวกอนงค์ บุญช่วย, 2531) การค่าเงินงานจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลในด้านต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

ด้านการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน นักการศึกษาได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งพอสรุปได้ว่าการเรียนการสอน หมายถึง การจัดอุปกรณ์หรือสภาพการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นผลให้ผู้เรียนรู้เกิดการเรียนรู้ มีความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญหรือทักษะ ทัศนคติ มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (โสภิตอนงค์ บุญช่วย, 2530)

การจัดการเรียนการสอน ก็คือ หลักและวิธีปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวดำเนินการในการจัดประสบการณ์ สภาพการณ์กิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ ทัศนคติ มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญาทั้ง 4 ด้านและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ จากการจัดการศึกษาในระดับนี้ ศีลา จายนิโยธิน (2527) เสนอว่าควรจะต้องมีจุดหมายร่วมกันระหว่างโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนเอกชนเพื่อความเป็นเอกภาพและเพื่อให้เยาวชนที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงมีพื้นฐานที่ดี ใกล้เคียงกัน การให้การศึกษาคควรทำไปด้วยความรอบครอบ ถูกต้อง โดยการศึกษาวิจัยมาแล้ว และจะต้องครอบคลุม เป็นผลประโยชน์โดยตรงทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาสามารถเพิ่มพูนสมรรถภาพของเด็กในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการศึกษาพัฒนาพร้อมที่จะแก้ปัญหาโดยมีความเข้าใจแนวทางว่าแต่ละปัญหาจะแก้ไขโดยวิธีทางใดได้บ้าง นอกจากนี้มีกระบวนการที่ทำให้เด็กได้ฝึกคิดในรูปแบบต่าง ๆ อีกด้วย

นโยบายการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาลเอกชนนั้น รัฐบาลทำหน้าที่ควบคุมทางด้านคุณภาพและการดำเนินงานบางประการ การบริหารส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของเจ้าของโรงเรียน (ราณี ทองสวัสดิ์, 2528) ส่วนการให้ความสำคัญของนโยบายการจัดการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนนั้นผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษดังที่ นิคม ทาแดง (2528) กล่าวว่า เด็กอยู่ในช่วงการสร้างบุคลิกภาพ ดังนั้น ครูและผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเด็กอย่างมากในทุก ๆ ด้าน อิทธิพลของบุคลิกภาพโดยตรงนั้น เด็กได้รับจากครูผู้สอนมากกว่าผู้บริหาร ส่วนผู้บริหารจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของครูในด้านการให้ นโยบาย การส่งเสริมการอำนวยความสะดวกแก่การปฏิบัติงานต่าง ๆ อิทธิพลที่เด็กได้รับก็อาจมีทั้ง

อิทธิพลในทางที่พึงประสงค์ คือ ผู้บริหารที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการและทฤษฎีการปฐมวัยศึกษา เป็นอย่างดี จะมีผลต่อการวางแผน การเตรียมครูและการจัดเตรียมสถานการณ์และสื่อที่เหมาะสม กิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษาก็จะให้ประสบการณ์ที่สร้างเสริมชีวิตของเด็กไปในทางที่พึงประสงค์ แต่ ถ้าผู้บริหาร ไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปฐมวัยศึกษาก็จะนำไปสู่การปฏิบัติตามความเคยชิน และตามความคิดเห็นส่วนตัวของครูแต่ละคน ซึ่งอาจมีทั้งเหมาะสมถูกต้องและไม่ถูกต้อง ประสบการณ์ที่เด็กได้รับก็จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษาและความสามารถของครูแต่ละคน ส่วนผู้บริหารที่มีเจตนาจัดการศึกษาเพื่อสร้างความนิยมแก่พ่อแม่และผู้ปกครองของเด็ก ผู้บริหารก็จะไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามหลักการ ทฤษฎีและธรรมชาติของเด็ก เช่น จัดการเรียนการสอนปฐมวัยไว้เพื่อเร่งสอนหนังสือตามความนิยมเพื่อโอ้อวดพ่อแม่ ผู้บริหารก็จะกำหนดแผนการสอนและมอบให้ครูยึดเย็บสอนเนื้อหาต่างๆ ให้แก่เด็ก หากเด็กไม่มีความพร้อม ผลที่จะเกิดขึ้นกับเด็กก็คือความเกลียดชัง มองโรงเรียนในทางลบต่อการเรียนและระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นผลร้ายต่อการสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของเด็กอย่างยิ่ง ถ้าผู้บริหารสถานศึกษามีความตั้งใจจริง แม้จะไม่มี ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องการศึกษาปฐมวัยก็ตาม ผู้บริหารก็สามารถเสาะแสวงหาหรือร่วมมือกับคณะครูคณาจารย์ในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนทำให้การศึกษาแนะนำพ่อแม่ และผู้ปกครองของเด็กให้ มาร่วมมือในแนวทางที่ถูกต้องได้

การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก 3-6 ขวบนี้ สามารถจัดได้หลายวิธี ไม่ว่าจะครูจะเลือกจัด ด้วยวิธีใดก็ตาม สิ่งที่เราควรคำนึงถึงก็คือ วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือจะต้องจัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ นั้นเองหรืออาจกล่าวได้ว่าหลังจากที่เด็กได้รับประสบการณ์ตามที่ครูจัดให้แล้วนั้น ก็จะมีการเรียนรู้ ตามที่ครูคาดหวังไว้ และประภาพรรณ เอี่ยมสุภษิต (2528) ได้เสนอวิธีการจัดประสบการณ์ 2 วิธี คือ

1. การจัดประสบการณ์โดยเริ่มจากเนื้อหาสาระในหลักสูตร
2. การจัดประสบการณ์โดยเริ่มจากกิจกรรม

การจัดประสบการณ์โดยเริ่มจากเนื้อหาสาระในหลักสูตร หมายความว่าในหลักสูตรได้ กำหนดให้เด็กเรียนเนื้อหาสาระอะไรบ้าง ครูก็นำเนื้อหาสาระนั้นมาจัดประสบการณ์ให้เด็กเป็น เรื่องๆ หรือเป็นวิชาๆ ไป ตัวอย่างเช่นหลักสูตรกำหนดให้เด็กเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคม ฯลฯ ครูก็จะนำเนื้อหาสาระเหล่านี้มาจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก เป็น ประสบการณ์ด้านคณิตศาสตร์ ประสบการณ์ด้านวิทยาศาสตร์ และประสบการณ์ด้านสังคม เป็นต้น

การจัดประสบการณ์โดยเริ่มจากกิจกรรม หมายถึง การจัดให้เด็กแสดงกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลัก และในกิจกรรมนี้ครูก็พยายามช่วยกระตุ้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะหลาย ๆ ด้านในขณะที่แสดงกิจกรรมนั้น การจัดประสบการณ์แบบนี้อาจเรียกได้ว่ามีลักษณะเป็นแบบบูรณาการ

เลขา ปิยะอัจฉริยะ (2524) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเล่นกับการเรียนว่า การเล่นมีความสัมพันธ์กับการเรียนอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้เพราะการเล่นจะช่วยทำให้เด็กได้มีโอกาสตอบสนองความกระตือรือร้นใคร่รู้ของตนเอง ซึ่งนำเด็กไปสู่การค้นพบและเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และสิ่งรอบตัวโดยไม่ต้องมีใครสอน การเล่นทำให้เด็กเกิดความรู้สึกเป็นอิสระสนุกสนาน เพลิดเพลิน และพร้อมที่จะกระทำกิจกรรมซ้ำเมื่อเกิดความพึงพอใจและสนใจโดยไม่ต้องมีสิ่งอื่น ๆ มากกระตุ้น ไม่ว่าจะเป็นการให้รางวัลหรือการทำโทษ ทั้งเด็กยังอาจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทำให้เกิดความใหม่อยู่เสมอได้ ซึ่งไม่เพียงแต่เพื่อจะดูอะไรเกิดขึ้น แต่มีความหมาย มีความคิดริเริ่ม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่นนี้เป็นการแสดงความก้าวหน้าในระดับสติปัญญาและความคิดริเริ่มของเด็กซึ่งได้มีผู้เสนอความคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอีกหลายท่านคือ ลัดดา นิละมณี (2531) ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมในระดับอนุบาล เป็นห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน โดยแบ่งมุมกิจกรรมต่าง ๆ 11 ชนิด คือ ศูนย์หนังสือ ศูนย์ตุ๊กตา ศูนย์บล็อก ศูนย์ดนตรี ใต้ธรรมชาติศึกษา ใต้เครื่องเล่นแบบสัมผัส ใต้ปั้น ใต้ฉีกหรือตัด หรือพับ หรือฉีก และปะกระดาษ ใต้วาดรูปด้วยดินสอสีเทียน ใต้กิจกรรมพิเศษ ขาหยั่งกระดานดำ 2 หน้า สำหรับวาดรูประบายสีน้ำ-ฟูกัน นอกจากกิจกรรมในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนแล้ว ยังได้เสนอกิจกรรมการเล่นอื่น ๆ อีก เช่น การเล่นกับนิ้วมือ (finger play) การเล่นกลางแจ้ง (out door play) เกม (games) เพลง การแสดงออกทางการสร้างสรรค์ทางภาษาและนิทาน การเล่นสมมุติบทบาทของการเลียนแบบ เป็นต้น ซึ่งการจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนของ ลัดดา นิละมณี นี้ได้มีกระบวนการในการเข้าศูนย์การเรียนอย่างชัดเจน มีการวัดผลประเมินทุกขั้นตอนอย่างถูกต้อง และสนใจ กิพย์ชัยเมธา (2527) ยังได้เสนอการจัดมุมความสนใจ ซึ่งหมายถึง การจัดแหล่งรวมสื่อต่าง ๆ ไว้เป็นหมู่ พวก กลุ่ม เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้เลือกเล่นตามความสนใจโดยสามารถจัดมุมความสนใจนอกห้องเรียน หรือมุมความสนใจในห้องเรียนก็ได้ โดยแบ่งมุมความสนใจออกตามลักษณะของกิจกรรมที่เด็กทำเป็น 3 ประเภท คือ

1. มุมความสนใจเลียนแบบชีวิต เช่น มุมทำครัว มุมรับแขก มุมหมอ มุมพยาบาล เป็นต้น
2. มุมความสนใจที่เด็กทำกิจกรรมโดยอิสระ เช่น มุมเล่นกับน้ำ มุมหนังสือ มุมวาดรูป มุมเล่นกับทราย มุมพลาสติกสร้างสรรค์ เป็นต้น

3. มุมความสนใจเพื่อสร้างเสริมความรู้ที่เหมาะสมกับวัย เช่น มุมสัตว์เลี้ยง มุมสวนครัว มุมเกมการศึกษา มุมร้านค้า เป็นต้น

ในการจัดมุมต่าง ๆ ดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงการสร้างความสนใจให้แก่เด็ก ความสะดวกในการทำกิจกรรม ความเป็นระเบียบสวยงาม สถานที่เก็บอุปกรณ์และความปลอดภัย ซึ่งลักษณะของมุมที่ดีจะต้องจัดตั้งในที่ที่เหมาะสม มีสิ่งของครบชุดมีจำนวนเพียงพอกับเด็ก และสอดคล้องกับบทเรียน

ตารางกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กระดับอนุบาลศึกษา

การกำหนดตารางเรียนหรือตารางกิจกรรมชั้นอนุบาลให้แก่เด็กเป็นสิ่งสำคัญมาก ทั้งนี้เพื่อรักษาสุขภาพให้เด็กได้มีพัฒนาการทั้งทางร่างกายและจิตใจ หากไม่กำหนดเช่นนั้นเด็กอาจทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งนานเกินไปจนเหนื่อยหรือเครียด ทำให้หงุดหงิด แล้วจะทำกิจกรรมต่อ ๆ ไปไม่ได้ผลเต็มที่

ตารางกิจกรรมประจำวันของ ราชินี ทองสวัสดิ์ (2523)

7.00-8.00	รับเด็ก เตรียมกิจกรรมบันทึกคำพูดเด็กเมื่อเด็กพบครู ตรวจสอบสุขภาพ
8.00-8.10	ไปห้องน้ำ เตรียมตัวเข้าห้องเรียน
8.15-8.30	เคารพธงชาติ สวดมนต์
8.30-8.50	กายบริหารและจังหวะ
8.50-9.50	กิจกรรมสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม (9.40-9.50 เก็บของเข้าที่)
9.50-10.00	ดื่มน้ำ
10.00-10.10	ไปห้องน้ำ
10.10-10.30	กิจกรรมในวงกลม (อภิปราย บรรยาย สังเกต ทดลอง ฯลฯ)
10.30-11.10	เล่นกลางแจ้ง (11.00-11.10 เก็บของเข้าที่)
11.10-12.00	อาหารกลางวัน
12.00-14.00	นอน
14.00-14.15	รับประทานอาหารว่าง
14.15-14.50	เกมการศึกษา (14.45-14.50 เก็บของเข้าที่)

ตารางกิจกรรมเต็มวันของ โคลัมบัส (Kolumbus, 1979)

- 8.00 เด็กมาถึง (รับเด็ก และตรวจสุขภาพ)
- 8.30 สวดมนต์ (group meeting for prayers)
 ท่องโคลงกลอน ร้องเพลง กิจกรรมเข้าจังหวะ (rhythms หรือ dances)
- 8.45 ทำกิจกรรมต่าง ๆ (กิจกรรมสร้างสรรค์ และกิจกรรมเตรียมความพร้อม)
- 9.45 ทำความสะอาดตนเอง ทำความสะอาดห้องเรียน
- 10.00 เข้าห้องน้ำ ห้องส้วม ล้างมือ ล้างหน้า
- 10.10 พัก
- 10.30 เล่นกลางแจ้ง (outdoor play)
- 11.15 สนทนา และเล่าเรื่อง (group meeting for discussion and story)
- 11.45 เข้าห้องน้ำ ห้องส้วม และล้างมือ
- 12.00 รับประทานอาหารกลางวัน
- 12.30 ทำความสะอาดตนเอง
- 12.45 พักผ่อนหรือนอนหลับ
- 13.30 เข้าห้องน้ำ ห้องส้วม ล้างหน้า
- 13.45 กิจกรรมเงียบ เช่น เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมบนโต๊ะ (table games)
 เล่นเกมพัฒนาสติปัญญา (cognitive games)
- 14.30 ทำความสะอาด (เก็บเครื่องเล่นต่าง ๆ)
- 14.40 ล้างมือ
- 14.50 พัก
- 15.00 เล่นกิจกรรมกลางแจ้ง
- 15.10 เข้าห้องน้ำ ห้องส้วม และทำความสะอาดตนเอง
- 15.20 กิจกรรมกลุ่มเพื่อสนทนาเล่าเรื่อง หรือหุ่นมือ เล่นกับนิ้วมือ ร้องเพลง
- 15.40 เตรียมตัวกลับบ้าน
- 16.00 เด็กทุกคนกลับบ้านหมด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2531) เสนอตารางกิจกรรมประจำวัน

ดังนี้คือ

08.00-08.15	รับเด็กเป็นรายบุคคล บันทึกคำพูดเด็กตอนเด็กพบครู พาเด็กไปห้องน้ำ
08.15-08.30	เคารพธงชาติและสวดมนต์
08.30-08.40	สำรวจการมาโรงเรียน สันทนา และตรวจสุขภาพ
08.40-09.00	กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ
09.00-10.00	กิจกรรมสร้างสรรค์และเล่นตามมุม
10.00-10.10	พัก (รับประทานอาหารเช้า)
10.10-10.30	กิจกรรมในวงกลม
10.30-11.00	เล่นกลางแจ้ง
11.00-12.00	พักรับประทานอาหารกลางวัน
12.00-14.00	นอนพักผ่อน
14.00-14.20	เก็บที่นอน ล้างหน้า
14.20-14.30	พัก (รับประทานอาหารเช้า)
14.30-14.50	เกมการศึกษา
14.50-15.00	เตรียมตัวกลับบ้าน

ตารางกิจกรรมนี้ อาจจะเร็วหรือช้ากว่าตารางที่เสนอในที่นี้ได้ สามารถปรับให้เหมาะสมกับสภาพชุมชนได้ แต่ควรมีกิจกรรมครบทุกประเภท ทั้งกิจกรรมเดี่ยวและกิจกรรมกลุ่ม

การประเมินผล

การประเมินผลสำหรับเด็กปฐมวัย หมายความว่า การประเมินว่าเด็กมีความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเพียงใด จุดมุ่งหมายของการประเมินผลมี 2 ประการคือ

1. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน (Formative Evaluation) คือ การประเมินหลังจากเรียนจบไปตอนหนึ่งหรือหน่วยหนึ่งหรือในระหว่างภาคการศึกษา หรือปลายภาคการศึกษาแต่ละภาค ยกเว้นภาคเรียนสุดท้าย เมื่อพบว่าเด็กคนใดบกพร่องครูก็จะปรับปรุงการเรียนการสอน ควรให้เด็กรู้ผลการประเมินด้วยเพื่อเขาจะได้รู้ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของเขาด้วย โดยมีได้มุ่งจะเป็นการตัดสินว่าเด็กพร้อมหรือไม่พร้อม แต่มุ่งเพื่อให้ครูปรับปรุงการเรียนการสอน

2. การประเมินผลเพื่อสรุปผลการเรียนการสอน (Summative Evaluation)
การประเมินจะครอบคลุมพฤติกรรมที่สำคัญ ๆ ในแต่ละจุดประสงค์ โดยจะประเมินตอนปลายปีในชั้น
อนุบาลปีที่ 2 (ถ้าเป็นโรงเรียนอนุบาลที่จัด 2 ปี) และชั้นอนุบาล 3 (ถ้าเป็นโรงเรียนอนุบาลที่
จัด 3 ปี) เพื่อประเมินผลว่าเด็กมีความพร้อมที่จะขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หรือไม่ (สมาใจ ทิพย์ชัยเมธา
และพิศเพลิน เปี้ยวหวาน, 2527) ส่วนขั้นตอนในการประเมินผลมี 4 ขั้นตอนคือ

1. การวางแผนการประเมินผล
2. เลือกเครื่องมือในการประเมินผล
3. วิธีการประเมินผล เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนหรือประเมินผลเพื่อตัดสินว่าพร้อม
ที่จะเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หรือยัง

4. การรายงานผล (โสภิตอนงค์ บุญช่วย, 2531)

ราศี ทองสวัสดิ์ (2528) ได้กล่าวถึงการวัดผลไว้ว่า เป็นการวัดเพื่อดูว่าจากการจัด
ประสบการณ์ให้แก่เด็กนั้น เด็กได้บรรลุเป้าหมายไปเพียงใด มิใช่จะเป็นการวัดเพื่อตัดสินใจว่าสอบได้
หรือสอบตก การวัดอาจทำได้หลาย ๆ วิธี เช่น แนวจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลและแนวการจัด
ประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กได้กำหนดค่าให้ใช้หลาย ๆ วิธีประกอบกันคือ

1. การสังเกต สังเกตเด็กขณะทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นรายบุคคล เพื่อจะได้ทราบพัฒนา
การของเด็ก เมื่อสังเกตพบว่าพฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่บันทึกแล้วแก้ไขต่อไป

2. การสนทนา การสนทนากับเด็กก็เพื่อจะได้ทราบพัฒนาการทางด้านภาษา ตลอดจน
ความคิดของเด็กว่า เด็กทำได้ดีเพียงใด ควรแก้ไขอย่างไร

3. การตรวจผลงาน ผลงานที่จะนำมาตรวจก็ได้แก่ ผลงานศิลปะที่เด็กทำแล้วนำมาจัด
เป็นกลุ่ม ตามอันดับคุณภาพของงาน ควรมี 3-5 อันดับ คือ ดีมาก ดี ปานกลาง อ่อน อ่อนมาก

4. การใช้ข้อสอบปากเปล่า โดยที่ครูจะต้องเตรียมคำถามที่จะใช้ถามไว้ให้พร้อมแล้ว
นำผลมาจัดอันดับคุณภาพ

5. การใช้ข้อทดสอบ ข้อทดสอบที่จะนำมาใช้นี้จะต้องมีคุณภาพเหมาะสมกับเด็ก เช่น
ภาพชัดเจน เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน

ส่วนจะวัดผลด้วยวิธีใดนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสม แต่ได้เสนอแนะว่า ควรใช้วิธี สังเกต
สนทนา และตรวจผลงานไว้มากที่สุด ข้อทดสอบควรใช้น้อยที่สุดนอกจากนี้ ราศี ทองสวัสดิ์ ยัง
เสนอแนะเกณฑ์การจัดน้ำหนักในการวัดผลไว้ดังนี้

ตารางที่ 1 สัดส่วนของวิธีการวัดผล ตามเกณฑ์การจัดน้ำหนัก จำแนกตามชั้นและภาคเรียน

วิธีการวัดผล	เกณฑ์การจัดน้ำหนักร			
	ชั้นอนุบาลปีที่ 1		ชั้นอนุบาลปีที่ 2	
	ภาคที่ 1	ภาคที่ 2	ภาคที่ 1	ภาคที่ 2
1. การสังเกต	50%	40%	40%	40%
2. การสนทนา	40%	30%	30%	30%
3. การตรวจสอบ	10%	15%	10%	10%
4. การใช้อธิบายปากเปล่า	-	10%	10%	10%
5. การใช้อธิบายทดสอบ	-	5%	10%	10%
รวม	100%	100%	100%	100%

ด้านบุคลากรในโรงเรียน

จันทวรรณ เทวรักษ์ (2526) ได้กล่าวว่าการแจ้งจิตวิทยาพัฒนาการวัยแรกเกิดถึง 5 ขวบ เป็นวัยที่การให้การศึกษาอบรมมีผลลึกซึ้งแน่นแฟ้นต่อบุคลิกภาพ และความรู้สึกนึกคิดที่สุดคือ ประสบการณ์ใด ๆ ทั้งในทางที่ปรารถนา และไม่ปรารถนาในช่วงอายุนี้จะติดฝังแน่นเป็นรากฐานต่อ ๆ มา การให้การศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็กในวัยต้นจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก สังคมทั่วไปทุกแห่งทั้งในอดีต และปัจจุบันมิได้ให้ความเอาใจใส่ต่อประสบการณ์ และการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้มากมายนัก ด้วยถือกันตามสามัญสำนึกว่าเด็กยังไม่รู้ประสีประสา การเลี้ยงดูและอบรมก็แล้วแต่บิดามารดา และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเขาไว้ จะชักจูงโน้มน้าวไปแต่ในสังคมที่ก้าวหน้าไปไกลแล้วได้มีการเอาใจใส่ต่อการศึกษาอบรมของเด็กวัยนี้มากขึ้นทุกที วัยต่อ ๆ มา สิ่งที่ผ่านมาเข้ามามีเรียนรู้เป็นประสบการณ์ แม้จะสำคัญแต่ก็เป็นรองวัยต้น เมื่อใดที่ความจริงข้อนี้เป็นที่ยอมรับกันมากขึ้นก็พอจะหวังได้ว่า จะมีการให้การศึกษาอบรมแก่เด็กวัยนี้สูงขึ้น จากข้อความนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กวัยเรียน นั่นคือ บิดามารดา ญาติผู้ใกล้ชิด คนเลี้ยง และท้ายที่สุด ครู หรือผู้ดูแลเด็กในโรงเรียนอนุบาลนั่นเอง ซึ่งในเรื่องนี้

ราศี ทองสวัสดิ์ (2528) ได้กล่าวเสริมว่า ผู้ที่ช่วยให้การศึกษาแก่เด็กระดับนี้เป็นไปแบบไหน ผลจะบังเกิดอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่แวดล้อมอยู่ ดังจะกล่าวต่อไปนี้ ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนช่วยส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในทุก ๆ ด้านให้แก่เด็ก ผู้บริหารโรงเรียนระดับต่างๆ ย่อมมีความสำคัญต่อการจัดสภาพแวดล้อมแก่เด็กปฐมวัย การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนจะเป็นอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับความเอาใจใส่ในหลักการจัดการศึกษาคั้งที่มักจะมีผู้กล่าวเสมอว่า เมื่อก้าวเข้าไปในโรงเรียนอนุบาลก็จะบอกได้ทันทีว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความสนใจด้านการปฐมวัยศึกษาหรือไม่ ในทางตรงกันข้ามเพียงแต่มองไปในห้องเรียนอนุบาล ลักษณะการจัดโต๊ะเก้าอี้จะบอกได้ทันทีว่าการให้การศึกษาเป็นไปในลักษณะเตรียมความพร้อมหรือสอนหนังสือแบบประถมศึกษา คั้งนี้การจัดการศึกษาให้เป็นประโยชน์กับเด็กวัยปฐมวัยเต็มทีนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาก็น่าจะมีคุณลักษณะที่ช่วยจัดสภาพแวดล้อมของเด็กดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้ที่มีความรู้ในหลักการจัดปฐมวัยศึกษา
2. สามารถพิจารณาตัวผู้ทำงานได้เหมาะสม
3. เป็นผู้เฝ้าหาความรู้อยู่เสมอ
4. เป็นผู้ที่มีใจกว้างไกลทางวิชา

ครู

ครูในระดับปฐมวัยในที่นี้หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ซึ่งรวมทั้งผู้ที่มีวุฒิครูทางด้านอนุบาลศึกษา วุฒิอย่างอื่น ตลอดจนผู้ที่ไม่มีความรู้ทางครู แต่ทำหน้าที่อย่างเดียวกัน อาจใช้ชื่อเรียกต่างออกไป เช่น ผู้ดูแลเด็กซึ่งในที่นี้จะรวมเรียกว่า ครูปฐมวัย ครูปฐมวัยที่จะช่วยส่งเสริมสภาพแวดล้อมเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น น่าจะมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. ควรจบการศึกษาทางด้านการศึกษา หรือควรผ่านการอบรมมีความรู้ความเข้าใจหลักการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นอย่างดี
2. มีความรู้ความเข้าใจความสำคัญของการเล่นต่อการเรียนรู้ของเด็กในวัย 3-6 ขวบ เป็นอย่างดี และสามารถจัดวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ถูกต้องเหมาะสม
3. มีความรู้ความเข้าใจขอบข่ายเนื้อหาของมวลประสบการณ์สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งรวมทั้งภาษาและคณิตศาสตร์เป็นอย่างดี

4. รู้ว่าบทบาทของครูที่จะปฏิบัติต่อเด็กมีเพียงใด
5. จับใจต่อการที่จะนำเหตุการณ์ หรือวัสดุอุปกรณ์ที่พบเห็นในขณะใดขณะหนึ่ง เข้ามาทำให้เด็กได้เรียนรู้
6. มีบุคลิกภาพ นิสัยใจคอเหมาะที่จะอยู่กับเด็กเล็ก ๆ มีวาจาไพเราะ อ่อนหวานเป็นแบบอย่างแก่เด็กได้

พี่เลี้ยง

พี่เลี้ยงซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยครูมีส่วนส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อม ในสถานศึกษาของรัฐ และเอกชนส่วนมากจะมีผู้ทำหน้าที่ช่วยครูด้วย เนื่องจากปริมาณของเด็กต่อห้องเรียนสูง ครูไม่อาจทำหน้าที่ตามลาพังได้เต็มที่ พี่เลี้ยงจึงเป็นบุคคลหนึ่งที่จะช่วยเตรียมงานได้ เช่น เริ่มตั้งแต่การเตรียมไฟสำหรับเด็กใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ตั้งแต่เช้า หากวันไหนจะมีการวาดภาพด้วยนิ้วมือ พี่เลี้ยงก็อาจทำหน้าที่ในการเคี้ยวแป้งไว้ให้ ตลอดจนเตรียมวัสดุอื่น ๆ ให้ หากมีเวลาว่างในตอนบ่ายก็อาจช่วยเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เช่น การผืนกระดาษสำหรับทำเกมการศึกษา เมื่อเลิกเรียนแล้วก็จะเป็นผู้ที่ช่วยทำความสะอาดเครื่องเล่น ที่วางของ ตลอดจนทำความสะอาดและจัดห้องเรียน ให้สะอาดเรียบร้อย ดูแลต้นไม้ที่ประดับห้อง เช่น เติมน้ำแจกันน้ำใบประเภทพุดต่างหรือไม้ในร่มอื่น ๆ ให้เจริญงอกงาม คอยลิดใบที่เหลืองออกทิ้ง การจัดห้องให้เรียบร้อยน่าอยู่นี้จะเป็นผลดีต่อเด็ก เพราะในวันรุ่งขึ้นเมื่อเด็กมาโรงเรียน เด็กจะเริ่มต้นวันใหม่ด้วยความสดชื่นได้พบกับสภาพแวดล้อมที่สดชื่นมีระเบียบเป็นการปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่เด็ก

การจัดผู้เข้าทำหน้าที่พี่เลี้ยงจึงต้องพิจารณาจัดผู้ที่มีความละเอียดอ่อน รักเด็ก จะต้องคอยช่วยเหลือเด็กยามจำเป็นด้วย จะต้องเป็นคนที่รักความสะอาด เพราะจะเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีแก่เด็กด้วย (โสภิตอนงค์ บุญช่วย, 2530)

ด้านอาคารสถานที่ อุปกรณ์และสื่อการสอน

สถานที่ตั้ง โรงเรียนควรตั้งอยู่ใกล้ชุมชน ไปมาสะดวก และอากาศดี รวมทั้งควรจะมีปลอดภัย และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีงามด้วย บริเวณโรงเรียนควรมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 90 ตารางวา สำหรับโรงเรียนอนุบาลขนาดเล็ก และเพิ่มเนื้อที่ตามจำนวนนักเรียน พื้นที่เรียบเป็นสนาม มีร่มไม้ใหญ่ ไม้

มีบ่อน้ำ หรือสระน้ำ อยู่ภายในบริเวณต้องล้อมรั้วให้ปลอดภัย มีรั้วรอบโรงเรียนปลูกไม้ดอกให้ร่มรื่น สวยงาม (เบญจา แสงมะลิ, 2529) พื้นที่ภายนอกอาคารนั้น ควรมีไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของที่ดิน ทั้งหมดของสถานศึกษา แต่อย่างไรก็ตามการจัดพื้นที่นอกรอาคารควรจัดทำให้เด็กได้ใช้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะเด็กมีความต้องการที่จะใช้พื้นที่นอกรอาคารมาก ถ้ามีปัญหาเรื่องความคับแคบของพื้นที่ก็ควรจัดวางอุปกรณ์เครื่องเล่นบางส่วนและมีบางส่วนเป็นพื้นที่ว่าง แล้วจัดกลุ่มเด็กให้เล่นเป็นเวลากการจัดพื้นที่นอกรอาคารต้องจัดให้เป็นสัดส่วน มีทางเข้าออกจากอาคารได้สะดวก ควรมีสิ่งกันหรือบังขอบ ในสิ่งที่เห็นว่าจะเป็นอันตรายต่อเด็ก (โสภิตอนงค์ บุญช่วย, 2530)

การจัดสวนเด็กเล่น ตำแหน่งพื้นที่เล่นควรอยู่ทางทิศใต้หรือตะวันออกเฉียงใต้ เพราะเป็นเวลาที่ได้รับแดดทั้งวันและลมพัดตลอดเวลา ควรจัดให้บางส่วนของพื้นที่เป็นบริเวณร่มเงา ควรมีการระบายน้ำที่ดี มีรั้ว การเลือกอุปกรณ์เครื่องเล่นควรให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และสนองประโยชน์ใช้สอยของเด็ก อุปกรณ์เครื่องเล่นกลางแจ้งควรมีคุณสมบัติช่วยย้าให้เด็ก

1. พัฒนาความแข็งแรง ว่องไว การทรงตัว และความกล้า
2. กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้การเข้าสังคม การแข่งขัน เล่นร่วมกับเพื่อนและเพื่อแข่งขัน ในการเล่นแบบยุติธรรมและมีน้ำใจ
3. ให้เด็กสร้างสรรค์และมีประสบการณ์มากยิ่งขึ้น
4. ทำให้เด็กสนุกสนานเพลิดเพลินและพึงพอใจ (นิคม ทาแดงและกมลวรรณ สิมปินาท, 2528)

นอกจากนั้นได้อุปกรณ์เครื่องเล่นกลางแจ้งควรมีวัสดุรองรับเพื่อความปลอดภัย เช่น ทราย ที่เสื่อ แผ่นยาง เพราะเมื่อเวลาเด็กเล่นอาจจะตกลงมา

อาคารควรเป็นชั้นเดียว ถ้าเป็นอาคาร 2 ชั้น ชั้นบนใดควรสูงประมาณ 15 เซนติเมตร อาคารควรมีระเบียง การออกแบบพื้นที่ทำใช้สอยภายในอาคาร ผู้ออกแบบควรเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของการการศึกษา ควรศึกษาพฤติกรรมของเด็ก กิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กชอบทำ ความต้องการของเด็ก ปรึกษาการศึกษาหรือแนวการปฏิบัติของสถานศึกษานั้น ๆ เช่น โรงเรียนอนุบาลเป็นสถานที่แห่งแรกที่เด็กไปเพื่อเรียนรู้โลกภายนอกเป็นครั้งแรกของชีวิต อาจเปรียบเทียบกับบ้านหลังเด็กจึงควรมีลักษณะคล้ายกันระหว่างบ้านกับโรงเรียน และควรมีลักษณะบ้านมากกว่าโรงเรียนเป็นต้น (บุญชู สนั่นเสียง, 2528)

นิคมทาแดงและกมลวรรณ สิมปีนาทร (2528) ได้กล่าวถึงห้องต่าง ๆ ในโรงเรียนอนุบาลว่า ห้องเรียน ขนาดของห้องเรียนกว้างมีประโยชน์มาก เด็กใช้เป็นที่รับประทานอาหารด้วยหรือใช้เป็นห้องนอนในตอนกลางวัน ขนาดของห้องเรียนจัดให้พอเหมาะกับจำนวนเด็กโดยประมาณ 3 ตารางเมตรต่อ 2 คน สำหรับห้องเรียนซึ่งเป็นห้องที่นักเรียนจะใช้เวลายาวนานที่สุดในโรงเรียน จึงค่อนข้างจะสำคัญ การจัดห้องเรียนสามารถทำได้หลายลักษณะทั้งการเลือกวัสดุและกรรมวิธีในการจัดห้องเรียนแต่ละห้อง เพื่อให้ความรู้สึกและสภาพแวดล้อมแตกต่างกันตามลักษณะการจัดห้อง สภาพแวดล้อมของห้องเรียนมีผลต่อการเรียนของเด็กมาก ถ้าจัดสภาพแวดล้อมไม่ได้ดีเท่าที่ควร อาจเกิดผลเสียแก่เด็ก เช่น เด็กจะไม่ตั้งใจเรียน และเด็กอาจจะหยุดยั้งการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้

เครื่องเรือนในห้องเรียนของสถานศึกษาปฐมวัย ควรมีที่เก็บของมากพอที่เก็บของสำหรับเด็ก ควรสูงพอที่เด็กหยิบได้เองอย่างปลอดภัย ชั้นวางของไม่ควรมีบานปิดเปิด ถ้ามีควรเป็นแบบที่ยกบานเปิดออกได้ แก้วอี้ของเด็กต้องแข็งแรงเก็บซ้อนกันได้ง่าย ไม้พนักเบาะ ควรมีหลายขนาด ความสูงตั้งแต่ 9 นิ้ว ถึง 14 นิ้ว อาจมีแก้วอี้นั่งสบายเดี่ยว ๆ และเบาะแบบต่าง ๆ กัน เพื่อให้เด็กเลือกใช้และเสริมความน่าสนใจในห้องเรียน โต๊ะควรใช้โต๊ะที่มีความสูงขนาดต่างกัน จาก 12 นิ้ว ถึง 20 นิ้ว บางตัวใช้นั่งกับพื้น บางตัวใช้นั่งกับแก้วอี้ หรือเบาะ และควรมีหลายรูปทรง เช่น โต๊ะกลมมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 42 นิ้ว โต๊ะเหลี่ยมเล็กขนาด 30 x 22 นิ้ว ขนาดใหญ่ 60 x 30 นิ้ว บางส่วนสามารถนำภาพประกอบเป็นโต๊ะตัวใหญ่ได้ ซึ่งจะช่วยให้ยืดหยุ่นในการจัดห้อง

ในห้องนอนควรจัดพื้นที่ให้เพียงพอสำหรับเด็กนอนอย่างสบาย ไม่แออัด และมีบรรยากาศเหมือนที่บ้าน ควบคุมแสงทั้งจากภายนอกและภายในห้อง การจัดเตียงเด็กต้องมีทางเดินให้ครูเดินได้ ดูแลเด็กได้ทั่วถึง ถ้าจัดห้องเรียนเป็นห้องนอน ควรเตรียมที่เก็บเตียงหรือเครื่องนอนด้วย ครูหรือผู้ดูแลเด็กต้องจัดเตียงและเก็บเตียง เป็นกิจวัตรประจำวัน การจัดเตียงนั้นพื้นที่จัดไว้สำหรับเด็กหนึ่งคนขึ้นอยู่กับขนาดของเตียง พื้นที่ทางเดินโดยรอบเตียงและระยะห่างระหว่างเตียง ถึงแม้ว่าจะทำให้เด็กนอนกับพื้น โดยการใช้เสื่อหรือผ้าปูนอน ก็ต้องใช้พื้นที่ขนาดใกล้เคียงกัน ควรมีพื้นที่สำหรับย้ายเครื่องเรือนในห้องเรียน เช่น โต๊ะ แก้วอี้ ไม้พนักเบาะมุ้งหนึ่งของห้องเรียน เพื่อที่จะทำให้ห้องมีที่ว่างพอสำหรับให้ เด็กนอนการจัดที่ให้เด็กนอนควรมีระยะห่างระหว่างที่นอนเด็กไว้ที่ครูเดินดู และให้เด็กใช้ เป็นทางเดินเข้าออกด้วย

ห้องอาหารหรือที่รับประทานอาหารให้จัดอย่างเหมาะสม สะอาด มีขนาดพื้นที่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน และจะต้องจัดให้มีน้ำดื่มน้ำใช้อย่างเพียงพอ ควรตั้งไว้ใกล้ครีวมีการระบายอากาศ มีความสดใสนและน่ารื่นรมย์ ขนาดของโต๊ะอากาศและเก้าอี้ ควรได้สัดส่วนกับร่างกายเด็ก

ห้องพยาบาล ควรจะมีการจัดเตรียมไว้ในกรณีมีเด็กป่วยเกิดขึ้นในสถานศึกษา ควรตั้งอยู่ในตำแหน่งที่มีการถ่ายเทอากาศดี มีหน้าต่างเปิดออกสู่ภายนอกอาคารได้ ควรจะจัดห้องกว้างเพื่อขจัดความรู้สึกว่าถูกกักบริเวณ ภายในห้องมีเตียงสำหรับเด็กและมีบริเวณสำหรับเด็กเล่นได้ พื้นจะต้องสะอาด มีโต๊ะ และของเล่นให้เด็กได้เพลิดเพลินในขณะที่ไม่สบาย ควรอยู่ติดกับห้องน้ำ และอยู่ในบริเวณที่ใกล้ผู้ดูแลหรือห้องเรียน และควรมียาสามัญประจำบ้านและอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น เครื่องชั่งน้ำหนัก ที่วัดส่วนสูง สายวัดรอบอก กระบอก ฝ่ามือที่นอน ฝ่ามือและเครื่องเวชภัณฑ์ต่าง ๆ

ห้องน้ำ เป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษาของเด็กปฐมวัย เพราะการฝึกการใช้ห้องน้ำมีผลหลายอย่างต่อพฤติกรรมของเด็ก ฉะนั้น การออกแบบหรือการวางตำแหน่งของห้องน้ำจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ห้องน้ำ ควรมีลักษณะสะอาด สดชื่น มีหน้าต่างรับแสงมีช่องระบายอากาศไม่ถูกฝน วัสดุที่ใช้ปูพื้นและผนัง ควรเป็นวัสดุที่ทำความสะอาดง่ายและแห้งเร็ว เครื่องสุขภัณฑ์ควรได้ขนาดกัสัดส่วนร่างกายของเด็ก

สื่อการเรียนการสอน

ราณี ทองสวัสดิ์ (2528) ได้กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า สื่อการเรียนการสอนระดับปฐมวัยนั้น หมายถึง เครื่องมือทุกชนิดที่ช่วยให้นักเรียนพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตัวอย่าง เช่น คน พิษ ลีลาว์ วัตถุสิ่งของต่าง ๆ สื่อสำหรับการศึกษาระดับนี้ แบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ตามลักษณะการใช้งานได้ดังนี้

1. สื่อสำหรับเตรียมการสอนของครู สื่อประเภทนี้จัดทำมาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจหลักสูตร วิธีสอน กิจกรรมตลอดจนความเข้าใจในตัวเด็ก สื่อประเภทนี้ได้แก่ คู่มือครู หนังสือ เทป ภาพยนตร์ เป็นต้น สื่อประเภทนี้บางอย่างสถานศึกษาอาจจัดหาโดยการซื้อ เช่น เทป (แถบเสียง) วีซีดี ดีวีดี โทรทัศน์ ภาพยนตร์ แต่บางอย่างก็อาจผลิตได้เอง เช่น การจัดทำคู่มือ การรวบรวมเนื้อหาสำหรับครูใช้ประกอบการสอนต่อไป

2. สื่อสำหรับประกอบบทเรียน ในการสอนเด็กเล็กนั้น การจะเร้าให้เด็กมีความสนใจในสิ่งที่ครูจะสอนนั้น การใช้สื่อเข้าช่วยจะทำให้บทเรียนมีชีวิตชีวาน่าสนใจยิ่งขึ้นด้วย เช่น ครูสอนเรื่องวันลอยกระทง ครูก็จะนำเอากระทงมาให้เด็กได้ดูเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน หากเป็นการเรียนถึงชีวิตของกบ ครูอาจนำลูกอ๊อดมาให้เด็กได้เลี้ยงจนกว่ามันจะเจริญเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ ทางก็จะค่อย ๆ ทดเข้าไปจนกลายเป็นกบสมบูรณ์ขึ้นมาอยู่เหนือน้ำได้ สื่อประเภทนี้อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

(1) สื่อที่ได้มาโดยการจัดทำ เช่น สิ่งที่มีตามธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ ไม้ เหล็ก หิน ดิน หวาย เป็นต้น

(2) สื่อที่ได้มาโดยการประดิษฐ์ อาจเป็นหุ่นประเภทต่าง ๆ เช่น ตุ๊กตาผ้า ตุ๊กตาพลาสติก หุ่นถุงกระดาษ เกมการศึกษา เป็นต้น

3. สื่อสำหรับจัดสภาพแวดล้อมให้เด็ก ที่เล่นที่จัดให้แก่เด็กปฐมวัยนั้นมีความสำคัญ หากจัดได้เหมาะสมก็จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาทั้งทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สื่อเหล่านี้ อาจได้มา 2 ทางคือ โดยการจัดหาทางหนึ่ง และโดยการผลิตอีกทางหนึ่ง (ราศี ทองสวัสดิ์, 2528)

นอกจากนี้ ประภาพรรณ เอี่ยมสุภานิต (2528) ได้กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอนสำหรับชั้นอนุบาลไว้ว่า ประเภทของสื่อที่ควรจัดไว้ในโรงเรียนคือ สื่อประเภทวัสดุ เช่น สี ขอสก ภาพยนตร์ แผ่นภาพ หนังสือนิทาน สื่อประเภทอุปกรณ์ เช่น วิทยุ เครื่องฉายวีซีดี ทัศน กระดานดำ บ้ายนิเทศ เครื่องใช้ประจำห้องเรียน และสื่อประเภทวิธีการซึ่งเป็นกระบวนการจัดกิจกรรม เช่น การสาธิต ทดลอง เล่นเกม เล่นบทบาทสมมุติ จัดสถานการณ์จำลอง

ในด้านการจัดอุปกรณ์เครื่องเล่นและเครื่องสนามสำหรับเด็กระดับอนุบาลศึกษานั้น เลขา ปิยะอัจฉริยะ (2529) ได้กล่าวไว้ว่า การเล่นเป็นวิธีการหรือทางที่เด็กจะช่วยให้ตนเองสามารถปรับตัวและเปลี่ยนแปลงความคิด ความเข้าใจและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ตรงกับความเป็นจริงรอบ ๆ ตัว และในการเล่นของเด็กมักจะมีของเล่นเป็นอุปกรณ์ ครูผู้สอนจึงควรรู้จักเลือกหรือสร้างอุปกรณ์ที่ช่วยให้การเล่นเป็นการเรียนของเด็กได้ดีและเหมาะสม โดยได้จัดลักษณะเครื่องเล่นและเครื่องสนามไว้ดังนี้ด้วย

1. เครื่องเล่นหมายถึงอุปกรณ์ประกอบการเล่นของเด็กที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม และทางกายโดยเฉพาะกล้ามเนื้อเล็กเป็นหลัก และพัฒนาการทางกล้ามเนื้อใหญ่เป็นรอง อุปกรณ์เครื่องเล่น แบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ อุปกรณ์ของเล่น อุปกรณ์ดนตรี และอุปกรณ์กีฬา

อุปกรณ์ของเล่น ได้แก่ อุปกรณ์ของเล่นที่มีอยู่ตามธรรมชาติเช่น เมล็ดผลไม้ ใบไม้ ดอกไม้ ก้อนหิน เปลือกหอย ไม้ ดิน หรือสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ อุปกรณ์ของเล่นที่คิดแปลงสร้างขึ้นจากเศษวัสดุอุปกรณ์ที่เหลือใช้ เช่น เรือและรถลากทำจากเศษวัสดุ กล่องกระดาษ กระบอกปันทาจากต้นกล้วย ตุ๊กตาทำจากเศษผ้า แกนข้าวโพด และของเล่นเลียนแบบผู้ใหญ่ ของเล่นที่มีการผลิตให้เป็นของเล่นเพื่อการศึกษาโดยตรง เช่น หมุดทำด้วยไม้สีต่าง ๆ ภาพตัดต่อชุดเครื่องครัว ฯลฯ

อุปกรณ์กีฬา ได้แก่ อุปกรณ์เครื่องเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านกล้ามเนื้อใหญ่ และเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของอวัยวะส่วนสำคัญของร่างกาย เช่น การเดิน วิ่ง กระโดด ตะแคง โยนและรับวัตถุสิ่งของ เป็นต้น และในด้านกล้ามเนื้อเล็กที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์มือและตา เช่น ไม้กระดาน พื้นดิน พื้นน้ำ ก้อนหิน ลูกฟุตบอลยาง ห่วงยาง เชือกพลาสติก จักรยาน 2 ล้อ และ 3 ล้อ

อุปกรณ์ดนตรี ได้แก่ อุปกรณ์ประเภทตีดี ดี ซี เขย่า เป่า ทุกชนิดที่จัดหาได้จากธรรมชาติ จัดสร้างจากวัสดุเหลือใช้ หรือจัดซื้อจัดหามาได้

2. เครื่องสนาม หมายถึง อุปกรณ์ประกอบการเล่นของเด็กที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางกาย โดยเฉพาะกล้ามเนื้อใหญ่เป็นหลักและพัฒนาการด้านอื่น ๆ เป็นรอง ได้แก่ ซิงช้า อุโมงค์ม้าโยก เรือโยก ไม้ลิ้น ไม้กระดก เบาะชิงช้าใช้กระโดด หรือเครื่องเล่นเป็นป้ายต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์อื่น ๆ อุปกรณ์เครื่องเล่นเกี่ยวกับงานไม้ งานเกษตร งานศิลปะ เป็นสิ่งที่ควรจัดไว้ที่โรงเรียน เรียงอนุบาล

สรุปได้ว่าในการจัดซื้อการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ สำหรับเด็กระดับอนุบาลศึกษานั้น สื่อและอุปกรณ์ทุกประเภทจะมีความสำคัญหรือไม่ขึ้นอยู่กับคุณภาพและวิธีการที่นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์สำหรับเด็ก ซึ่งผู้จัดสามารถนำสิ่งที่มีอยู่รอบตัวมาใช้ ซึ่งอาจนำมาใช้ได้ทันที หรือนำมาดัดแปลง สร้างสรรค์ให้เป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีประโยชน์ และวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่จะมีคุณค่าสูง ขึ้นอยู่กับว่าวัสดุอุปกรณ์นั้น ๆ มีความเหมาะสมกับเด็กซึ่งเป็นผู้เล่น และผู้ใหญ่ที่ช่วยจัดหา จัดซื้อ สร้าง

าที่แก่เด็กว่าจะมีความเข้าใจและรู้วิเคราะห์คุณค่าของสื่ออื่นๆ เพียงใด ความเข้าใจและการวิเคราะห์ที่เป็น จะช่วยให้เด็กนำอุปกรณ์ไปเล่นได้อย่างเหมาะสมและทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง

ในการจัดโรงเรียนอนุบาลนั้น โสภภรณ์ ชยสมบัติ (2528) ได้ทรงเสนอถึงแนวการจัดไว้ว่า โรงเรียนอนุบาลคือสถานที่ที่เด็กเข้าไปรับการฝึกการเตรียมความพร้อมไม่ใชการเรียนหนังสือ แต่จัดทำให้เด็กได้รับประสบการณ์เพื่อเป็นพื้นฐานให้ไปเรียนต่อในระดับประถมศึกษา เด็กจะได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา จนพร้อมที่จะให้เรียนหนังสือ โรงเรียนอนุบาลควรรับเด็กอายุ 3-5 ปี เข้าเรียน และอุดมลักษณ์ กุลพิจิตร (2530) มีความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า โรงเรียนอนุบาลควรเป็นสถานที่ที่เด็กได้อยู่สภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเร้าความสนใจของเด็ก โดยเป็นที่ที่จะทำให้ทั้งความสุข ความอบอุ่นที่เด็กทุกคนจะรู้สึกว่าเป็นของตัวเอง และสามารถประสบความสำเร็จได้ โรงเรียนควรมีบริการต่าง ๆ ที่ครอบคลุมความต้องการต่าง ๆ ของเด็กอย่างครบถ้วนโดยต้องคำนึงถึงการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม นอกจากนี้โรงเรียนอนุบาลควรเป็นสถานที่ที่เด็กมีอิสระในการสำรวจ ทดลองและแสดงออกถึงความนึกคิดต่าง ๆ โดยมีกิจกรรมหลาย ๆ อย่างกระตุ้นหรือเร้าใจให้เด็กเกิดการเรียนรู้และส่งเสริมความพร้อมทุกด้านด้วยการเล่น และกระบวนการสอนแบบต่าง ๆ

ลักษณะของสื่อหรือเครื่องเล่นที่คั้น เกษลดา มานะจตุติ (2529) มีความเห็นว่าจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. เหมาะกับวัยและโครงสร้างเฉพาะวัยของเด็ก
2. มั่นคง ทนทาน แข็งแรงไม่แตกสลายง่าย
3. ไม่มีส่วนของสารพิษเจือปน เช่น สีหรือสารเคมีที่เป็นพิษ ส่วนความแหลมหรือของมีคม ต้องไม่เป็นอันตรายต่อตัวเด็ก
4. ประกอบขึ้นง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ประหยัดเวลาในการทำงานและการเล่น
5. ส่งเสริมประสบการณ์ชีวิตในเด็ก
6. เร้าใจ ส่งเสริมให้เด็กอยากรู้ อยากเห็นอยู่เสมอ
7. เพิ่มประสิทธิภาพทางทักษะและความสามารถเฉพาะวัย
8. เสริมสร้างความสำเร็จและทัศนคติที่ดีแก่ผู้เล่น

9. ส่งเสริมประสบการณ์ร่วมกัน
10. เข้าใจและเล่นได้ไม่ยาก
11. ช่วยเพิ่มพูนความรู้หลายด้านในเวลาอันสั้น
12. ช่วยให้เกิดจดจำบทเรียนและประสบการณ์ได้นานขึ้น
13. มีข้อบกพร่องน้อยและยากแก่การบอบสลาย มีการสาธิตและการทดลองก่อนการใส่เสมอ

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กอนุบาลให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อพัฒนาเด็กไปในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักวิชาการนั้น สิ่งหนึ่งที่นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะเกื้อหนุนให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จคือความร่วมมือของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาระดับอนุบาล จะมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล ถ้าสามารถจัดได้ เชื่อมโยงและสัมพันธ์กับการเลี้ยงดูของครอบครัวให้มากที่สุด กล่าวคือ เด็กอนุบาลที่ได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการที่ถูกต้อง เมื่อได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนเป็นแรงเสริมทางบ้านด้วย จะนำเด็กไปสู่สัมฤทธิ์ผลที่พึงประสงค์ เป็นต้นว่า มีพัฒนาการทางสังคมดีมีสุขภาพจิตดีและเรียนได้อย่างมีความสุขนอกจากสาเหตุของความล้มเหลวของการศึกษาของเด็กนั้นไม่ว่าจะเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ค่า การตกซ้ำชั้น หรืออื่น ๆ มักเป็นผลจากสิ่งต่อไปนี้คือ

1. ผู้ปกครองไม่เห็นคุณค่าของการให้บุตรหลานเข้ารับการศึกษ
2. เด็กไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ที่โรงเรียนได้ รวมทั้งไม่สามารถเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ที่โรงเรียนฝึกฝนให้
3. เด็กไม่รับรู้คุณค่า หรือรู้สึกสนุกสนานในการเรียน (โรเบิร์ต กร์ฟ อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2531)

ผู้ปกครองมีส่วนช่วยส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีแก่เด็กด้วย ในสถานศึกษาของเด็กปฐมวัยทุกประเภทจะจัดการศึกษาแก่เด็กในลักษณะใดย่อมขึ้นอยู่กับผู้ปกครองไม่น้อย หากผู้ปกครองประสงค์จะให้บุตรหลานของตนได้อ่านออกเขียนได้เป็นสำคัญ และมองเห็นการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กในลักษณะการเตรียมความพร้อมซึ่งก็จะต้องมีกิจกรรมการเล่นร่วมอยู่มาก เป็นเรื่องไร้สาระที่จะเป็นอุปสรรคอันใหญ่หลวงต่อการพัฒนาเด็ก ในทางตรงกันข้ามหากผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจมองเห็นประโยชน์ที่เด็กจะได้รับครบทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ก็จะเป็นก้าวใหญ่ของการส่งเสริมให้โรงเรียนได้จัดสภาพแวดล้อมที่ดีและถูกต้องแก่เด็ก (โสภิตอนงค์ บุญช่วย, 2530)

วิลลี่ (Will) และสเตจแมน (Stegeman) ให้ความเห็นว่า การจัดการศึกษา ก่อนภาคบังคับประสบผลสำเร็จได้ จะต้องมีการส่งเสริมและสร้างความสัมพันธ์ รวมทั้งความร่วมมือ ระหว่างบ้านโรงเรียนด้วย (Will and Stegeman อ้างถึงใน เขียวลักษณ์ จินคานุกูล, 2523) ซึ่งความคิดเห็นนี้สอดคล้องกับ อันเนต รอดแจ่ม ที่ว่า เด็กจะใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเพียงหนึ่งในสาม ของเวลาในครอบครัวเท่านั้น หากปล่อยให้ เป็นภาระหน้าที่ของครูแต่เพียงฝ่ายเดียว เด็กอาจจะ หลาดโอกาสในการพัฒนาบุคลิกภาพของตนตามวัย หรืออาจจะพัฒนาได้ช้ากว่าที่ควรจะเป็น หรือไม่ ดีเท่ากับทางบ้านและโรงเรียนร่วมมือ

ก้อ สวัสดิ์พาณิชย์ (2521) ให้ความเห็นว่า ผู้ปกครองนั้น เป็นบุคคลซึ่งจะได้รับผล การเล่าเรียนของเด็กในโรงเรียนถึงแม้ไม่มีความรับผิดชอบในภาระกิจของโรงเรียนเต็มที่ก็ตาม แต่ผล ของการศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนมักจะตกไปอยู่กับผู้ปกครอง เพราะฉะนั้นผู้ปกครองเป็นผู้รับ ผิดและรับชอบเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียน เป็นขั้นสุดท้าย

ไพฑูรย์ ทอหุน (2526) ได้กล่าวว่า นักการศึกษาดังกล่าวสนับสนุนให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วน ร่วมในกิจกรรมการศึกษาในโรงเรียนร่วมกับผู้บริหารและคณะครู เพราะการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่ของ บ้านและโรงเรียนโดยให้ผู้ปกครองมีหน้าที่ดูแลเด็กให้มีความสะอาด มีสุขภาพ พละนามัยดี ส่วน โรงเรียน เป็นฝ่ายให้ เขา เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการนั้นนับว่าไม่ เป็นผลดีต่อการดำเนินงานของโรงเรียน เพียงพอ นักการศึกษาจึงเห็นว่าควร เปลี่ยนแนวคิดใหม่โดยให้ทั้งสองฝ่ายส่งเสริมและสนับสนุนในบทบาท และหน้าที่ซึ่งกันและกัน โดยที่ผู้ปกครองจะต้องยอมรับว่า การจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนและ คณะครู เป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพื่อพัฒนา เด็กให้เป็นไปในทางที่ตั้งประสงค์ได้ ในเวลาเดียวกันผู้บริหาร วิทยาลัยและคณะครูจะต้องยอมรับสิทธิของผู้ปกครองในการให้ข้อเสนอแนะทางการศึกษา และ เป้าหมายในอนาคตของเด็กในปกครองของตน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและครูในโรงเรียน อนุบาลนั้นทั้งบ้านและโรงเรียน เป็นสิ่งสำคัญมากในการให้การศึกษาวรรณเลี้ยงดูเด็ก ถ้าขาดฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งก็ไม่สามารถทำงานนี้ให้สำเร็จได้ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างครู ผู้ปกครองจึงมีผลต่อเด็กอย่างมาก ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญดังนี้

1. เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ปกครองและครูในเรื่องตัวเด็ก การเยี่ยมโรงเรียน โรงเรียนควรมีโครงการบูรณาการก่อนที่จะเข้าเรียนและเมื่อระยะแรก ๆ ที่เด็กเข้าเรียนใหม่ ควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองอยู่ที่โรงเรียนได้ เพื่อจะได้ทราบว่าเด็กสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เพียงใด การเยี่ยมโรงเรียนครั้งแรคนั้นทางโรงเรียน ควรมีการวางแผนอย่างรัดกุม และควรมีการวางแผนหรือประชุมให้ผู้ปกครองรับทราบแนวทางและวิธีปฏิบัติร่วมกัน

2. การพูดทางโทรศัพท์ เป็นวิธีที่สะดวก รวดเร็วที่สุด เช่น เด็กเกิดเจ็บป่วยที่โรงเรียน ทางโรงเรียนก็โทรศัพท์ไปแจ้งให้ทราบ

3. การประชุมอย่างมีแผนการ ครูจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจว่า ท่านต้องประชุมพบปะกัน การพบปะกันนี้ไม่มุ่งหมายอย่างไร ประกอบกับผลงานวิจัยของ คอฟ (Dof) ซึ่งศึกษาทัศนคติของผู้ปกครองต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ได้แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบที่สนับสนุนให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนขึ้นอยู่กับทัศนคติหรือความรู้สึกที่เขามองต่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น กิจกรรมใดที่ทุกฝ่ายมีความรู้ความเข้าใจและพึงพอใจต่อคุณค่าที่ได้รับ จะให้ความร่วมมือด้วยดี ส่วนกิจกรรมใดไม่เป็นที่พึงพอใจจะไม่ให้ความร่วมมือ โรงเรียนจึงควรคำนึงในเรื่องนี้อย่างรอบคอบ

โรงเรียนอนุบาลมีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กเล็ก ๆ การที่จะให้เด็กพัฒนาทุกด้านและมีลักษณะนิสัยที่ดีขึ้นนั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองด้วย การอบรมเลี้ยงดูจะเป็นผลสมบูรณ์ ผู้ปกครองต้องเข้าใจหลักการที่โรงเรียนปฏิบัติต่อเด็ก และควรร่วมมือกับโรงเรียนในการแก้ไขสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม ส่งเสริมให้เด็กกระทำในสิ่งที่ควร ผู้ปกครองและโรงเรียนจะต้องปรึกษาหารือและติดต่อกันอยู่เสมอ (โสภิตอนงค์ บุญช่วย, 2530)

วันเพ็ญ พิศาลพงษ์ (2531) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของพ่อแม่ต่อการศึกษาศึกษาของเด็กว่า ประเทศอิสราเอลปัจจุบัน นับได้ว่าเป็นผู้นำในด้านการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนระดับแนวหน้า ลักษณะเด่นอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างของการพัฒนาเด็กแบบ "อิสราเอล" นั้น อยู่ที่ความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างนักวิชาการกับนักปฏิบัติการ หรือจากระดับผู้เชี่ยวชาญในมหาวิทยาลัยลงสู่ระดับพ่อแม่ โดยผ่านนักวิชาการพัฒนาเด็กระดับต่าง ๆ ทำให้การพัฒนาเด็กของเขาไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง นอกจากนี้ วันเพ็ญ พิศาลพงษ์ ยังได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการติดต่อระหว่างโรงเรียนอันหมายถึงครูกับทางผู้ปกครองอีกว่าการติดต่อกับพ่อแม่ ไม่จำเป็นต้องทำเป็นกลุ่มใหญ่เสมอไป ครูอาจจัดการประชุม

พบปะหรือเป็นส่วนตัวกับพ่อแม่คนใดคนหนึ่งหรือทั้ง 2 คนพร้อมกันก็ได้ ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ครูได้เรียนรู้ถึงความรู้สึกที่พ่อแม่มีต่อลูกของเขา และมีความมุ่งหวังให้ลูกเป็นอย่างไรที่พ่อแม่ต้องการได้หรือไม่ ซึ่งครูจะต้องช่วยส่งเสริม เพราะการเป็นพ่อแม่ก็น่าเข้าใจ ถ้าพ่อแม่เปิดเผยที่จะบอกเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นส่วนตัวให้ทราบ ก็จงฟังด้วยท่าทางการยอมรับนับถือ และถ้าเป็นไปได้ก็จงช่วยให้เกิดความมั่นใจยิ่งขึ้น แต่ต้องระลึกไว้เสมอว่า จะต้องไม่นำเรื่องส่วนตัวเช่นนี้ไปเผยแพร่ให้ผู้อื่นฟัง ครูต้องทำตนให้สมกับเป็นนักวิชาชีพ จึงไม่ควรจะนำเรื่องส่วนตัวของผู้ปกครองไปพูดกับผู้อื่นผู้ใดที่มันเกี่ยวข้องกับวิชาชีพของคุณ

ครูจะต้องให้การติดต่อกับผู้ปกครองอย่างคงเส้นคงวาตลอดปีการศึกษา การจัดการประชุมสั้นๆ หลายๆ ครั้งจะมีผลดีกว่าการจัดประชุมที่ยาวนานเพียงปีละครั้งเดียว นอกจากนี้ครูยังอาจเชื่อมสัมพันธ์โดยทางจดหมาย จดหมายข่าว หรือการติดต่อทางโทรศัพท์ ทั้งนี้ต้องแล้วแต่ความเหมาะสม การทักทายผู้ปกครองด้วยคำพูดสั้น ๆ ในตอนเช้า เมื่อเขาพาลูกมาส่ง ก็อาจช่วยให้ครูได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์เช่นกัน เช่น ทำให้ทราบ กำลังมีคนป่วยอยู่ในครอบครัวนั้น ๆ หรือครอบครัวนั้น ๆ กำลังมีแขกพิเศษมาเยี่ยมเยือน การติดต่อบริการเฉพาะสำหรับผู้ปกครองตรงทางเดินเข้าออก และติดข่าวสารต่าง ๆ อาจจะช่วยสื่อสารได้อีกรูปวิธีหนึ่งเมื่อพ่อแม่มาเยี่ยมโรงเรียนหรือศูนย์ ครูก็ควรหาโอกาสไปเยี่ยมบ้านบ้าง หาเวลาเหมาะสมเพื่อไปเยี่ยมบ้าน อาจเป็นตอนที่เด็กป่วยหรือเมื่อเด็กเกิดใหม่ในครอบครัว และไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่เยี่ยมศูนย์หรือครูเยี่ยมบ้านทั้งครูและพ่อแม่ควรจะต้องจดบันทึกเหตุการณ์สำคัญ ๆ ไว้ ซึ่งควรเก็บรักษาเป็นความลับ และควรมีข้อเสนอแนะให้ทั้งพ่อแม่และครูไว้ด้วย

ครูอาจต้องการเตรียมแบบบันทึกให้พ่อแม่ไว้ใช้ อาจทำในรูปคำถามสำหรับสังเกตลูกของคุณ ถ้าพ่อแม่อ่านออกเขียนได้ ขอให้เขาช่วยจดความคิดเห็นที่ได้ด้วย ตัวอย่างคำถามที่เสนอแนะพ่อแม่ก็เช่น ลูกของคุณเล่นกับเด็กคนอื่นหรือไม่ เล่นอย่างไร เขาชอบเล่นตามลำพังไหม เขาคิดกิจกรรมขึ้นเองหรือต้องคอยให้คนอื่นบอกเสียก่อน เขายอมฟังคนอื่นหรือไม่ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กคนนี้กับผู้ใหญ่เป็นอย่างไร เขายอมรับความพหุพร้อม หรือความผิดพลาดของตนเองและผู้อื่นได้ไหม เขาควบคุมความรู้สึกได้อย่างไร เขารู้สึกเกี่ยวกับตัวเองอย่างไรบ้าง

พ่อแม่สามารถเป็นแหล่งทรัพยากรอย่างมหาศาลให้โรงเรียนหรือศูนย์ได้ ยิ่งกว่านั้นยังอาจมีพ่อแม่บางคนที่ยากจะช่วยในฐานะเป็นอาสาสมัคร เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนหรือศูนย์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยจัดการประชุม การจัดกิจกรรมนันทนาการ การจัดกิจกรรมพิเศษนอกสถานที่ ฯลฯ และทางศูนย์ควรส่งเสริมให้เขามีโอกาสได้ช่วยเต็มที่ ตามความเต็มใจของเขาด้วย

หลักการจัดอนุบาลศึกษาที่ดี

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กในระดับอนุบาลศึกษาในปัจจุบันมีรูปแบบแตกต่างกันไปหลายรูปแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กและจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้ ดังที่ อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร (2532) ได้เสนอความคิดเห็นเรื่องการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาไว้ว่า ในปัจจุบันไม่มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่ค่อนข้างแตกต่างกัน ตั้งแต่แนวการจัดชนิดที่มีแบบแผนชัดเจน บรรยากาศการเรียนการสอนค่อนข้างเข้มงวด ไปจนถึงแนวการจัดการเรียนการสอนที่ไม่มีหลักสูตรแน่นอน มีบรรยากาศที่ปล่อยป็นอิสระ อย่างไรก็ตามครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้ ย่อมจะต้องมีความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กก่อน เพื่อเป็นพื้นฐานของการจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก เนื่องจากเด็กอยู่ในช่วงวัยที่เรียนรู้ด้วยการกระทำจากประสบการณ์ตรง ที่ประกอบด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรมง่าย ๆ ไปสู่สิ่งที่เป็นรูปธรรมยาก ๆ และไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรมในที่สุด เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นอยากรทดลองและสำรวจสิ่งใหม่ ๆ รอบตัวอยู่เสมอ ขณะเดียวกันก็มีการพัฒนาไปตามวุฒิภาวะหรือศักยภาพของเด็กแต่ละคน และ พัฒนา ชัชพงษ์ (2530) ได้กล่าวไว้อีกว่า การพัฒนาเด็กให้เป็นคนเก่งและเป็นคนดีตามที่พ่อแม่และครูต้องการ มิใช่เพียงแต่จะสอนให้เรียนเก่ง ท่องเก่ง จำเก่ง เพียงอย่างเดียว แต่เด็กจะต้องได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสมและให้มีความสามารถหลายด้าน เด็กจะต้องมีสุขภาพจิตที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถเชิงวิจิตรศิลป์อีกด้วย ฉะนั้นการอนุบาลศึกษาจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก นอกจากนี้ วรรณาท รักสกุลไทย (2531) ได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมอีกว่า ปัจจุบันถึงแม้จะได้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาไปมากแล้วก็ตาม แต่จะเห็นได้ว่าสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปยังไม่สนองจุดมุ่งหมายที่ว่าเพื่อการพัฒนาทุกด้านของเด็กทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์จิตใจ และสติปัญญา โดยมุ่งเน้นเฉพาะด้านสติปัญญาอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็ก และการใช้เกณฑ์มาตรฐานของผู้ใหญ่เป็นตัวกำหนดหลักสูตร และกดดันให้เด็กเร่งเรียนนานหลาย ๆ เรื่องที่เขายังไม่พร้อม โดยเฉพาะการเน้นให้เด็กฝึกฝนวิชาทักษะจากการทำแบบฝึกหัดในกระดาษซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่ไมเหมาะสมสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 6 ขวบ อย่างยิ่ง นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2533) ได้กล่าวถึงหลักการจัดอนุบาลที่ดี ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 10 ประการ คือ

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับเด็ก

พัฒนาการทุกด้านของเด็กคือ ด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญา มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งจะพัฒนาได้จากการที่ผู้ใหญ่ให้การส่งเสริมสนับสนุนและให้ความแนะนำในทางที่ดี เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน นอกจากนั้นเด็กจะพัฒนาทางด้านสังคมและสติปัญญาได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อนกับตนเอง

2. หลักสูตร (แนวการจัดประสบการณ์)

หลักสูตรไม่ได้เป็นแต่เพียงเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอน หรือการกำหนดแผนการจัดกิจกรรมเท่านั้น หากยังรวมถึงตารางกิจกรรมประจำวัน การใช้สื่อและอุปกรณ์ การเปลี่ยนกิจกรรมหนึ่งไปสู่อีกกิจกรรมหนึ่ง การใช้กิจกรรมประจำวันกับเด็ก ในการนำหลักสูตรไปใช้กับเด็กควรใช้หลักที่ว่าเด็กเรียนรู้จากการกระทำของเด็กเอง และจากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นการพัฒนาการความคิดรวบยอดให้แก่เด็ก

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง

เด็กมีความผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว โรงเรียนจึงควรให้ความสำคัญแก่ครอบครัวของเด็กด้วย จึงจะสามารถจัดการศึกษาที่สนองความต้องการของเด็กได้อย่างเหมาะสม โรงเรียนควรพัฒนาหาวิธีการทำงานร่วมกับผู้ปกครองให้มีประสิทธิภาพ การติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตของเด็กเป็นอันดับแรก

4. คุณสมบัติของบุคลากรและการพัฒนาบุคลากร

คุณภาพของบุคลากรเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดต่อคุณภาพของหลักสูตรอนุบาลศึกษา เพราะการฝึกอบรมบุคลากร เรื่องการพัฒนาเด็ก หรือการศึกษาอนุบาล มีความสัมพันธ์กับผลที่เกิดขึ้นแก่เด็ก ทำให้เด็กมีความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ดีขึ้น และพัฒนาทางภาษาและสติปัญญาดีขึ้น

5. การบริหารงาน

วิธีการบริหารโรงเรียนจะมีผลกระทบต่อการจัดกิจกรรม ในโรงเรียนในทุกเรื่อง การบริหารที่มีประสิทธิภาพจะสร้างสรรค์ให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการจัดดูแล เด็กให้มีคุณภาพดี การบริหารที่มีประสิทธิภาพรวมถึงการสื่อสารที่ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนมีความมั่นคงทางการเงินและให้ความสนใจต่อความต้องการ และสภาพการทำงานของบุคลากร

6. บุคลากร

สิ่งสำคัญที่จะกำหนดคุณภาพของโรงเรียนประการหนึ่งคือ การจัดหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากร ซึ่งควรคำนึงถึงความรู้ความสามารถและอัตราส่วนที่เหมาะสม ซึ่งจะมีผลต่อการดูแลเด็ก เพราะบุคลากรที่รับผิดชอบเด็กจำนวนน้อยจะมีผลดีต่อพัฒนาการของเด็ก เช่น ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับเด็ก ลดความก้าวร้าวและทำให้เด็กมีความร่วมมือกันมากขึ้น

7. การจัดสภาพแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีผลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ การจัดพื้นที่และสื่ออย่างมีคุณภาพ มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของเด็กและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับเด็ก ขนาดของพื้นที่ การจัดการ และการใช้พื้นที่ทั้งในและนอกอาคารจำเป็นต้องมีการประเมิน

8. สุขอนามัยและความปลอดภัย

การจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และถูกสุขอนามัยเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง การวางแผนหลักสูตรที่ดี หรือปฏิสัมพันธ์ทางบวกระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ไม่สามารถทดแทนสิ่งแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อเด็กได้ โรงเรียนอนุบาลที่มีคุณภาพต้องมุ่งป้องกันการเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุ และเตรียมการสำหรับเหตุฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้น ตลอดจนให้การศึกษาด้านการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับสุขอนามัยและความปลอดภัยด้วย

9. อาหารและการบริการ

เด็กต้องได้รับอาหารที่เพียงพอและได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับนิสัยในการกินอาหาร ที่ถูกต้อง อาหารและของว่างในแต่ละวันจะต้องมีปริมาณและคุณภาพตามหลักโภชนาการ

10. การประเมินผล

การประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อปรับปรุงและรักษาระดับคุณภาพของโรงเรียน การประเมินผลจึงขึ้นอยู่กับเป้าหมายและความต้องการที่จะชี้จุดเด่นจุดด้อยตามองค์ประกอบของหลักการจัดการจัดอนุบาลศึกษาที่ดี

ปัญหาที่พบในโรงเรียนอนุบาล

รุ่ง แก้วแดง (2531) กล่าวว่าปัญหาที่พบในโรงเรียนอนุบาลเกี่ยวกับการศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียนมีดังต่อไปนี้คือ

1. กำหนดช่วงเวลาการเรียนของอนุบาล เนื่องจากผู้ปกครองต้องการให้ลูกเข้าโรงเรียนเร็วเพราะไม่มีผู้ดูแลเด็ก ดังนั้นจึงต้องขยายเวลาเรียนออกเป็น 3 ปีแต่ไม่ได้บังคับ จะจัดหรือไม่จัดก็ได้

2. กระบวนการเรียนการสอนหรือการเตรียมความพร้อมมีปัญหาคือ ในโรงเรียนอนุบาลเอกชน สอนแบบกวดวิชามากเกินไป ทั้งนี้เพื่อให้เด็กเรียนสามารถสอบเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้ ดังนั้นจึงต้องปรับที่การเรียนการสอนในชั้นอนุบาลเป็นรูปของการเตรียมพร้อมมากกว่าการสอนหนังสือ ส่วนเนื้อหาจะมีก็ได้ เช่น ตัวหนังสือ หรือทัศนียภาพแบบของการเรียนบนเล่น

3. สื่อ ในโรงเรียนอนุบาลบางแห่ง บางห้องไม่มีสื่อเลย บางห้องมีสื่อแต่เป็นสื่อประเภทระดับ ไม่ได้เป็นสื่อที่เด็กเอามาใช้เล่นได้ เป้าหมายของสื่อนั้นจะต้องอยู่ที่การเอามาใช้ประโยชน์

4. การลงทุนในโรงเรียน โรงเรียนอนุบาลควรมีขนาดเล็ก ลงทุนไม่มาก เพราะอนุบาลเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างบ้านกับโรงเรียนมีบรรยากาศเหมือนบ้าน ไม่ใหญ่เกินไป เพราะถ้าโรงเรียนใหญ่ความรักที่จะให้เด็กจะลดน้อยลง การจัดสภาพแวดล้อมการใช้พื้นที่ก็ต้องใช้อย่างประหยัด ค่าใช้จ่ายจะได้ลดลง

5. การพัฒนาบุคลากรยังมีปัญหาต้องแก้ไขโดยครูจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผู้ที่จะเข้ามาเป็นผู้จัดการ ผู้รับใบอนุญาตต้องเข้าใจเรื่องการเรียนการสอน ไม่ใช่มุ่งแต่ในเรื่องของกำไรอย่างเดียว และครูก็ต้องเข้าอบรม เรื่องการเตรียมความพร้อม

จากการสัมภาษณ์ตะกมลว่าด้วยเรื่องอนุบาล (สุภาวดี หาญเมธี อ้างถึงใน รักลูก, 2529) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านอนุบาลมีความเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอนุบาลมีดังต่อไปนี้คือ

1. ปัจจุบันมีโรงเรียนประถมศึกษาจำนวนมาก ซึ่งอาจมีชื่อเสียงหรือเป็นที่นิยมของผู้ปกครองที่ต้องการให้ลูกเข้าเรียน มีการสอบเข้าเพื่อทดสอบความรู้ทางวิชาการโดยเฉพาะภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์ ทำให้ผู้ปกครองมากวดขันและเรียกร้องให้โรงเรียนอนุบาลต้องสอนเนื้อหาวิชาการอย่างเคร่งครัด เพื่อเตรียมสอบเข้าไปด้วย โรงเรียนอนุบาลจึงจำเป็นต้องสอนแบบเร่ง

เด็กเกินกว่าระดับพัฒนาการของเด็ก เด็กจึงไม่มีโอกาสร่วมกิจกรรมซึ่งพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ตามวัย อันอาจเป็นผลเสียในอนาคต นอกจากนี้ยังทำให้เด็กไม่มีความสุขและอาจเบื่อหน่ายการเรียนได้

2. ผู้ปกครองส่วนมากยังมีความเชื่อว่า เมื่อลูกมาโรงเรียนอนุบาลก็ต้องอ่านออกเขียนได้ และไม่พอใจถ้าโรงเรียนไม่มีการสอนเขียนสอนอ่าน และไม่มีการบ้านให้เด็กทำ ผู้ปกครองยังไม่เข้าใจเรื่องการเตรียมความพร้อม และหลักการที่ถูกต้องของอนุบาลศึกษา

3. ปัจจุบันโรงเรียนประถมที่รับเด็กโดยการทดสอบความพร้อมหรือจับสลากโดยไม่ต้องทดสอบเนื้อหาทางวิชาการมีไม่เพียงพอกับความต้องการ ถ้าเป็นโรงเรียนฟรีชื่อเสียงเช่น โรงเรียนสาธิต ก็จะมีผู้ปกครองพาเด็กไปเข้าเป็นจำนวนมากทั้งที่โรงเรียนรับได้จำนวนน้อย แต่โรงเรียนอื่น ๆ โดยเฉพาะโรงเรียนของรัฐซึ่งมีหลักการสอนที่ดียังไม่ได้รับความสนใจจากผู้ปกครองมากเท่าที่ควร

4. ครูอนุบาลบางท่านยังไม่เข้าใจเนื้อหาการสอน วิธีการสอน และยังไม่เข้าใจว่าการเตรียมความพร้อมคืออะไร จึงเน้นเนื้อหาวิชาการมากกว่าการฝึกทักษะหรือเตรียมความพร้อมให้เด็ก ทั้งยังนำการสอนชั้นประถมศึกษามาใช้กับเด็กอนุบาล

5. โรงเรียนอนุบาลบางแห่งไม่มีครูที่จบวิชาชีพครูอนุบาลมาเลย ทำให้การสอน การดูแลเด็กไม่ถูกต้อง สาเหตุที่โรงเรียนไม่มีครูที่เรียนทางสาขาอนุบาล อาจเนื่องจากงบประมาณไม่พอเพียงหรือยังไม่มีการสอนในสาขาอย่างแพร่หลาย

6. ครูยังไม่เข้าใจถึงหลักการเตรียมความพร้อมให้เด็กในระดับอนุบาล จึงเน้นด้านเนื้อหาวิชาการของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งไม่สอดคล้องกับลักษณะของการจัดการสอนระดับอนุบาลศึกษาสำหรับเด็กวัยก่อนประถมศึกษา

7. วิธีการจัดการเรียนการสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไม่ค่อยจะสอดคล้องกับวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในชั้นอนุบาล โดยหลักสูตรของประถมศึกษา จะระบุให้มีการเตรียมความพร้อม แต่ลักษณะแบบฝึกหัดและเนื้อหาเป็นการให้เด็กจำเป็นต้องอ่านออกเขียนได้มาก่อนแล้ว

8. ครูยังไม่เข้าใจถึงการวัดผลและประเมินผลในชั้นอนุบาล ซึ่งไม่มีการสอบได้-ตก แต่จะเป็นการสังเกตช่วยเหลือ แก้อา และส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา เพื่อให้เด็กพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับสูงขึ้นไปอย่างมีความสุข

9. ครูระดับประถมศึกษาบางส่วนยังมีความเข้าใจว่าเด็กเมื่อผ่านชั้นอนุบาลสองมาแล้ว จะต้องอ่านออกเขียนได้ ดังนั้น เมื่อขึ้นมาประถมศึกษาปีที่ 1 ก็คาดหวังในตัวเด็กสูง ไม่ทำการ

ทบทวนหรือเตรียมความพร้อม หรือช่วยเด็กปรับตัว โดยเด็กที่ยังอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ หรือผ่านการเรียนอนุบาลแบบเตรียมความพร้อมจึงเกิดปัญหาและเกิดเป็นบมด้อยในระยะแรก

10. ครูอนุบาลศึกษาบางส่วน ยังคงมีแนวความคิดที่ไม่ถูกต้องในเรื่องของการประเมินผล คือมักจะคิดว่า ถ้าเด็กไม่มีความพร้อมหรือไปสอบเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไม่ได้ นั่นคือเป็นผู้ที่ไม่มีความสามารถในการสอน จะเน้นจึงเร่งสอนหนังสือ โดยไม่คำนึงถึงความพร้อมในด้านอื่น ๆ

11. ขาดการนิเทศการจัดการเรียนการสอนที่ถูกต้อง

12. ครูใช้สื่อ อุปกรณ์ในการเรียนการสอนไม่เหมาะสม ไม่ได้คำนึงถึงความสามารถของเด็กเป็นหลัก

13. การจัดเนื้อหาให้แก่เด็กนั้น ถ้าได้โยงเข้าสู่กิจกรรมประจำวันของเด็ก จะทำให้การเรียนรู้ของเด็กมีความหมายยิ่งขึ้น

14. การจัดการเรียนการสอน ไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างรายบุคคลของเด็ก เด็กบางคนมีวิธีการเรียนรู้ไม่เหมือนกัน ครูควรยึดเด็กเป็นหลัก

15. ขาดการติดตามผล และศึกษาความแตกต่างของการเตรียมความพร้อมและการสอนอ่านเขียนอย่างจริงจัง จึงทำให้ผู้รับผิดชอบจัดการศึกษาระดับนี้ ยังไม่เห็นคุณค่าของการเตรียมความพร้อมเท่าที่ควร

16. นโยบายระดับชาติที่เกี่ยวกับการศึกษาอนุบาลยังไม่ชัดเจน ไม่เป็นเอกภาพ การพิจารณาโรงเรียนดีเด่นไม่ได้ยึดหลักการอนุบาลที่ถูกต้อง ทำให้เกิดการไขว่เขวในหมู่ผู้ปกครอง และการกำหนดความต่อเนื่องระหว่างแนวการจัดประสบการณ์ในระดับอนุบาลกับหลักสูตรในชั้นประถมศึกษา ยังไม่ชัดเจน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียนอนุบาลและสภาพที่เป็นจริงของโรงเรียนอนุบาล เอกชนมีน้อยมากแต่ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาและกิจการม รวมทั้งการดำเนินงานด้านอนุบาลศึกษาของโรงเรียนอนุบาล โดยทั่วไปมาเสนอไว้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวเป็นงานวิจัยที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานในโรงเรียนอนุบาลมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นลำดับดังนี้

มาร์นี (Marni, 1974) ได้ศึกษาปัญหาการจัดการจัดอนุบาลศึกษาและสร้างเครื่องมือสำหรับประเมินโรงเรียนอนุบาลศึกษาขึ้น แบ่งเป็น 3 ภาค คือ

ภาคที่ 1 ประวัติความเป็นมาของการอนุบาลศึกษาในอินเดีย เรื่องสำคัญที่เน้นในภาคนี้ได้แก่ สุขอนามัย โภชนาการ และการศึกษาของเด็ก

ภาคที่ 2 คู่มือการใช้แบบประเมินโรงเรียนอนุบาล

ภาคที่ 3 แบบประเมินโรงเรียนอนุบาล

มาร์นี ได้เสนอแนะผู้ที่ควบคุมดูแลการอนุบาลศึกษาและผู้ใช้แบบประเมินโรงเรียนอนุบาลศึกษา ดังนี้

1. แนะนำครูให้ เลือกลงและจัดกิจกรรมการเรียนให้เหมาะสมกับความสนใจและวัยของเด็ก
2. ประเมินผลด้านการดูแลรักษาอาคารสถานที่ของโรงเรียน
3. ตั้งหน่วยประสานงานระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง รัฐบาล สมาคมและชุมชนต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสวัสดิภาพของเด็ก

แบบประเมินนี้ครอบคลุมหัวข้อต่าง ๆ คือ อาคารสถานที่ ครู นักเรียน การจัดการกิจกรรมของนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครอง และฐานะทางการเงินของโรงเรียน การประเมินแต่ละหัวข้อจะแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสูงกว่าค่าเฉลี่ย ปานกลาง ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย แบบประเมินนี้จะให้ผู้ควบคุมดูแลการจัดอนุบาลศึกษาเป็นผู้ประเมิน

เกสตัน (Gaston, 1976) ได้ทำการสำรวจการจัดการศึกษาให้แก่เด็กวัยก่อนเข้าเรียนของประเทศที่เป็นสมาชิกของยูเนสโก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการจัดการศึกษาให้แก่เด็กวัยก่อนประถมศึกษาของประเทศต่าง ๆ โดยวิธีการส่งแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยคำถามในหัวข้อต่าง ๆ คือ

1. เรื่องทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับโรงเรียนอนุบาลภายในประเทศ เช่น จำนวนโรงเรียน อาคารสถานที่ และฐานะทางการเงินของโรงเรียน เป็นต้น
2. การดำเนินงานของโรงเรียนอนุบาลภายในประเทศ เช่น ระยะเวลาเรียนของนักเรียน การบริหารงาน เวลาทำการสอน วิธีการสอน เป็นต้น
3. บุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดอนุบาลศึกษาของประเทศ เช่น ครู พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น
4. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง บริการทางสังคม บริการทางสาธารณสุข เป็นต้น
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุบาลศึกษาภายในประเทศ
6. แนวโน้มของอนุบาลศึกษาของแต่ละประเทศในอนาคต

มีประเทศสมาชิกส่งแบบสอบถามคืนมา 68 ประเทศ และผลของการสำรวจครั้งนี้ได้เสนอเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจัดอนุบาลศึกษาของบรรดาประเทศสมาชิกของยูเนสโกว่า ไม่มีการประเมินคุณภาพโรงเรียน หรือความแตกต่างของการจัดอนุบาลศึกษา ในแต่ละประเทศแต่อย่างใด

เรแกน และ ลีทวูด (Regan and Leithwood 1974) ได้ศึกษาการใช้หลักสูตรสำเร็จรูปสำหรับนักเรียนอนุบาลในเมืองออนตาริโอ (Ontario) ประเทศแคนาดา พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หลักสูตรมีดังนี้

ปัจจัยเกี่ยวกับตัวครู ได้แก่ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร เจตคติต่อหลักสูตร ปรัชญาเกี่ยวกับหลักสูตร

ปัจจัยเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ความชัดเจนของหลักสูตร การฝึกอบรมผู้ปฏิบัติ วิธีการเผยแพร่แนวคิดแนวปฏิบัติ การนิเทศและการติดตามผล และการให้ข้อมูลย้อนกลับ

ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหาร ได้แก่การสนับสนุนของผู้บริหารและการนิเทศติดตามผล

ปัจจัยเกี่ยวกับนักเรียน ได้แก่นิสัยและความสามารถของนักเรียน ทักษะคิของนักเรียนต่อกิจกรรมหลักสูตร

ปัจจัยเกี่ยวกับผู้ปกครองนักเรียน ได้แก่ เจตคติของผู้ปกครองนักเรียนต่อหลักสูตร

ฮิลการ์ด (Hillgard อ้างถึงใน พรหม ภูภัย, 2523) ทำการทดลองเกี่ยวกับความพร้อมของเด็กอนุบาล โดยการฝึกให้ติดกระดุม ปีนบันไดและการใช้กรรไกร หลังการฝึกพบว่า เด็กกลุ่มทดลองซึ่งมีอายุแก่กว่ากลุ่มแรก 3 เดือน สามารถทำกิจกรรมได้ดีกว่ากลุ่มควบคุม แต่หลังจากนั้นเด็กกลุ่มควบคุมได้รับการแนะนำให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวภายใน 1 สัปดาห์ พบว่าสามารถทำได้ดีเท่ากับกลุ่มทดลอง ผลการทดลองสรุปได้ว่าเด็กที่มีวุฒิภาวะประกอบด้วยประสบการณ์เมื่อถึงเวลาที่พร้อมจะทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวได้โดยไม่ต้องฝึกหัด

คาร์ลสัน (Carlson, 1984) ได้ทำการสำรวจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรของโรงเรียนอนุบาล ในชุมชนเนบราสกา (Nebraska) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ เพื่อทราบถึงการฝึกอบรมครูในโรงเรียน ประเภทของหลักสูตร และเนื้อหาที่นำมาใช้ในโรงเรียนอนุบาล แนวทางในการวางแผนหลักสูตรที่จัดให้แก่ครู และอิทธิพลโดยตรง ที่มีต่อทางเลือก ที่กำหนดในหลักสูตร ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยโดยส่งแบบสอบถามไปยังครูโรงเรียนอนุบาลจำนวน 1078 คน ในเนบราสกา ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูโรงเรียนอนุบาลส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับอนุบาล โรงเรียนอนุบาลใช้ครูที่มีความรู้ด้านอื่น ๆ มาสอนชั้นอนุบาลและการสอนของครูเป็นการมาสอนแบบไม่เต็มเวลา ลักษณะการจัดการเรียนการสอนจะเน้นด้านวิชาการ ครูอนุบาลมีความต้องการให้มีการจัดหลักสูตร การวางแผนการสอน และการอบรมขณะทำงาน ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีข้อกำหนดของรัฐเพื่อให้มีการจัดอบรมครูที่เกี่ยวข้องกับเด็กในระดับอนุบาล ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการอบรมครูในโรงเรียน และหน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีแนวทางการจัดหลักสูตร ระดับอนุบาลให้ครูนำไปใช้

ฟรีดแมน (Freedman, 1985) ได้ทำการสำรวจหลักสูตรโรงเรียนอนุบาลในซานดิเอโก แคลิฟอร์เนีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาล เขตซานดิเอโก แคลิฟอร์เนีย เพื่อให้ทราบว่ากิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรนำมาใช้ในโรงเรียนอนุบาลมีอะไรบ้าง และโรงเรียนควรจะมีส่วนร่วมอย่างไร ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้บริหารโรงเรียน 45 แห่งเป็นเจ้าของโรงเรียนเอง อีก 27 แห่งเป็นผู้บริหารที่ได้รับการว่าจ้างมา เด็กในโรงเรียนเป็นเด็กมาจากครอบครัวชั้นกลางมีประมาณ 4000 คน มีครูทั้งหมดประมาณ 400 คน การสอนแต่ละวิชาใช้เวลาประมาณ 20 นาทีต่อกิจกรรม ทฤษฎีที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาอนุบาลคือทฤษฎีของ เพรอเบล (Froebel) แมคมิลแลน (McMillan) มอนเตสซอรี (Montessori) และเปียร์เจต์

(Piaget) โดยมีเป้าหมายในการจัดคือต้องการให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านอย่างเต็มที่ ทั้งด้านสังคม อารมณ์ ร่างกาย และสติปัญญา และให้ข้อเสนอแนะว่า การใช้หลักสูตรโรงเรียนอนุบาลควรมีการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพของเด็กในยุคนปัจจุบัน

เบคเลย์ (Beckley, 1986) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการตารางกิจกรรมประจำวัน ในโรงเรียนอนุบาลที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามีความแตกต่างในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนที่จัดการตารางกิจกรรมประจำวันระหว่างการจัดแบบครึ่งวันทุกวัน แบบเต็มวันบางวัน และแบบเต็มวันทุกวันวิธีดำเนินการวิจัยที่ใช้คือ ทำการทดสอบก่อนและหลังจากการใช้ทักษะต่าง ๆ 11 ประการ แล้วใช้การทดสอบของ เชฟเฟ้ (Schaffe) เพื่อทดสอบความแตกต่างที่ระดับนัยสำคัญที่ .05 ผลการวิจัยปรากฏว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการจัดการตารางกิจกรรมประจำวัน 3 ประเภทคือ นักเรียนที่ใช้ตารางกิจกรรมประจำวันแบบเต็มวันทุกวัน มีความแตกต่างในเรื่องการจดจำจำนวนเลขและตัวอักษร กลุ่มที่ใช้ตารางกิจกรรมแบบเต็มวันบางวัน มีผลดีในเรื่องความสามารถในการเขียนจำนวนเลขได้ตามคำบอก จากข้อมูลของคะแนนโดยเฉลี่ย การจัดการตารางกิจกรรมประจำวันแบบเต็มวันทุกวัน มีผลดีมากกว่าแบบอื่น ๆ การใช้ตารางกิจกรรมประจำวันแบบเต็มวันทุกวันสามารถใช้เวลาในการทำกิจกรรมสร้างเสริมได้มากกว่าการจัดแบบอื่น ๆ และผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษานั้น เป้าหมายของนักการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนคือ คุณภาพของการศึกษา จึงควรมีการทำการศึกษาอย่างต่อเนื่องในเรื่องการจัดการตารางกิจกรรมประจำวันของโรงเรียน และการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาเด็ก เนื่องจากประเภทของการจัดการตารางกิจกรรมประจำวัน ที่นำมาใช้กับนักเรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่ง

บัคเนอร์ (Buckner, 1987) ได้ทำการศึกษาเรื่อง จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับอนุบาลตามการรับรู้ของ ครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาภาระหน้าที่ เป้าหมาย และจุดมุ่งหมาย สำหรับโรงเรียนอนุบาลในโอมาฮา (Omaha) ว่าสิ่งใดคือสิ่งที่ครูอนุบาล ครูในชั้นเกรด 1 ศึกษานิเทศก์ และครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาเห็นว่าเป็นจุดมุ่งหมายหลักสำหรับโรงเรียนอนุบาล และศึกษาความสอดคล้องระหว่างกลุ่มทั้ง 4 กลุ่ม เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของโรงเรียนอนุบาล โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบวัดการรับรู้ของครูและผู้บริหาร เกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็ก และจุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับอนุบาลและการใช้การทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square) การทดสอบความแปรปรวนทางสถิติ และการทดสอบ ซี เทสต์ (Z Test) ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างครูใหญ่ ครูอนุบาล ครูในชั้นเกรด 1 และศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับอนุบาล
2. ครูใหญ่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ จากศึกษานิเทศก์ในการรับรู้เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของการศึกษาระดับอนุบาล
3. ครูอนุบาล ครูในชั้นเกรด 1 และศึกษานิเทศก์มีความเห็นสอดคล้องกันมากกว่าในการรับรู้เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับอนุบาล เมื่อเปรียบเทียบกันระหว่างครูอนุบาล ครูในชั้นเกรด 1 ศึกษานิเทศก์ และครูใหญ่

ศุภลักษณ์ วสันต์วงศ์ (2514) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบการจัดและการดำเนินงานระหว่างโรงเรียนอนุบาลของเอกชนกับโรงเรียนอนุบาลของรัฐ เพื่อศึกษาความแตกต่างของการบริหารงานในด้านธุรกิจและวิชาการพบว่า

1. การจัดและดำเนินงานโรงเรียนอนุบาลทั้งหมดแบ่งได้เป็น 3 ระดับคือ มีโรงเรียนที่อยู่ในระดับสี่ประมาณร้อยละ 65 ระดับปานกลางประมาณร้อยละ 25 และระดับที่ยังไม่ถึงประมาณร้อยละ 10
2. โรงเรียนอนุบาลของเอกชนมีครูประจำชั้นที่ขาดคุณสมบัติทางการศึกษาด้านอนุบาลเป็นจำนวนมาก แต่ทั้งครูโรงเรียนของเอกชนและของรัฐต่างก็มีประสิทธิภาพในการทำงานสูง
3. การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอนุบาลเอกชน จัดให้นักเรียนได้เตรียมความพร้อมเกี่ยวกับทักษะทั้งเลขคณิต และภาษามากกว่าโรงเรียนอนุบาลของรัฐ ส่วนโรงเรียนอนุบาลของรัฐจัดให้นักเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ตลอดจนให้นักเรียนเริ่มเรียนวิชาทักษะเบื้องต้นเล็กน้อย ในกลุ่มของโรงเรียนอนุบาลเอกชนมีความแตกต่างกันภายในกลุ่มมาก แต่ของรัฐจัดและดำเนินงานอยู่ในแนวเดียวกัน

พิชัย สนิตภิรมย์ (2516) ได้ศึกษาการใช้อุปกรณ์การสอนของครูอนุบาลโรงเรียนราษฎร์ในกรุงเทพมหานครโดยศึกษาจากครูอนุบาลจำนวน 200 คน ผลการศึกษาปรากฏว่า โรงเรียนอนุบาลส่วนใหญ่มักเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่เปิดสอนชั้นอนุบาลปีที่ 1 และชั้นอนุบาลปีที่ 2 เพียงชั้นละ 1 ห้องเรียน ครูส่วนใหญ่ใช้อุปกรณ์การสอน นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในการผลิต การใช้อุปกรณ์ มีวัสดุและไม่เคยได้รับการฝึกอบรม เรื่องการผลิตและการใช้อุปกรณ์การสอนมาก่อน

สมาใจ ทิพย์ชัยเมธา (2521) ได้ศึกษาความพร้อมของเด็กก่อนวัยเรียนในโรงเรียนอนุบาล
ละอออุทิศ ผลวิจัยสรุปได้ว่าลำดับที่การเกิดของเด็กและอาชีพของบิดามารดาไม่เป็นอุปสรรคด้านเรื่อง
ความพร้อมของเด็ก กล่าวคือ กลุ่มบุตรที่บิดามารดาเป็นอาชีพรับราชการและอาชีพอื่น ๆ มีความพร้อมไม่
แตกต่างกัน นอกจากนี้การวิจัยยังพบว่ากลุ่มเด็กที่ดูโทรทัศน์ในวันปกติเกินกว่า 1 ชั่วโมง และกลุ่มเด็กที่ดู
โทรทัศน์ต่ำกว่า 1 ชั่วโมง มีความพร้อมไม่แตกต่างกัน และกลุ่มที่มีของเล่นต่ำกว่า 10-14 ชนิด และ 15
ชนิดขึ้นไป มีความพร้อมไม่แตกต่างกัน

กิติยวดี บุญชื่อ และคณะ (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่องการทดลองสอนชั้นอนุบาลเพื่อ
เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างนักเรียน ในโครงการทดลองที่เข้าเรียนในชั้นอนุบาลของ
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งไม่เน้นการสอนหนังสือแต่มุ่งการฝึกความพร้อมในทุก ๆ ด้าน
กับนักเรียนนอกโครงการที่จบมาจากโรงเรียนอนุบาลทั่วไป ซึ่งยึดการเรียนด้านวิชาการเป็นหลักและ
สอบคัดเลือกได้เข้าเรียนในโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพบว่า เด็กที่ผ่านโครงการทดลอง
สอนชั้นอนุบาล ซึ่งไม่เน้นการสอนหนังสือ เมื่อเรียนในระดับชั้นที่สูงจะมีความสามารถทางวิชาการ
เท่าเทียมกับเด็กที่จบมาจากโรงเรียนอนุบาลอื่น ซึ่งผ่านการเรียนภาควิชามาแล้ว

สุธี ฤกษ์ศุภสมผล (2523) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของพ่อแม่ที่ส่งเด็กเข้าเรียน
ในโรงเรียนอนุบาลที่มุ่งจัดการศึกษาทางด้านการเตรียมความพร้อมกับผู้ปกครองชั้นอนุบาลปีที่ 1, 2
และชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 รวม 200 คน พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความรู้ทางด้านจิตวิทยาเด็ก
เป็นอย่างดี และมีความเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเตรียมความพร้อมแก่เด็กอนุบาล
โดยเฉพาะนั้นได้ผลดีมากกว่าผลเสีย

ผลดีเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย เด็กมีความรู้สึกรักและชอบมาโรงเรียน การเรียน
เป็นการเตรียมความพร้อมทางด้านสติปัญญาให้พร้อมที่จะเรียนต่อไป เป็นการพัฒนาความพร้อมทุกด้าน
ทั้งทางด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ การเรียนนี้ไม่เป็นการเร่งเด็กจนเกินไป
เด็กกระตือรือร้นที่จะเรียน เด็กมีความกล้าที่จะเรียน เด็กมีความกล้าที่จะแสดงออกและสนใจในสิ่ง
แวดล้อมรอบตัวอยู่เสมอ เด็กรู้จักรับผิดชอบและสามารถช่วยเหลือตนเองได้เป็นอย่างดี เด็กมีความ
ริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่เคร่งเครียดกับการทำการบ้าน เด็กมีระเบียบวินัยและรู้จักรับผิดชอบด้วยตนเอง
เป็นการฝึกทักษะ เพื่อช่วยเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนอ่าน-เขียน ต่อไป

ผลเสียเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ผู้ปกครองเกรงว่าในชั้นประถมศึกษาเด็กจะเรียนไม่ทันนัก(เรียนโรงเรียนอื่นเด็กก็อาจมีพร้อมด้วยกิจกรรมที่ฝึกการเปรียบเทียบ ฝึกกับเด็กอื่นและในชั้นอนุบาลเด็กต้องเรียนอ่าน-เขียน อาจรู้สึกเบื่อและไม่อยากมาโรงเรียน การเรียนการสอน โดยเรียนอ่านเขียนเพียงเล็กน้อยนั้นไม่ทันใจผู้ปกครอง เพราะรู้สึกว่าสอนช้าไป

จันทนา เติรียมดำรงศ (2523) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดของบิดามารดาและผู้ปกครอง เด็กอนุบาลสามแสนที่มีต่อการจัดการดำเนินการการศึกษาในระดับอนุบาล ปรากฏว่า ผู้ปกครองส่วนมากยังต้องการให้เด็กได้พัฒนาการอ่าน เขียน และผู้ปกครองส่วนใหญ่อำนาจให้การสนับสนุนและให้ความสนใจเด็กรวมทั้งเห็นความสำคัญของผลงานของเด็กว่าเป็นความหมายต่อตัวเด็กมาก ซึ่งส่งผลให้เด็กเป็นคนกล้าแสดงออก เชื่อมั่นตนเอง ไม่ถูกข่มเหงความคิดสร้างสรรค์ต่าง ๆ ผู้ปกครองส่วนมากสนับสนุนนโยบายและการกระทำของโรงเรียนที่ให้การเตรียมความพร้อมและจัดสิ่งแวดล้อมมาให้แก่เด็ก ขณะเดียวกันก็ต้องการให้เด็กได้อ่านเขียนด้วยเช่นกัน

วิทยาลัยครูสวนดุสิต (สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติอ้างถึงใน สุวัทนา วรานุสาสน์ , 2526) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กปฐมวัยระหว่างเด็กที่ผ่านการเตรียมความพร้อมกับเด็กที่ไม่ได้ผ่านการเตรียมความพร้อมพบว่า เด็กที่เตรียมความพร้อมมาก่อนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

เสถียรอนงค์ บุญชาย (2530) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนเอกชนในเอกชนและความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยปรากฏว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร มีการกำหนดนโยบายในการจัดการเรียนการสอนไว้และปฏิบัติงานตามนโยบายบรรลุผลปานกลาง การจัดการเรียนการสอนยังเน้นเนื้อหาวิชามากกว่าการเตรียมความพร้อม โดยใช้แนวการจัดการประสพการณ์ที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเอง การนิเทศการสอนเป็นการนิเทศภายใน สื่อที่ใช้อยู่ในสภาพดี แต่จำนวนเครื่องเล่นมีจำนวนไม่เพียงพอกับนักเรียน ครูไม่มีเวลาและขาดเครื่องมือในการวัดผลและประเมินผล ส่วนการจัดการกิจการนักเรียน และบริการต่าง ๆ อาคาร สถานที่ ครูภัณฑ์ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง โรงเรียนจัดทำได้ดี ผู้ปกครองมีความคิดเห็นที่ โรงเรียนจัดการเรียนการสอน ต่าง ๆ ได้ตามความต้องการของผู้ปกครอง แต่ขอให้โรงเรียนจัดเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมากขึ้น

การเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเสนอไว้ในบทที่ 2 นี้ เป็นการเสนอหลัก
การจัดการศึกษาระดับอนุบาล ซึ่งเป็นภาพรวม ผู้วิจัยคาดหวังว่า เอกสารและงานวิจัยดังกล่าวจะเป็น
ประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย เรื่องความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียน
และสภาพที่เป็นจริงของโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนผู้บริหาร ครูผู้สอนใน
โรงเรียนอนุบาลรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องและผู้สนใจ เรื่องการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาโดยทั่วไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย